

חברתה ל"ח

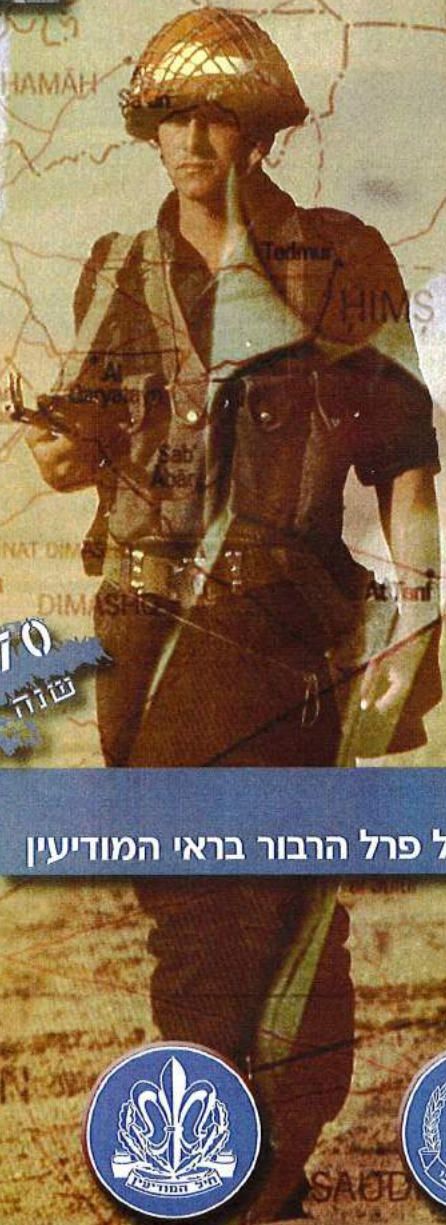
כתב עת לענייני מודיעין וביטחון מבית המרכז למורשת המודיעין | גיליון 60, סיוון תשע"א, יוני 2011

השבר הסורי
בשאר אל-אסד מול המהומות בארצו

מודיעין אזרחי
ריאיון עם תא"ל (מיל') דני ארדיטי

70 לחצונ
שנה "ברברוסה"

הפתעות צפויות מראש
מבצע "ברברוסה" והמתקפה על פרל הרבור בראי המודיעין

Syria
National boundary
1949
Province (muḥāfazah) bound
National capital
Province (muḥāfazah) capita
Railroad
Surfaced r
Unsurfaced
75
0 75 Miles

דבר המנכ"ל

משפחות יקרות, חברות וחברי העמותה,

אנו נמצאים עתה בתום תקופה של חגים, מועדים ואירועי זיכרון חשובים בתולדות העם היהודי ומדינת ישראל. תקופה שהחלה בחג הפסח, נמשכה ביום הזיכרון לשואה ולגבורה, יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל, יום העצמאות וחג השבועות והסתיימה ביום הזיכרון לחללי קהילת המודיעין. תקופה המסמלת יותר מכול את המעבר מעבודת לחירות, משואה לתקומה, ואת המחיר הכבד שגבו וגובות השגת קיומנו העצמאי בארצנו ושמירת הישג זה.

ב־21 ביוני צוין באתר ההנצחה יום הזיכרון לחללי קהילת המודיעין. בטקס הזיכרון המרשים והמרגש נכחו בני המשפחות השכולות, הצמרת הביטחונית של מדינת ישראל שכללה את הרמטכ"ל ואת ראשי שירותי המודיעין, משרתי הקהילה בעבר ובהווה, אנשי המל"מ ונציגות עיריית רמת השרון. האישיות המרכזית בטקס הייתה המשנה לראש הממשלה והשר לעניינים אסטרטגיים רב־אלוף (מיל) משה בוגי יעלון, לשעבר הרמטכ"ל וראש אמ"ן, אשר העלה את זכר הנופלים ודיבר על חשיבות קהילת המודיעין לביטחונה של מדינת ישראל. בלט מאוד לטובה מספר המשתתפים מקרב הקצינים והחיללים של אמ"ן וחמ"ן המשרתים בכוחות הסדירים.

עם סיום שנת הלימודים הסתיים גם חלקו הראשון של פרויקט "ימי חוויה מודיעינית לנוער". במסגרת פרויקט זה מגיעים למל"מ תלמידי בתי ספר תיכוניים מכל רחבי הארץ, בדגש על בתי ספר מן הפריפריה, והם מבקרים במכון ההנצחה, צופים במיצג "כוח הידע" המתאר את עבודת המודיעין ושומעים סיפור מורשת אישי מפי אחד מגמלאי הקהילה. הפרויקט מנוהל כולו על ידי מתנדבים, בראשותו של ראש ועדת מורשת ותכנים גדי זהה וזוכה למשובים חיוביים ביותר מצד התלמידים וסגל ההוראה. בקרוב יסוכם חלק זה, והלקחים יישמו במחצית השנייה של שנת העבודה עם תחילת שנת הלימודים הבאה.

גם התמורות החברתיות המדהימות המתרחשות בארצות השכנות לנו ובצפון אפריקה לא נעדרות מתחום עיסוקנו. באמצע יוני קיימנו במל"מ ערב עיון אשר דן בתמורות אלה ובמשמעויותיהן לישראל בהשתתפות המזרחנים פרופ' אייל זיסר ופרופ' מאיר ליטבק מאוניברסיטת תל אביב ואיש משרד החוץ והשגריר לשעבר במצרים צבי מזאל. הערב נפתח בדבריו של י"ר המל"מ אפרים הלוי והסתיים בדברים מפי חבר ההנהלה עמוס גלבוע.

מרכז המידע למודיעין ולטרור על שם מאיר עמית, בראשותו של ד"ר ראובן ארליך, עוקב גם הוא אחר הקורה באזור ובכלל זה תופעת "אינתיפאדת הגדרות" והמשט השני לעזה. אציין כי המרכז בלט בסיקור האירועים סביב המשט בשנה שעברה ואף השפיע דמטית על הסיקור התקשורתי בארה"ב. לא נעלמה מעינינו גם הסתלקותו של בן לאדן, ומעבר לעיסוקו של מרכז המידע בנושא, הוקדש לכך גם פאנל מומחים של כתב העת שלנו המסוקר בגיליון זה.

בימים אלה עוסק הצוות המסור של המל"מ, בהובלת מנהל האתר חנן מזור, בשיפור חזות פני האתר בכלל והאגף המערבי בפרט, אשר שינה את פניו כליל.

זו גם הזדמנות נאותה להודות שוב למתנדבים המסייעים בפעילויות שהוזכרו לעיל ובפעילויות נוספות. זו תוספת כוח משמעותית לצוות האתר. יישר כוח!

לקראת היציאה לחופשת הקיץ אני מאחל לכולכם חופשה נעימה ושיבה במרץ מחודש לעיסוקיכם. אנו ניפגש כולנו בכנס החברים השנתי שייערך ב־6 בספטמבר בתיאטרון הפתוח במל"מ.

תא"ל (מיל) דוד צור
מנכ"ל המל"מ

המרכז למורשת המודיעין אתר הנצחה ממלכתי לחללי הקהילה

מאז ראשית התגבשות היישוב החדש בישראל, ובכל מערכות ישראל מאז ערב הקמת המדינה ועד היום, עמדו אנשי חמ"ן, "המוסד", "נתיב" והשב"כ בחזית העשייה הביטחונית וחירפו גופם ונפשם; לוחמים עלומים שחלקם קיפחו את חייהם בארצות עוינות ואחידים מהם טרם הובאו למנוחת עולם בישראל. בשנת 1983 חברו יחדיו ותיקי קהילת המודיעין, המשפחות השכולות וגופי קהילת המודיעין להקים מרכז הנצחה לחללי קהילת המודיעין ומרכז להנחלת מורשת המודיעין - המל"מ. מאז נחנך המרכז למורשת המודיעין משמש האתר הן להנצחה והן כמרכז תיעוד חינוכי, שנועד להנחיל את מורשת המודיעין לכל בית ישראל ובעיקר לדור הצעיר הגדל במדינת ישראל. מלבד אתר הזיכרון לנופלים ו"מרכז נתונים ממוחשב", האתר פועל להנחיל תרחישים של מבצעי מודיעין; להפיק סרטי תעודה ומורשת; לנהל מרכז מידע למודיעין ולטרור; לקיים מפגשים ודיונים בנושאי המזרח התיכון והמודיעין; ולהפעיל ספרייה ותצוגות בנושאי מודיעין. המל"מ פועל כעמותה רשומה, ופעילים בה ותיקי קהילת המודיעין ובכירה, שפועלים בהתנדבות בהנהלת העמותה ובוועדות השונות כוועד המנהל, ההנצחה, המימון, התכנים, הביקורת, הקרנות וביטאון "מבט מל"מ".

Israel Intelligence Heritage & Commemoration Center - I.I.C.C

עמותת המל"מ

הנהלת העמותה
אלוף מאיר עמית ז"ל - מקים המל"מ, הנשיא והיו"ר הראשון
אפרים הלוי - יו"ר
דוד צור - מנכ"ל
חנן מזור - סמנכ"ל תפעול ומנהל אתר ההנצחה
נטע זיו-אב - מזכירת המל"מ
אבי טל - אחראי תפעול

ראשי ועדות המל"מ
שמעון אביבי - קרנות ההנצחה
לאה בר וסטלה שדות - נציגות המשפחות השכולות להנהלה המצומצמת
זלמן (ז'מקה) גנדלר - פעילות חברים
יהושע (שוקי) די גופר - כספים
גדי זהר - מורשת ותכנים
אריה (לייבו) ליבנה - הנצחה
רון כתרי - עורך ראשי ביטאון "מבט מל"מ"
יצחק בצלאל - ביקורת

בעלי תפקידים
עו"ד יהודה טוניק - יועץ משפטי
שמעון גרינברג - רואה חשבון
ברוך מזור - גזבר
ראובן ארליך - מנהל מרכז המידע למודיעין ולטרור ע"ש אלוף מאיר עמית

ביטאון מל"מ יוצא לאור ביוזמת הוועד המנהל של מל"מ ובאחריות שימוש מסוג כלשהו בחומר הכלול בידעו זה - אסור בהחלט, אלא ברשות מפורשת של המו"ל

אתר ההנצחה המרכז למורשת המודיעין • ת"ד 3555 רמת השרון 47143
טל' 03-5497019, פקס 03-5497731
mim@intelligence.org.il • www.intelligence.org.il

מערכת ביטאון המל"מ

עורך ראשי: רון כתרי
עורך: אפי מלצר
עורכות משנה: יוכי ארליך ובשמת בר-עקיבא
עורך גרפי ומבצע: עפר שטל
עורכת לשון: בשמת בר-עקיבא
מזכירת מערכת: נטע זיו-אב

חברי מערכת: שמעון אביבי, א' אבנר, ניצה אלינוב, יוסף ארגמן, אמנון בירן, יהודה ברק, עמוס גלבוע, מישל דגן בינט, יואב דיגי, יוכי וינטרויב, זמירה לביא, גדעון מיטשניק, בני מיכלסון, חגי מן, יענקל'ה מן, דוד גוימן, רפי קיטרון, אהוד רמות, סטלה שדות, דורון שוחט, נעם שפירא

כל המאמרים והכתבות המופיעים בכתב העת הם על דעת הכותבים בלבד

תוכן העניינים

כתבות

- 4** מודיעין אזרחי
ריאיון עם דני ארדיטי אפי מלצר ורון כתרי
- 8** היום שאחרי בן לאדן
סימפוזיון בהנחיית אפי מלצר ורון כתרי
בעקבות חיסולו של בן לאדן יהושע אשכנזי
- 12** הפתעות צפויות מראש
מבצע "ברבורסה" והמתקפה
על פרל הרבור בראי המודיעין בני מיכלסון
- 18** השבר הסורי
בשאר אל-אסד מול המהומות בארצו אייל זיסר
- 21** הכרה מאוחרת
סיפורו של כאיד חסון שמעון אביבי
- 26** מתייחדים עם זכרם
טקס הזכרון השנתי לחללי המודיעין חנן מזור
- 33** ברית דמים
אתר ההנצחה לחללים הבדואים סטלה שדות
- 34** מאחורי הגלימה
קפוצ'י - הארכיבישוף המחבל רפי קיטרון
- 36** תוכנית אוגנדה
מבצע "כדור הרעם" (אנטבה) אמנון בירן
עדות ראש "המוסד" על המבצע אבנר א'

מדורים

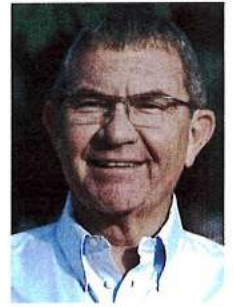
- נאום**
24 אבי קהילת המודיעין הישראלית אפרים הלוי
- מנהרת הזמן**
25 תאריכון היסטורי גדעון מיטשניק
- אות וסמל**
27 סמל חמ"ן גדעון מיטשניק
- היסטוריה מודיעינית בתמונות**
28 44 שנים למלחמת ששת הימים יענקלה מן
- מורשת במל"מ**
29 תעודת גמר גדי זהר
- הסיפור שלי**
30 כל כלב ביג"י יומו יוסף לוי
- לזכרם**
32 אברהם אלזון; יחזקאל זאב (רוזי) רונן;
יהודה דומיניץ; אשר סולל (סולוביצ'יק)
- מודיעין בעריכת עמוס גלבוע**
40 מנהיגות מודיעינית מול מנהיגות מבצעית
- תגובה**
43 הצלחה ישראלית - האומנם? ניסים לוי
- במה**
44 לכידת אייכמן: עכשיו התערוכה אבנר א'
- שירותי מודיעין בעולם**
45 קהילת המודיעין היפנית נעם שפירא
- מודיעין וספר**
46 אלף לילה.קום יוסי נשר
- כתב חידה**
47 מי היה האיש שהיה יואב דייגי
- 48** תשבץ מודיעין שמעון אביבי

דבר העורך הראשי

לקוראינו שלום!

הטמפרטורות בעלייה, וגיליון הקיץ של כתב העת מוגש לעיונכם. את הריאיון המרכזי קיימנו עם חברנו דני ארדיטי, השופך אור על התנהלות המועצה לביטחון לאומי. בצד זאת - נאום מרתק של היורש שלנו, אפרים הלוי, על אודות אבשלום פיינברג, מי שהיה אולי איש המודיעין העברי הראשון בתקופה המודרנית. בצד דיון מעורר מחשבה שקיימנו במל"מ בנושא "העולם אחרי בן לאדן", מנתח פרופ' אייל זיסר את הנעשה בסוריה המבועבת, שם לא נחתם, עדיין, דבר. לפני 35 שנים הלמו הלבבות ורעמו מנועי ה"הרקולסים", בדרך לחילוץ בני הערובה באוגנדה. קמ"ן המבצע אמנון בירן מתאר את ההתרחשויות, וראש "המוסד" החדש, תמיר פרדו, מעניק להן זווית אישית. 50 שנה חלפו מאז משפטו של הצורך הנאצי אדולף אייכמן. אבנר א' מאפשר לנו להציף לתערוכה ייחודית שהוצגה ב"מוסד" (ומוצגת כעת בשב"כ) על אודות חטיפתו - וגם חוטפיו. ההיסטוריון בני מיכלסון מנתח שתי הפתעות אסטרטגיות במהלך מלחמת העולם השנייה - וכלל אינו משוכנע שהמודיעין (או היעדרו) גרמו להן. עמוס גלבוע משווה במסגרת המדור "מודיעין" סוגיות של מנהיגות - זו של איש המודיעין מול זו של איש המבצעים. ניסים לוי, שהיה מאבטח באיראן בעת המהפכה האסלאמית נגד משטר השאה, מגיב למאמרו של פרופ' אורי בר יוסף מהגיליון הקודם וקובע: לא הייתה התרעה, ולכן אין לייחס הצלחה למודיעין הישראלי בפרשה ההיא.

תודה לצוות המערכת, שעשה מאמץ ניכר להכין עבורכם כתב עת עשיר בתכניו ומגוון. איחולינו לקיץ נעים ורגוע, קריאה מהנה ומעשירה ליד הבריכה או על המרפסת....

שלכם.

רון כתרי

נ.ב. לא אתעייף מלשוב ולפנות אליכם, אנשי המודיעין לדורותיכם: שתפו אותנו בסיפוריכם האישיים, אין לי ספק שנשמח לקרוא בהם ולפרסמם.

המרכז למורשת המודיעין מברך את רח"ט מחקר היוצא תא"ל יוסי ביידיץ ואת רח"ט מחקר הנכנס תא"ל איתי ברון ומאחל להם הצלחה בהמשך דרכם

מימין: תא"ל יוסי ביידיץ, ראש אמ"ן אלוף אביב כוכבי ותא"ל איתי ברון בטקס החילופים

מודיעין אזורחי

תא"ל (מיל) דני ארדיטי בעת ששימש ראש החטיבה לקשרי חוץ ומפקד יחידת הקשור לכוחות הזרים

אילו זה היה תלוי בתא"ל (מיל) דני ארדיטי, אז כל הישראלים שמתקשים להסתובב בחו"ל בניגוד לאזהרות מסע היו יכולים במקרה חירום לחפש את החברים שלהם, או לשלם מכיסם את הוצאות החילוץ שמשקיעה בהם מדינת ישראל (באמצעות ביטוח אישי). במיוחד מכעיס אותו ההוא, הישראלי שמתגורר ביפן כבר 15 שנה, שפתאום צועק שלא עשו מספיק לחילוצו מאימת הצונאמי והקרינה.

ארדיטי היה שותף בעבר לפרסום אזהרות המסע האלה ולדילמה שבעניין - עד היכן מגיע גבול אחריותה של המדינה כלפי אזרחיה השוהים בחו"ל, ועד היכן היא מחויבת ליהדות העולם. אבל את הדילמה הזו הוא השאיר להתמודדות המשפטנים, משום שהיו לו, באותם ימים שבהם כיהן כראש המטה לביטחון לאומי, דילמות הרבה יותר מורכבות. כאלה העוסקות ביחסי העבודה עם ראש הממשלה, בגבולות גזרת התפקיד, בחלוקת זמן בין תכנון תקציבי לעבודה שוטפת ועוד. דילמות המלוות, מן הסתם, גם את הבאים אחריו.

"תמרונים בלתי פוסקים"

תא"ל (מיל) דני ארדיטי נולד בקיבוץ יראון שבגליל העליון. בהגיעו לגיל גיוס התנדב לסיירת מטכ"ל ועשה בה שירות ממושך כלוחם

"מרכז הכובד של המודיעין צריך לעבור לגופים האזורחיים, דוגמת השב"כ והמוסד, בגלל הטרור המקומי וזה שברחבי העולם" - אומר תא"ל (מיל) דני ארדיטי, לשעבר ראש המטה לביטחון לאומי • בריאיון מיוחד הוא מספר על הדילמות הרבות שטומן בחובו התפקיד ומגלה מה בכל זאת הספיק לעשות בכהונתו הקצרה מדי

אפי מלצר ורון כתרי

וכקצין. במהלך שירותו בסיירת השתתף במבצע ההשתלטות על המטוס החטוף של חברת סבנה, ובמבצע יונתן היה מפקד צוות ביחידה. עליו הוטלה אז משימת ההשתלטות על חדר ה-VIP בטרמינל של אנטבה.

בשנים 1984-1994 שירת ארדיטי במגוון תפקידי פיקוד בחיל המודיעין, היה נספח צה"ל וראש נציגות משרד הביטחון בדרום-מזרח אסיה. ב-1997 מונה לנציג צה"ל במטה ללוחמה בטרור במשרד ראש הממשלה. הוא סיים את שירותו בצה"ל ב-2002 כראש חטיבת קשרי החוץ. באותה השנה התמנה לראש המטה ללוחמה בטרור במועצה לביטחון לאומי.

לאחר התפטרותו של אילן מזרחי בסוף 2007 מונה ארדיטי לראש המועצה בפועל, מינוי שהפך בהמשך למינוי קבע. בעת כהונתו שונה שם המועצה ל"מטה לביטחון לאומי", ומשרת ראש המטה הפכה למשרת אמון פוליטית. לאחר היבחרו של ראש הממשלה בנימין נתניהו מונה עוזי ארד לתפקיד ראש המטה לביטחון לאומי במקומו של ארדיטי. "תפקיד ראש המטה לביטחון לאומי (המל"ל) דורש תמרונים בלתי פוסקים בין ראש הממשלה, השרים, ראשי קהילת המודיעין וראשי הצבא וביטחון הפנים, כשהמטרה היא ליצור סינרגיה של מידע בין כל הארגונים השונים ולהגיש לראש הממשלה הערכות מודיעין מסודרות וממוקדות כדי להקל עליו ועל הממשלה את הליך קבלת ההחלטות. בפועל מתמודד ראש המטה עם ארבע דילמות עיקריות", מאפיין ארדיטי את קשיי התפקיד שבו שימש כשנה וחצי בלבד.

"הדילמה הראשונה מבין הארבע מתייחסת לעובדה שראש המטה לביטחון לאומי הוא יועצו של ראש הממשלה וגם של הממשלה עצמה, מצב שבו יש לעתים אינטרסים שונים, לפעמים צולבים, בין ראש הממשלה לשרים מסוימים. הדילמה השנייה שעיימה מתמודד ראש המל"ל נוגעת להיקף אחריותו. מה בעצם כולל בתוכו המושג 'ביטחון לאומי'? האם הוא מתייחס לכל דבר שיש לו השלכות על נושא הביטחון, כמו חינוך למשל, כמו שיש הטוענים, או שמדובר בנושאי חוץ וביטחון בלבד, עם תוספת קטנה שלפיה גם 'כל מה שראש הממשלה מחליט'?"

"הדילמה השלישית מתייחסת לשאלה כיצד הוא אמור לחלק את זמנו. האם עליו להעמיק בבניית כוח ובהכנת תקציב בן עשרות מיליארדי שקלים של כל גופי הביטחון, כמתבקש מתוקף אחריותו, או לעסוק בפעילות השוטפת יחד עם ראש הממשלה כיועצו הקרוב?"

"הדילמה הרביעית, שנדמה שהתעצמה בימי כהונתו של עוזי ארד, עוסקת בחיפוש הגבול הנכון שבין תפקודו של ראש המל"ל כאיש מקצועי ונטול אג'נדה פוליטית לבין ראש מטה המשמש יועץ קרוב לראש הממשלה, מפתח בו תלות וחשוף לתכתיביו בעניינים פוליטיים ומדיניים.

"וזו הבעיה הגדולה ביותר של ראש המל"ל - ההתמודדות הזו עם ארבע הדילמות, כאשר הכול נזיל במשטר הישראלי, ובכל שנה וחצי במועצת מתחלף ראש מטה. הרי כדי לתת תוצרת נדרשת יציבות בעבודה, ורק מי שסיים ארבע שנים בתפקיד יכול ליצור שינוי משמעותי.

לו הייתי ממשיך בתפקיד, הדברים היו נראים אחרת".
האם נשמעת כאן ביקורת מרומזת על מחליפך בתפקיד?
"בהחלט לא. עוזי ארד שינה את ההדגשים בעבודת המל"ל, ואין כאן מחלוקת של 'מי צודק יותר', אלא עצם זה שיש תחלופה כזו בכל שנה וחצי במועצת של העומד בראש המל"ל זו פגיעה באיכות עבודתו.

הרי גם עוזי ארד, דווקא איש סודו של ראש הממשלה, עזב את התפקיד לאחר שנתיים בלבד, ואני מניח שהרבה דברים שהוא ראה לנכון לעשות הוא לא הספיק לבצע. 'לזכותו של ארד ניתן לומר שהוא טיפל כיועץ ראש הממשלה בנושאים שקודמיו לא הכירו, כמו נושאי החוץ ופוליטיקה. בנוסף, הוא העלה את המל"ל בכמה דרגות מעלה במעורבותו בנושאי מדינאות בינלאומית, קשרי חוץ וביטחון. אבל בסופו של דבר אי אפשר להמציא בכל פעם את הגלגל מחדש."

◀◀ "אני חושש שלוב תהפוך למוקד של אל-קאעידה כמו אפגניסטן, ואלה יכולים בעזרת לוב להגיע לשליטה על נשק גרעיני. להערכתי המערכה בלוב רק החלה, והיא תהיה ארוכה כמו זו שניהלו האמריקאים מול עיראק"

שנה וחצי של עשייה היא אכן תקופה קצרה לכהונה. אילו דברים הצלחת בכל זאת לקדם כראש המל"ל?

"אחת המטרות שהצבתי לעצמי הייתה לפשט את הדילמות שעליהן עמדתי קודם. ניתן לציין למשל את חוק המל"ל שאותו קידמתי בהנחייתו של ראש הממשלה לשעבר אהוד אולמרט ובסיועם הנמרץ של חבר הכנסת (לשעבר) צחי הנגבי ראש ועדת חוץ וביטחון וחברת הכנסת עמירה דותן שהיתה הכח המניע לקידום החוק.

"חוק זה מסדיר לראשונה את מעמדו ואת תפקידו של המטה לביטחון לאומי כגוף המוביל של הממשלה ושל ראש הממשלה בנושאי חוץ וביטחון וכן את מקומו בתהליכי קבלת ההחלטות בנושאים אלה. עוד נקבע כי המטה אחראי על הכנת דיוני הממשלה וועדותיה, על מעקב אחר ביצוע החלטות בתחום המדיני-ביטחוני, על הכנת הערכה שנתית ורב-שנתית של המצב המדיני-ביטחוני ועל בחינת תקציבי החוץ והביטחון.

"בהתאם לחוק החדש שיזמתי, המשכתי בהקניית סדר יום למטה לביטחון לאומי הכולל מתן הערכות מודיעין על בסיס יומי, שנתי ורב-שנתי, ולשמחתי סדר יום זה נמשך עד היום. הצלחתי לשלב את עבודת הצוות שלי בעבודת צוותו של ראש הממשלה ובישיבות הקבינט בזכות אולמרט ובזכות הצוות שלו, שלא הפריע. בזמני נפתח 'חדר מצב' במשרד ראש הממשלה.

"אנו מדברים על הימים שלאחר קבלת דו"ח וינוגרד, שהציב בפנינו 'טו דו ליסט', והייתי אמור לעקוב שהדברים אכן

מתבצעים בהתאם לד"ח.

"אחת הבעיות שבהן אתה נתקל בעבודת הממשלה היא שכאשר אתה מגיע לדין בישיבותיה אתה יודע מה כבר הוחלט. הדברים נסגרים עוד קודם לדין עצמו. בבחינת ההצעה לדין היא כבר הצעת ההחלטה. בתקופה שלי עלתה מעורבות המטה בקבלת ההחלטות, ובימי כהונתו של עוזי ארד היא עלתה עוד יותר.

"בנוסף, ולא פחות חשוב, ראש המל"ל צריך להכין את ראש הממשלה לדין התקציב בנושאי החוץ, השב"כ, המוסד, הצבא והמשטרה - תקציב שעומד על כ-70 מיליארד שקלים בשנה. לקחתי את המשימה ברצינות הראויה. הייתי עוקב אחר יישום ד"ח ברודט ומדווח לו הלאה - ששום דבר לא מתקדם..."

האם היית נוהג באופן שונה אילו ידעת על הזמן הקצר שבו תהיה בתפקיד?

"הייתי עושה את הכול אותו הדבר רק יותר טוב. כלומר, דואג לקבע את הדברים בהתנהלות ובסדר היום של המערכת הכללית."

◀◀ "הבעיה הגדולה ביותר של

המל"ל היא שהכול נזיל במשטר הישראלי, ובכל שנה וחצי בממוצע מתחלף ראש מטה. הרי כדי לתת תוצרת נדרשת יציבות בעבודה, ורק מי שיסיים ארבע שנים בתפקיד יכול ליצור שינוי משמעותי"

היכן מיקומו של המטה לביטחון לאומי במפה של קהילת המודיעין?

"המטה לביטחון לאומי אינו גוף שעומד בפני עצמו. הוא אמור לעסוק באיסוף ובריכוז של הערכות מודיעין שנתיות מול 'המוסד', השב"כ, ביטחון הפנים והמשטרה. כל מטרתו היא ליצור סינרגיה בין גופי הביטחון השונים ולהביע את דעתו. בגלל התחרות הגדולה בין גופי המודיעין יש לא פעם חפיפה בחומרים שהם מספקים. המל"ל אינו צד בתחרות זו, למרות שזה יכול היה להיות קל עבורו, בגלל קרבתו לראש הממשלה. חשוב יותר עבורו ליצור תיאום ושתוף פעולה בין הגופים השונים. לעתים המל"ל זוכה לעינות מצד אותם גופים, אבל לא פעם אמרתי שאם לא צריכים אותנו - אז זה סימן שהצלחנו.

"עם כניסתי לתפקיד מצאתי מצב שבו ראש הממשלה אומנם מקבל פעם בשנה את ההערכות המודיעיניות לשנה קדימה, אבל מניחים לו על השולחן ערימה גדולה של חוברות שהופקו על ידי הגופים השונים. ראש הממשלה צריך היה למצוא את הזמן לקרוא וללמוד אותן ואחר כך לקבל החלטות בהתאם. לקחתי על עצמי, כראש המל"ל, לתמצת את הערכות המצב של כל הגופים ל-20 עמודים בלבד. יחד עם אלקנה הר נוף תמצתנו חומרים שבהם

הייתה הסכמה בין כולם. הנושאים שבהם היו חילוקי דעות זכו להדגשה. באותו תקציר בן 20 עמודים נכתבו עבור ראש הממשלה גם המלצות באילו נושאים ראוי להתעמק והיכן הוא צריך לשאול שאלות."

"מה שנדרש כיום מאיש מודיעין זה לא מה שנדרש פעם"

תא"ל ארדיטי היה כאמור ראש המטה ללוחמה בטרור, במסגרת המועצה לביטחון לאומי, בשנים 2007-2002. השנתיים הראשונות היו שנות שיא בפיגועי טרור בארץ, ובהן נהרגו 230 איש (ב-2002) ו-140 איש (ב-2003). בין אירועי הטרור הבולטים היו הפיגועים במלון פארק בנתניה, במסעדת מקסים בחיפה ובאוטובוסים בירושלים, בחיפה ובמגידו. ב-2002 יצאה ישראל למבצע "חומת מגן", ומשנת 2004 פחת מספר פיגועי הטרור באופן משמעותי. ראוי לציין שגם בעולם ידעו פיגועי טרור ששיאם היה רק שנה קודם לכן (2001) בפיגוע במגדלי התאומים בניו יורק.

בתקופה האחרונה נדמה שישנה רגיעה גדולה בגזרת הטרור. איך אתה מסביר זאת?

"חלק מהתנאים לקיומו של שקט כזה הבשילו. בניית גדר ההפרדה ומבצע 'חומת מגן' החלו לתת את תוצאותיהם, בעיקר מתוך העובדה שאנחנו יכולים לחזור למקום שכבר יצאנו ממנו. שנית, בעולם המוסלמי סביבנו יש מדינות שמוחות אינטרסים משותפים עם ישראל. למשל, כאלה שישראל עדיפה בעיניהן על איראן. הנקודה השלישית מתייחסת להליכי המשא ומתן, אמיתיים או מדומים, עם הפלסטינים. ראשי הממשלה שרון ואולמרט ניהלו מו"מ שלעיתים הווה רק פאסאדה, ראש הממשלה נתניהו לא מצליח להתניע משא ומתן כל שהוא, לקח זמן רב לבנות את השקט ויקח זמן כדי להרוס אותו. אבל כשאין כלל משא ומתן השקט הזה יישבר. אנו כבר מתחילים לראות ניצנים של שבירה.

"סיבה נוספת לשקט הנוכחי היא עבודתו של ראש הממשלה הפלסטיני סלאם פיאד. אני לא אוהב אותו, אבל הוא מקצוען שראוי להערכה. הוא ראש ממשלה טוב שעושה למען עמו בתחום הפנים והוא טוב גם בעימות נגדנו. הוא לא מפעיל טרור כי בלעדיו יש לו לגיטימציה לפעול בקרב מדינות העולם. עכשיו הוא פוגע בנו בדיוק היכן שכואב לנו. במישור המדיני."

האם ההסתה היא המביאה את הטרור?

"הסתה לא תסתיים לפני שיהיה הסכם. אולי היא תסתיים 50 שנה אחרי שייחתם הסכם. מי שמתנה הפסקת הסתה פלסטינית כתנאי למו"מ אומר בעצם שהוא לא רוצה שייחתם הסכם."

האם אנו צריכים להיות מוטרדים ממה שקורה כיום במדינות ערב?

"אני חושש שלוב תהפוך למוקד של אל-קאעידה כמו אפגניסטן, ואלה יכולים בעזרת לוב להגיע לשליטה על נשק גרעיני. להערכתי המערכה בלוב רק החלה, והיא תהיה ארוכה כמו זו שניהלו האמריקאים מול עיראק.

לדעתך, קהילת המודיעין צריכה לעבור שינוי גדול לכיוון מרכז הכובד ה'אזרחי' - שב"כ, 'מוסד', משטרה וכו' - תוך יצירת שיתופי פעולה בין כל הגופים הללו תחת המועצה לביטחון לאומי (בתפקידי כראש מטה התחלתי בתהליך זה). הרי אי-אפשר להפריד בין עזה לאיראן ולאמריקאים. אי-אפשר להתעסק עם עזה בלי לדבר על המסביב. פעם הערכת מודיעין כוונה למתן התרעה לפני מלחמה; היום זה לא לב ליבו של העניין. צריך לעשות משהו אחר."

אני חושש מאוד גם ממה שמתחולל במצרים ובמדינות המפרץ. לתפיסתי, כמי שעסק בלוחמה בטרור העולמי, אני יכול לומר שאי-שקט מוביל לאי-יציבות, ומכאן כבר קל לעבור לעסוק בטרור ולבצע אותו. הבלגן פשוט משחק לידיים של טרוריסטים למיניהם."

המודיעין הצבאי, כפי שהוא כיום, בנוי להתמודד עם טרור?

"שלושת העימותים האחרונים של ישראל - מלחמת

ארדיטי, רמ"ח בחיל המודיעין, בהצגת פעילות מבצעית לראש הממשלה יצחק רבין

מהו אותו משהו אחר?

"הערכות המודיעין המגיעות מגופים שונים נותנות איזונים טובים, וטוב שהפלורליזם הזה מתקיים. אבל חייבים לשמור שהפלורליזם לא יהיה מוגזם ובלתי מנוהל. לכן, לטעמי, המועצה הלאומית לביטחון היא זו שצריכה 'למשטר' את העניין. להיות מנגנון לאינטגרציה טובה יותר בין הארגונים. לקבוע כללים יותר הדוקים. למשל, לאחד את הטרמינולוגיה בין כל הגופים. כאשר בצה"ל מדברים על 'מפנה', האם בשב"כ מבינים למה מתכוונים הדוברים, ולהפך? האם המפנה שעליו מדווחים אנשי המודיעין הצבאי נתפס באותו אופן גם בקרב אנשי המודיעין של 'המוסד'? מישהו צריך לעשות סדר בדברים."

נדמה כיום שעם השתלטות האינטרנט, פייסבוק ואתרים דוגמת ויקיליקס על המידע כבר אין סודות בעולם.

כיצד מתמודד המודיעין עם תופעה זו?

"הסודות זזו למקום אחר."

לבנון השנייה ומבצעי 'חומת מגן' ועופרת יצוקה - היו תולדה של התמודדות מול הטרור. בגלל הצורך להתמודד עם הטרור המקומי והגלובלי מרכז הכובד של קהילת המודיעין זו קצת מהמודיעין הצבאי אל הגופים ה'אזרחיים'. במבצע 'עופרת יצוקה' התעוררה השאלה: כאשר מפקד שואל 'מה יהיה?' מי יהיה זה שיענה לו? קצין המודיעין 'הרגיל' או זה מהשב"כ? בעופרת יצוקה זה כבר היה ממש מהפך. קצין המודיעין הרגיל איבד את הבכורה לקולגה שלו מהשב"כ, כי ההוא היה יותר רלוונטי מבחינת מידע ויעדים."

עברו ימי "התרעה למלחמה"?

"אי-אפשר למחוק את הסכנה לעימות צבאי בסגנון הישן. אבל מה שנדרש כיום מאיש מודיעין זה לא מה שנדרש ממנו פעם. אופי המודיעין הנדרש מול הטרור צריך להיות בהתאם למאפייניו הגלובליים והמקומיים. כיום מנגנון המודיעין הצבאי פחות כשיר להתמודד עם טרור. לכן,

היום שאחרי בן לאדן

נשיא ארצות הברית ברק אובמה (שני משמאל) ובכורי צבא וממשל צופים בשידור חי בחיסולו של אוסאמה בן לאדן

ב 11 בספטמבר 2001 עמד העולם פעור פה מול תמונות שנראו כלקוחות מסרט אסונות הוליוודי בעל עלילה מופרכת של מטוסים המתנגשים בגורדי שחקים. וכמו בכל סרט כזה, גם כאן היה ברור לאמריקאים שהעניין לא יכול להסתיים לפני שייסגר החשבון עם ה"באד גאיי", אפילו אם זה ייקח עשר שנים. וכמובן, מי אם לא יחידה אמריקאית מובחרת המסתערת על היעד מהשמיים ראויה לככב בסוף הטוב של הסרט.

חודש לאחר חיסולו של בן לאדן כינסנו לדין את ד"ר בועז גנור, מנהל המכון למדיניות נגד טרור, את המזרחן ג'קי חוגי, המשמש גם פרשן בגלי צה"ל, את ד"ר יורם קהתי, סגן מנהל וחוקר בכיר במרכז המידע למודיעין ולטרור ועמית מחקר במכון למדיניות נגד טרור, ואת ד"ר אלי אמריליו, חוקר בכיר במרכז המידע. על הפרק: האם חיסולו של האיש פוגע בכוחו של ארגון אל-קאעידה, מי יהיה היורש, והאם אנו צפויים לגל חדש של פיגועי טרור.

רבותי, היה בן לאדן ואיננו עוד - לאן עכשיו? אנה אנו באים?
ד"ר בועז גנור: התשובה לשאלה נוגעת בשלושה מישורים. מישור אחד עוסק בארגון אל-קאעידה עצמו, המישור השני קשור לעניין הטרור, והמישור השלישי נוגע לשריעה (הלכה אסלאמית) ולדעווה (הטפה, הפצת הרעיון האסלאמי).

לגבי הארגון, ניתן להניח כי תהיה בו המשכיות משום שההישג הגדול של בן לאדן הוא החזרת קונספט הגיהאד האסלאמי והעצמתו בקהילות המוסלמיות בעולם. השאלה שנתרה היא האם יקום מישור שיניף את החרב ויתפוס את מקומו של בן לאדן. האם תיווצר דמות כזו שתהווה סמל, שתיקח את התורה הזו ותהפוך אותה למערך לוחם.

האם יש משמעות מעשית לחיסולו של אוסאמה בן לאדן? כיצד ישפיע החיסול על הטרור העולמי? מה צפוי לנו מסגנו איימן אל-זוואהירי שהתמנה למחליפו? ואיך כל זה קשור לגל ההתקוממות במדינות ערב? כינסנו ארבעה מומחים לענייני ערבים וטרור לסימפוזיון מקיף

**הנחו: אפי מלצר ורון כתרי
כתב: יהושע אשכנזי**

ד"ר אלי אמריליו: בן לאדן היה אישיות כריזמטית וסמל בפני עצמו. הוא היה גם זה שהביא ככל הנראה את המימון הראשוני לארגון. בהתאם לתקנון ארגון אל-קאעידה משנת 2002, שכלל הנראה עודנו בתוקף, סגנו של ראש הארגון אמור להפוך לראש הארגון. במקרה שמנהיג הארגון נהרג, מת או נתפס ואין תקווה שישתחרר מכלאו. במקרה כזה, על פי התקנון, על מועצת השורא (הנהגת הארגון) להישבע אמונים לסגן ראש הארגון ולבחור בו לראש החדש. לפיכך הבחירה באיימן אל-זוואהירי עולה בקנה אחד עם התקנון של הארגון ומצביעה על יכולתו לזכות לתמיכת השורא של הארגון. עם זאת, מעבר להנהגה המרכזית של אל-קאעידה, ישנן לארגון זרועות נוספות, למשל בחצי האי ערב ובעיראק, הפועלות באופן עצמאי למחצה, וייתכן שנהיה עדים לביזוריות רבה יותר של הארגון, זאת בשל אופי הארגון, אך גם בשל אופיו של המנהיג החדש, הידוע כאיש לא קל הנוטה להתעמת ולהסתכסך, כך שישנה אפשרות סבירה למגמה של דה-צנטרליזציה בארגון.

ד"ר בועז גנור: חשוב לעשות הפרדה בין הגייהאד הגלובלי לבין אל-קאעידה. הגרעין הקשה של הטרור הוא ארגון אל-קאעידה, אבל סובבים אותו שלושה מעגלים נוספים. במעגל הראשון נכללים ארגונים שהיו עצמאיים ושקיבלו על עצמם באופן פורמלי את עקרונותיו של אל-קאעידה. ארגונים אלה רואים עצמם כשלוחות של הארגון. המעגל השני כולל ארגונים הנמצאים בקשרי שיתוף פעולה אד-הוק או באופן רציף עם אל-קאעידה. הם עצמאיים בהחלטותיהם, אך משתפים פעולה בהתאם לצורך.

המעגל השלישי של הטרור כולל Home grown terrorism, כלומר הטרור הביתי, הפרטי. אנשים פרטיים, בודדים, המושפעים ברמת ההשראה מההטפות של ארגון אל-קאעידה ומבן לאדן עצמו. אין בין בודדים אלה לארגון שום קשרים מבצעיים, לא קבלת הוראות ולא העברות כספים. אבל קלטת וידאו של בן לאדן גורמת להם לקבל השראה ומשפיעה על פעילותם.

גי'קי חוגי: אני חושב שהשאלה "מה יהיה?" קשורה בצורה רופפת לבן לאדן. הוא מת כבר מזמן, גם אם לא בפועל. להריגתו יש משמעות מבצעית קלושה. משמעותה העיקרית היא רגשית. היא העניקה לאמריקאים את תחושת הנקם הצודקת. אל-קאעידה כארגון בראשות אוסאמה בן לאדן התקיים מעט מאוד אחרי 11 בספטמבר. ביחס להבטחה הגדולה ולאיומים שיצאו מפיו, מנת חלקו הייתה אוסף כישלונות. אבל הוא הוריש לעולם בעיקר את הרעיון, הבן-לאדניזם, שהוא הלגיטימציה לבצע הרג המוני באזרחים תמימים בשם אידיאולוגיה כוזבת. הארגון היחיד שנשבע אמונים לבן לאדן היה זרקאווי בעיראק. השאר פעלו לרוב עצמאית, בלי הוראות ובלי מימון ממנו, ואם תבדקו היטב תראו שכל ארגון נולד מתוך תנאים ונסיבות מקומיים. אבל לבש אצטלה של גלובליות. פתח אל-אסלאם בלבנון, אל-קאעידה בארצות המערב, מבצעי הפיגועים בסיני. זו מעולם לא הייתה רשת עולמית שפעלה בסנכרון. זו הייתה בעיקר אופנה, וכמו כל אופנה, גם היא תעבור מהעולם במוקדם או במאוחר.

כיצד ישפיע חיסולו של בן לאדן על פיגועי הטרור?
ד"ר בועז גנור: כשאתה רוצה לבדוק ארגון טרור ולנסות להעריך את יכולתו, אתה עושה זאת על פי שני פרמטרים המהווים את נוסחת הטרור: האם יש לו את המוטיבציה והאם יש לו את היכולת.

לגבי כל המעגלים שציננתי, מותו של בן לאדן מעלה בקרבם את המוטיבציה, בהנחה שכל שאתה מכה בארגון טרור, המוטיבציה שלו לפעילות נקם עולה. לכן המשתנה היחיד בנוסחה הוא עניין היכולת.

כך, למשל, במעגל Home grown terrorism יש מוטיבציה גבוהה לאנשים, אבל יכולת מבצעית מוגבלת. ההיתכנות לפיגוע היא הכי גבוהה והכי מסוכנת כי קשה למודיעין לעלות עליה כי אין לה שותפי סוד. יכול מחבל מתאבד לצאת לדרך בתוך שעותיים מרגע ההחלטה, אבל בוודאי שאין מדובר בפיגוע ענק הדורש שנתיים של הכנות.

◀◀ ג'קי חוגי: אני חושב שהשאלה

"מה יהיה?" קשורה בצורה חפפת

לבן לאדן. להריגתו יש משמעות

מבצעית קלושה. משמעותה

העיקרית היא רגשית. היא העניקה

לאמריקאים את תחושת הנקם

הצודקת. אל-קאעידה כארגון

בראשות אוסאמה בן לאדן התקיים

מעט מאוד אחרי 11 בספטמבר

גם במקרה של פיגוע בארגון טרור עצמאי ערב פיגוע, המוטיבציה בקרב אנשיו עולה עוד יותר, אך בינתיים נפגעה יכולת הביצוע שלו.

לגבי ארגון אל-קאעידה עצמו יש מחלוקת בין אנשי מקצוע עד כמה יש לו יכולת לבצע פיגועי טרור.

לי אין ספק שהמוטיבציה של אל-קאעידה היא להוציא לפועל פיגוע תגובה על חיסול בן לאדן בסדר גודל של 11 בספטמבר כדי להוכיח שהארגון קיים. חשוב לשים לב שבחמש השנים האחרונות הוציא הארגון איומים רבים לביצוע פיגועים עם תאריכים מדויקים, אך הוא לא מימש שום איום כזה. לכן יש סימני שאלה לגבי כוחו של הארגון לבצע פיגועים גדולים. אני מאמין שהמטרה שלהם היא לאסוף את כל מה שיש להם ולתת בום אחד כדי לגמור במכה אחת גדולה את כל הסיפור הזה.

ד"ר יורם קהתי: חשוב להבין שהמוטיבציה לבצע פיגועים לא נוצרת סתם, אלא היא נגזרת של התודעה. כיום זה לא חשוב אם אתה יושב בפקיסטן או באירופה, כי העברת המסרים נעשית כמו בפרסום מסחרי לראש וללב, וכך מישהו מצליח לגרום לסטודנטית בלונדון לקחת סכין ולדקור חבר פרלמנט.

ד"ר בועז גנור: מספר השבועות שחלפו מאז החיסול,

ונקמה אין, נחשבים לעיכוב רק במושגים ישראלים. אני מאמין שיש להם תוכנית מגירה למעשה נקם. אבל אם ב־11 בספטמבר, שהוא תאריך רגיש כי הוא מציין עשר שנים, לא יהיה פיגוע נקמה - זה אכן יהיה סימן שאל־קאעידה בבעיה.

מימין: ד"ר בועז גנוב, ג'קי חוגי ורון כתר

ד"ר יורם קהתי: אנו רואים כיום בפורומים וברשתות חברתיות שיח ערני אצל אל־קאעידה ואחרים איפה לעשות פיגוע, למי ולמה, האם זה מוצדק והאם ההלכה האסלאמית תומכת בכך. השיח הזה הוא של הגות וניסיונות ליצירת תודעה כדי להראות שמהו מתבצע, בפרט כאשר פיגוע לא מצליח. זה נכון גם לגבי חמאס וחזבאללה.

ד"ר בועז גנוב: הפלטפורמה של הסייבר ספייס חוצה גבולות.

ג'קי חוגי: הטרור היה לפני עידן האינטרנט והוא היה ממשיך גם בלעדי. יתרונה הגדול של הרשת הוא שהיא מקצרת תהליכים. היא משמשת עבור פעילי הג'יהאד סדנת הדרכה, מקום מפגש וחילופי רעיונות, ואחרי הפיגוע - שופר. אבל כל אלה היו גם קודם בפלטפורמות אחרות.

ד"ר יורם קהתי: כל מערכת התודעה ממשכה לפעול גם אם בן לאדן איננו. אומנם הוא נעלם, אך המערכת ממשכה לפעול בכוחות עצמה כמו בכל ארגון.

ד"ר בועז גנוב: הכול עובד כרגיל בארגונים האחרים. השאלה היא מה יקרה באל־קאעידה.

כלומר האמריקאים ידעו שגם אם בן לאדן יחוסל זה לא ישנה דבר?

ד"ר בועז גנוב: הסיפור הזה הרבה יותר מורכב. לפני כחצי שנה נשא היועץ לענייני טרור של אובמה ג'ון ברנאן נאום ובו הוא הסביר את הבדלי התפיסות של אובמה ושל הנשיא בוש. וכה אמר היועץ: "הטרור הוא לא האויב שלנו". יש כאן איזושהי בעיה כאשר יועץ למלחמה בטרור אומר משפט כזה. אחר כך הוא הסביר את דבריו במשפט הבא: "אסלאמיסט וג'יהאדיסט הם לא אויבנו". רוצה לומר, אין לנו בעיה עם רדיקלים אסלאמיים וג'יהאדיסטים, כי האויבים הם בסך הכול הטרוריסטים הבודדים, ובהם יש להתמקד. זהו חוסר הבנה מדהים של האיש, שמתעלם מכך שבן לאדן הוא

רק קצה הקרחון. מבחינתו, הוא נישא על גל ההצלחה של חיסול בן לאדן כי הנה, בן לאדן חוסל נקודתית ואין פיגוע נקם. הוא מתעלם מכך שיש מי שמממן את הטרור ויש מי שמפעיל אותו. דברי האיש הם פשוט טאטוא האבק מתחת לשטיח, והכול עוד יתפוצץ בפנים.

ג'קי חוגי: אני ובוועז מסכימים על התנגדות לטרור. אבל אני גם מבין את תפיסת הג'יהאדיסט ואסלאמיסט כפי שמציג אותו היועץ של הנשיא אובמה. אני רואה באמירה שלו הבנה אינטליגנטית שלא תמיד מאפיינת את קובעי המדיניות. הג'יהאד לא עוסק דווקא בתפיסת עולם צבאית, אלא יש לו 13 היגדים עיקריים שרק אחד מהם נועד לשמש כלי הגנה מפני גזל, וכל 12 האחרים הם כללים אזרחיים הקוראים למחויבות אישית, למאמץ עליון בחיי היומיום, למשל כגבר, כמפרנס וכאבא. אצלנו הדברים נכנסים תחת הגדרת "מצוינות".

כשאנו, הישראלים, חושבים ג'יהאד, אנחנו חושבים על מפלצת; עבור המוסלמים הג'יהאד מבטא מצוינות. אין קשר בינו לדת האסלאם, למרות שהוא מעוגן בתוכה. הקוראן אוסר על רצח מוסלמים, וזה היה הפשע הגדול ביותר שביצע בן לאדן מבחינתם, לכן אני טוען שמה שעשה בן לאדן אינו קשור לדת. הדת במקרה הזה מגויסת לעניין התודעה, ולכן כשאנו עוסקים בהיבט הדתי עלינו לעשות זאת בוהירות.

◀◀ ד"ר בועז גנוב: אין לי ספק

שהמוטיבציה של אל־קאעידה היא להוציא לפועל פיגוע תגובה על חיסול בן לאדן בסדר גודל של 11 בספטמבר כדי להוכיח שהארגון קיים. אני מאמין שהמטרה שלהם היא לאסוף את כל מה שיש להם ולתת בום אחד כדי לגמור במכה אחת גדולה את כל הסיפור הזה

ד"ר בועז גנוב: תגדיר את זה איך שאתה רוצה, אבל אותם רדיקלים, אסלאמיסטים ובן־לאדניסטים מנצלים את הבלבול הזה אצל הציבור המערבי, וכך קורה שיועץ הנשיא לענייני טרור אומר משפט כמו זה שהטרור והג'יהאד הם לא אויבים. יש אנשים שלוקחים את הג'יהאד והאסלאם ועושים מניפולציות בשימוש באלה.

ג'קי חוגי: העולם המוסלמי חיכה מאות שנים שמישהו יגאל אותו מהמצוקה שבה הוא חי. בן לאדן היה סוג של משיח שבא לצמצם את הפער מול העולם המערבי העשיר. קודם היה להם את נאצר שאמר להם שהוא ירומם אותם וייצור אומה ערבית אחת. הסובייטים באו והבטיחו חיבוק גדול וצמצום הפער. אחר כך בא הנפט עם הכסף, ואז

בא האסלאם כפתרון למחלות וכאמצעי לשינוי פוליטי. בשיאו הגיע בן לאדן והפך לשפיץ הרדיקלי, והרחוב אהב אותו.

היום, עשר שנים אחרי, האיש חוסל על ידי האמריקאים ואף אחד לא יצא להפגין במחאה. מי היה מאמין. זהו הסימן למוותם של רעיון הבן-לאדניזם ושל רעיון צמצום הפער מול העולם המערבי באמצעים רדיקליים. המוסלמי שברחוב לא יצא להפגין על כך שרצחו לו את המשיח, כי המשיח התגלה כרוצח שיטתי ופסיכופת.

המוסלמי שברחוב יודע היטב, במיוחד היום, שהקשר בין התנועות האלה לדת הוא קלוש. הוא יודע שהמניע הוא מאבקי שליטה, כמו בסיני או במקרה העיראקי, או שהוא כסף. זו תעשייה שמפרנסת אלפים. צעירים ערבים הולכים לעבוד בגיהאד, בין השאר כי התשלום הוא מצוין. הבלבול הוא אצל הצעירים האלה, שחושבים שהם יעשו כסף ובעצם הם הולכים אל מותם. אבל הרחוב בכללו אינו מבלבל. הוא יודע היטב שהגיהאד מתועב.

לכן המוסלמי שברחוב יודע שהקסם הגיהאדי לא עובד טוב והוא יודע שתעשיית המוות הזו בסופו של דבר היא תעשייה בלבד. פרנסה בלבד. אתה עושה פיגוע ומקבל כסף. אתה פשוט עובד בגיהאד.

האם חיסולו של בן לאדן טוב או רע ליהודים (ולעולם כולו)?

גיקי חוגי: חשוב לי לציין שיש קשר הדוק בין בן לאדן לאירועים הדרמטיים המתרחשים היום במדינות ערב. לאחר שכן לאדן הרים את הציבור הערבי לשחקים והוריד אותו במפח נפש גדול (המשיח שאכזב), הבינו האנשים שהם נותרו לבדם מול ההבטחות ומול השליטים שגזלו את ששייך להם. הציבור הערבי מבין ש"אם אין אני לי מי לי", ולקח את העניינים לידי. זו אחת התוצאות של משנתו של בן לאדן, ולמרבה השמחה יש כאן לפחות לעת עתה ניצחון של הדמוקרטיה על הדיקטטורה של האופל.

רעיון הבן-לאדניזם לא מת, אבל הוא נמצא בשלב פרפורי הגסיסה, ועכשיו יצא הציבור לרחוב לדרוש בעצמו את כבודו אחרי שהסתמך על מנהיגיו והתאכזב.

ד"ר בועז גנור: בטווח הקצר לאפקט הבומרנג יש השפעה לכאן או לכאן. הכול תלוי, כאמור, במוטיבציה וביכולת המבצעית של הארגון. בטווח הארוך יש משמעות לעניין הפרסונלי ולדמותו של המנהיג. למשל, עבאס מוסווי חוסל, והמחליף שלו נסראללה התגלה כהרבה יותר מסוכן. לעומת זאת פתחי שקאקי חוסל, והמחליף שלו לא מסוגל להיכנס לנעליו. אין פיגועי תגובה על חיסול מורנייה כי המחליף שלו לא מסוגל לבצע אותם.

◀◀ **ד"ר אלי אמריליו:** סביר להניח שמחליפו של בן לאדן, איימן אל-זוואהירי, יקדיש תשומת לב למצרים ולעולם הערבי, וייתכן שאף יכוון את חיציו לישראל כמטרה מועדפת, כל זאת בהמשך לפעילות הארגון נגד ארצות הברית ומדינות המערב

חיסולו של בן לאדן קרה בנקודת זמן רגישה בעולם הערבי לגבי מה שמתרחש בזירה בכלל. את הצלחתה של תופעת הבן-לאדניזם איני בוחן על פי מספר הפיגועים אלא עד כמה ישנה התקרבות להקמת מדינה אסלאמית אחת גדולה. כאן הדברים קשורים אחד בשני. אם התהליכים יובילו לעלייה בכוחם של האחים המוסלמים, וערוצים יובילו להקמת חליפות מוסלמית אחת גדולה בדרך זו או אחרת, ומנגד בן לאדן חוסל - אז אולי נראה פחות טרור ויותר מהפכות כמו אלה שמתרחשות כיום.

ד"ר יורם קהתי: העולם הערבי רועש וגועש, ואל-קאעידה עומד מהצד ומסתכל על מה שקורה במדינות ערב. כל עוד התהליך במדינות לא הסתיים, הארגון ממשיך בשליחת הקלטות והמסרים שלו. מותו של בן לאדן גם לא סיים את המאבק בטרור.

ד"ר אלי אמריליו: המערכת האידיאולוגית תישמר כי היא כבר התבססה. מאז פיגועי 11 בספטמבר המוטיבציות עלו. יש גל של אסלאמיזציה ששוטף את העולם האסלאמי, ונראה כי המוטיבציות הגיהאדיסטיות גבוהות. סביר להניח שמחליפו של בן לאדן, איימן אל-זוואהירי, יקדיש תשומת לב למצרים ולעולם הערבי, וייתכן שאף יכוון את חיציו לישראל כמטרה מועדפת, כל זאת בהמשך לפעילות הארגון נגד ארצות הברית ומדינות המערב.

באמצע יוני, בעקבות ההכרזה על מינויו של איימן אל-זוואהירי למנהיג אל-קאעידה, פרסם "מרכז המידע למודיעין ולטרור" מסמך מפורט על אודותיו, העוסק בקווים לדמותו, בהגותו ובפעילותו וכולל ניתוח כיצד מנהיגותו תשפיע על התנהלות הארגון בהמשך.

הפתעות צפויות מראש

חייל גרמני משליך רימון בעת מבצע "ברברוסה"

לפני 70 שנה הונחתו שתי מתקפות פתע מהמפורסמות ובעלות ההשפעה הגדולה ביותר בהיסטוריה.

ב־22 ביוני 1941 פלשו הגרמנים לברית המועצות תוך הפתעה מוחלטת לצבא האדום ולמדינה הסובייטית, וכחצי שנה אחר כך, ב־7 בדצמבר 1941, הנחיתו היפנים מתקפת פתע על ארה"ב באמצעות תקיפת הצי האמריקאי בבסיסו אשר בפרל הרבור באיי הוואי.

מחקרים רבים נעשו על תפקידי המודיעין במתקפות פתע אלה ותלו את האשמה בעיוורונם של שירותי המודיעין בשתי המעצמות. במאמר שלהלן נעשה שימוש בתפקידים המרכזי של שלושה אישים יהודים אשר מילאו תפקידי מפתח באירועים האלה כדי להוכיח כי שורש ההיחשפות למתקפת פתע אינו תולדה של מחסור במידע, אשר לרוב דווקא הובא על ידי שירותי המודיעין, אלא בקונספציה מבצעית מוטעית של המציאות אשר גרמה להפתעה על אף המידע הרב והאיכותי שהגיע לשולחן הקברניטים.

הדומה בשגרירות ברית המועצות בווישי

ב־21 ביוני 1941, יממה לפני הפלישה הגרמנית לרוסיה, קיבלה ראשות "התזמורת האדומה"¹, באמצעות מקורותיה בברלין, מידע מאומת כי הפלישה הגרמנית לרוסיה תצא לפועל למחרת. עדיין היה זמן מספיק להעביר התרעה ולהעמיד את הצבא האדום במצב כוננות. מפקד "התזמורת", לאופולד טרפה, אף עם סגנו לווישי, בירת צרפת לאחר הכניעה לגרמניה בשנה הקודמת, שבה שכנו גם השגרירויות הזרות. הם נכנסו לשגרירות הסובייטית לפגישה מיידית עם הנספח הצבאי, גנרל סוסלופרוב (Ivan A. Susloparov). הנספח הטיל ספק במידע וניסה לשכנע את טרפה ואת סגנו: "אני אומר לכם שאתם טועים טעות מוחלטת. היום ממש פגשתי את הנספח הצבאי היפני שהגיע מברלין. הוא

1. רשת הסוכנים הסובייטית רחבת ההיקף והמשמעותית ביותר באירופה בתקופת הפלישה הגרמנית לרוסיה, שבראשה עמד הקולונל היהודי לאופולד טרפה.

מחקרים רבים מצאו כי מבצע "ברברוסה" לפלישה לברית המועצות והמתקפה על פרל הרבור נבעו מכישלונות של שירותי המודיעין - אך עדויות אחרות מראות שלא כך הדבר • סטלין קיבל מראש את המידע שלפיו גרמניה מתכננת לפלוש לברית המועצות, אולם האמין שהגרמנים לא יתקפו בשלב כזה • רוזוולט ידע על האפשרות שבסיס פרל הרבור יותקף באמצעות נושאות מטוסים יפניות, אך בחר לתת קדימות לזירות אחרות • מה היה משקלו של המודיעין במתקפות הפתע הגדולות?

בני מיכלסון*

* אל"מ (מיל'), היסטוריון, מוזיאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה; bennymichelson@isdn.net.il

כמויות עצומות של דיווחים וחומר מסווגים שונים ובכלל זה ספרות מקצועית צבאית, תקנוני שדה של הצבאות השונים וספרות ת"ל מגוונת, מידע רב על אמצעי לחימה חדישים ועל שינויים ארגוניים בצבאות, מסמכי מטה ומדיניות וכדומה.⁵ יש לזכור שבתקופה זו התנהלה מלחמה באירופה בין גרמניה לאנגליה ובבלקנים, והמעקב אחר המלחמה והצבאות היריבים היה הצי"ח המרכזי של שירות המודיעין הרוסי.

◀▶ הנספח הצבאי הסובייטי הטיל

ספק במידע וניסה לשכנע את טרפר ואת סגנו: "אני אומר לכם שאתם טועים טעות מוחלטת. היום ממש פגשתי את הנספח הצבאי היפני שהגיע מברלין. הוא אישר לי כי גרמניה איננה מתכוננת למלחמה. אפשר לתת בו אמון"

מערך המחקר התבסס על מנהלת המודיעין (המשרד ה-5) של משרד ההגנה. היה זה למעשה גוף מטה הכפוף לשר ההגנה שנדרש לספק את המודיעין למטכ"ל ולכוחות המזוינים על סמך המידע שהתקבל ממערך האיסוף. למשרד ה-5 היו סמכויות הכוונה ותיאום כלפי מערך האיסוף, אולם פורמלית היה כפוף מערך זה לשר ההגנה ישירות.

לאופולד טרפר ו"התזמורת האדומה"

רשת הסוכנים של מנהל המודיעין במשרד ההגנה של ברית המועצות (GRU), "התזמורת האדומה", החלה לפעול ב-1939, כשנה אחרי שהחל טרפר בהקמתה, ופעלה כארבע שנים - עד 1943. מקורותיה של הרשת התבססו על קצינים בעלי נגישות גבוהה למידע סודי במפקדת חיל האוויר הגרמני ובמשרד הכלכלה. החברה העסקית של טרפר הייתה בעלת קשרים עסקיים וחברתיים הדוקים עם שלטונות הכיבוש בצרפת (אחת הסוכנות הייתה מזכירתו של מפקד הצבא הגרמני בצרפת) ועם ארגון הבנייה והתשתיות "טודט", עובדה שאפשרה לו לקבל מידע פוליטי וצבאי בעל ערך רב.⁶ הישגיה העיקריים של הרשת במהלך המלחמה כללו מידע מדויק על הצבא הגרמני - סדר כוחות, עוצמה, היערכות ופעילות עד לרמת הגדוד בצבא והטייסת בחיל האוויר, ובתוך כך מידע טכני

אישר לי כי גרמניה איננה מתכוננת למלחמה. אפשר לתת בו אמון.² אולם טרפר העדיף לתת אמון במקורות שלו ועמד על כך שסוסלופרוב ישלח את השדר המתריע. ב-23 ביוני הגיע לרוסי קולונל וולוסיוק (Makar M. Volosiuk), הנספח האווירי הרוסי ועוזר הנספח, שיצא את מוסקבה שעות ספורות לפני תחילת הפלישה הגרמנית. הוא סיפר כי לפני צאתו נקרא אל "המנהל", וזה הטיל עליו למסור לטרפר הודעה: "אמור לאוטו (שם הקוד של טרפר) כי העברתי ל'בוט' הגדול את ידיעותי בנוגע להתקפה הגרמנית הממשמשת ובאה. ה'בוט' הגדול משתומם שאדם כמו אוטו, איש מודיעין ותיק ופעיל, ילך שולל אחר התעמולה האנגלית. תוכל למסור לו על הכרתו האיתנה של ה'בוט' הגדול כי המלחמה עם גרמניה לא תפרוץ לפני 1944...". "הכרתו האיתנה" של יוסף סטלין עתידה הייתה לעלות ביוקר רב. בשעות הראשונות למתקפה הגרמנית, חרף כל ההוכחות (ראו להלן), אסר סטלין כל תגובה, משום שחשד עדיין כי המדובר בפרובוקציה.³ כאשר כבר אושר למפקדי הצבא האדום "להדוף את האויב אל מעבר לגבול" היה זה לאחר שחדרו היחידות המשוריניות של הצבא הגרמני עשרות קילומטרים לתוך שטח רוסיה.

המודיעין הרוסי

המודיעין הסובייטי ערב הפלישה הגרמנית כלל שתי זרועות מרכזיות:

- שירות המודיעין של משרד ההגנה.
 - שירות המודיעין של משרד הפנים.
- השירות השני אשר כלל את מערך המודיעין המסכל (NKVD) ומשמר הגבול לא יידונו כאן.
- שירות המודיעין הצבאי (RU, לעתיד GRU) נשא בנטל הכנת המודיעין למלחמה באירופה (כמו בזירות אחרות) והמודיעין המלווה במהלך המלחמה.
- מערך האיסוף של שירות המודיעין התבסס בעיקר על יומינט (HUMINT) אשר כלל שלושה מרכיבים עיקריים: הנספחים הצבאיים ובעלי תפקיד אחרים, במסווה, בנציגויות הדיפלומטיות של ברית המועצות ברחבי העולם, סוכנים מושתלים בארצות היעד - ובכלל זה במדינות אירופה שונות - וחברי המפלגות הקומוניסטיות בעולם כולו אשר היו מאוגדים בקומינטרן⁴ שמושב הנהלתו היה במוסקבה. יש לציין שמערך עצום זה של סוכנים וסייענים בעולם כולו, ובמיוחד חברי המפלגות הקומוניסטיות, פעלו בעיקר מסיבות אידיאולוגיות והיו בעלי מוטיבציה גבוהה ביותר. כמו כן פעלו עבור שירות המודיעין הרוסי מגוון רחב של "ארגוני חזית" - איגודים מקצועיים, עיתונים וכתבי עת אשר הזרימו

2. לאופולד טרפר, התזמורת האדומה שלי, עידנים, ירושלים, 1975, עמ' 111.

3. David E. Murphy, What Stalin Knew. The Enigma of Barbarossa, Yale University press, 2005, p. 162.
4. קומינטרן - ארגון המפלגות הקומוניסטיות העולמי, מושב הנהלתו היה במוסקבה, נוהל על ידי המפלגה הקומוניסטית של ברית המועצות ומזכירה הכללי סטלין - קיבל ממנה הכוונה ואליה דיווח. היה אמור להיות הכלי העיקרי במהפכה הקומוניסטית של העמים בעולם כולו. בוטל ב-1943.

5. Finnish War, 1939-1940, Frank Cass, London, 2002, Foreword. E. N. Kulkov (ed), Stalin and the Soviet.

6. החברה המסחרית מעיל הגשר המובחר מתוצרת חוץ, שימשה כיוסי לפעילות המודיעינית של "התזמורת האדומה", אולם גם נשאה רוחים אשר מימנה את הפעילות באירופה ללא תלות במרכז במוסקבה.

נשלחה למרכז במוסקבה על ידי ריכרד זורגה, שהעביר העתק מהוראה זו.⁸ במשך שבועות על גבי שבועות קיבלה מנהלת שירותי המודיעין של משרד ההגנה הסובייטי, שישבה במוסקבה, ידיעות רבות על תכונת הצבא הגרמני. בראשית 1941 העבירה "התזמורת האדומה", על בסיס מקורותיה במטכ"ל הגרמני, פרטים מדויקים על המבצע הצפוי, על הרעשות מרוכזות על לנינגרד, קייב וויבורג, על מספר הדיוויזיות שיוטלו למערכה וכו'. בפברואר שלח טרפר שדר מפורט שנקב במספר המדויק של הדיוויזיות שהוצאו מצרפת ומבלגיה ונשלחו מזרחה. במאי 1941 העביר טרפר, באמצעות הנספח הצבאי בווישי, גנרל סוסלופרוב, את תוכנית המתקפה הצפויה תוך ציון התאריך 15 במאי 1941 כתאריך המתקפה, לאחר מכן מסר על שינוי התאריך ולבסוף את התאריך הסופי. ב־12 במאי הזהיר זורגה את מוסקבה כי 150 דיוויזיות מרוכזות

מפורט על אמצעי לחימה-חדשים כמו טנקים ומטוסים. בין השאר הועברו לברית המועצות התוכניות המפורטות והתחזיות לייצור מטוסי קרב וטנקים בגרמניה, ומתן ניתן להסיק כי הטנקים הסובייטיים (בעיקר T-34 ו־KV) עלו באופן ברור על הטנקים החדשים ביותר שיוצרו בגרמניה. מעקב מפורט זה אחר הצבא הגרמני נמשך עד למערכת סטלינגרד ועד בכלל.

הארגון הצליח לשים את ידו על מרבית התוכניות האופרטיביות של הפיקוד העליון הגרמני ולהעבירן לברית המועצות. לשיא הישגיו הגיע בלי ספק בהעבירו במדויק את ההוראה מס' 21 של היטלר והתוכנית האופרטיבית להוצאתה אל הפועל - "מבצע ברברוסה", הפלישה הגרמנית לברית המועצות. מידע זה נראה חיוני כל כך עד שטרפר חרג באופן מסוכן מכללי הכיסוי והמידור שלו והגיע כאמור באופן אישי לשגרירות ברית המועצות

אדולף היטלר (ראשון מימין) וצמרת הפיקוד הנאצית בעת הפקודה למבצע "ברברוסה"

בווישי כדי לוודא שהמידע הקריטי יועבר למוסקבה בזמן. אומנם היה זה צעד דרמטי אחרון לקראת הפלישה, אולם במשך חודשים העבירה הרשת מידע מדויק על ריכוז הכוחות הגרמניים לפלישה ולבסוף אף את התאריך והשעה המדויקים שלה.⁷

הידיעות שהגיעו לקרמלין

ב־18 בדצמבר 1940 חתם היטלר על הוראה מס' 21 - "מבצע ברברוסה" לפלישה לברית המועצות. התרעה מיידית

7. בני מיכלסון, לאפולד טרפר ו"התזמורת האדומה", מבט מל"מ, גיליון 41, יוני 2005.

8. ראש רשת סוכנים סובייטית שישב ביפן וקיבל מידע רצוף באמצעות השגרירות הגרמנית שם, ראו הספר: פ. דיקין, ג. סטור, רשת זורגה, הוצאת מערכות, 1967.

9. טרפר, שם, עמ' 110.

10. Murphy, ibid, p. 146.

באפריל 1940 למפקד הפיקוד ה-14 של הצי בפרל הרבור אשר בהוא, במגמה לאפשר לו סיום שירות שקט ונעים באזור הנופש היוקרתי ביותר של אמריקה. בדצמבר 1941, ערב המתקפה היפנית על פרל הרבור, מנה צי ארה"ב 800 ספינות בשירות פעיל, שהרכבן: 8 נושאות מטוסים, 17 ספינות מערכה, 18 סיירות כבודות, 19 סיירות קלות, 171 משחתות, 112 צוללות, 87 ספינות סיור, 66 שולות/זורעות מוקשים, 221 ספינות הובלה, 67 ספינות הספקה ו-14 ספינות לתפקידים מיוחדים. מפקד צי ארה"ב באוקיינוס השקט מפברואר 1941 היה אדמירל האסבנד קימל (Kimmel), ששירת כמפקד שייטת הסיירות תחת פיקודו של בלוך כאשר זה היה מפקד הצי קימל ארגן מחדש את הצי לארבעה כוחות משימה (Task Forces), מהם שלושה לוחמים, והרביעי, שעליו היה מופקד מפקדו לשעבר בלוך, הוא הפיקוד ה-14 (או כפי שכונה על ידי קימל - כוח משימה מס' 4). משימתו של הפיקוד הייתה לארגן, לאמן, לפתח ולהגן (מהים) על הבסיסים הימיים בפרל הרבור ובאיים וויק ומידווי וכן לספק שירותים לוגיסטיים לכל הכוחות הלוחמים בינם.¹³ ביוני 1940, לאחר נפילת צרפת והיערכות כוחות יפניים בהודו-סיך (מושבה צרפתית), החליטה ארה"ב לבצע כמה צעדים נחוצים לבלימת היפנים. הקונגרס אישר תוכנית להגדלת צי ארה"ב ב-300% עד שנת 1944, וצי האוקיינוס השקט, אשר נמל הבית שלו היה סן דייגו והיה במאי 1940 בפעילות תמרונים באזור איי הוואי, הצטווה על ידי הנשיא רוזוולט להישאר בפרל הרבור בסוף התמרונים כאמצעי הרתעה נגד היפנים. הוראה זו, אשר נחתה בפתאומיות על פיקוד הצי, באה כחודשיים לאחר שאדמירל בלוך קיבל את הפיקוד על פרל הרבור - הפיקוד ה-14 של הצי. באותה עת הצי לא היה ערוך לשינוי קיצוני זה.

◀ המידע שהתקבל על תוכנית הפלישה הגרמנית לברית המועצות נראה חיוני כל כך עד שטרפר חרג באופן מסוכן מכללי הכיסוי והמידור שלו והגיע באופן אישי לשגרירות ברית המועצות בווישי כדי לוודא שהמידע הקריטי יועבר למוסקבה בזמן

בשל המרחקים הגדולים באוקיינוס השקט, להיערכות הלוגיסטית הייתה חשיבות ממדרגה ראשונה עבור הצי. הנמלים העיקריים של צי ארה"ב ומספנותיו היו לאורך

הספר ברומניה ובפולין וכן סיורי משמר הגבול הרוסי בגזרות אלה דיווחו בפרוטרוט על ריכוזי הכוחות הנאציים.¹¹ 30 שנה אחרי המלחמה אישר המרשל הסובייטי גוליקוב (Golikov) רשמית, בכתב עת היסטורי סובייטי, את ערכן של הידיעות החשאיות שנתקבלו: "לשירותי המודיעין הסובייטיים נודע בעוד מועד על התאריכים של ההתקפה ועל הדחיות של המתקפה על ברית המועצות, והם הקדימו במתן התרעות... שירותי המודיעין סיפקו חומר מדויק בנוגע לפוטנציאל הצבאי של גרמניה הנאצית, הכוחות האפקטיביים, הכמויות של הציוד והתוכניות האסטרטגיות של הפיקוד הגרמני..."

◀ הישגיה העיקריים של רשת "התזמורת האדומה" במהלך המלחמה כללו מידע מדויק על הצבא הגרמני - סדר כוחות, עוצמה, היערכות ופעילות עד לרמת הגדוד בצבא והטייסת בחיל האוויר, ובתוך כך מידע טכני מפורט על אמצעי לחימה חדישים כמו טנקים ומטוסים

המרשל גוליקוב מוסמך בהחלט למסור הצהרה כזו. מיוני 1940 ועד יולי 1941 הוא שימש ראש מנהלת המודיעין של משרד ההגנה הסובייטי. בהסבריו חבויות הסיבות למפלה הרוסית לאחר הפלישה הגרמנית. התשובה מקופלת בתזכיר ששלח גוליקוב לפקודיו ב-20 במרס 1941: "יש להתייחס אל כל הידיעות הטוענות כי המלחמה ממשמשת ובאה כאל זיופים ממקורות בריטיים ואפילו גרמניים". בשולי ידיעות שהגיעו מזורגה או מ"התזמורת האדומה" נהג גוליקוב לרשום "סוכן כפול" (לגבי זורגה) או "מקור בריטי" (לגבי טרפר). כל זאת כדי לרצות את סטלין, אשר האמין באמת ובתמים כי הגרמנים לא יפנו נגד רוסיה לפני שישלימו את הניצחון על בריטניה, כיוון שהמלחמה בשתי חזיתות לא הגיונית. מה עוד שהצבא הגרמני חלש יותר מהסובייטי ואינו מוכן למלחמה בחורף (מבחינת הצטיידות בביגוד, בשמנים, בדלקים וכו').¹²

אדמירל קלוד צ'רלס בלוך והתקיפה של פרל הרבור

לאחר שפיקד על צי ארה"ב במשך שנתיים וכתפקיד אחרון לפני פרישה לגמלאות, התמנה האדמירל היהודי בלוך

11. Murphy, *Ibid*, p. 124.

12. אלכסנדר גולדנשטיין, מבט חדש על הפתעת "ברבורסה", מערכות 400, מאי 2005, עמ' 35-36. וכן Murphy *Ibid*, p. 145.

13. LTC Jeffrey J. Gudmens, *Staff Ride Handbook for the Attack on Pearl Harbor, 7 December 1941: A Study of Defending America*, Combat Studies Institute Press Fort Leavenworth, Kansas 2005, p. 11.

מיד לאחר ההתקפה היפנית על פרל הרבור ב־7 בדצמבר 1941 החלו רצות שמועות בווישינגטון בדבר אשמתם של הקצינים המפקדים בפרל הרבור, בין השאר לגבי מפקד הפיקוד אדמירל בלוק. ב־16 בדצמבר, תשעה ימים לאחר התקיפה היפנית, כבר מינה נשיא ארה"ב, פרנקלין דלאנו רוזוולט, ועדת חקירה ממלכתית בראשותו של שופט בית המשפט העליון אוואן רוברטס (Roberts) לבדיקת אירועי פרל הרבור. ימים מספר לאחר מכן טסו חברי הוועדה לפרל הרבור כדי לגבות עדויות במקום. כבר מלכתחילה התברר מהעדויות כי הגנת פרל הרבור הייתה אחריות משותפת של הצבא ושל הצי (אם כי ללא מפקד משותף - לא היה זה פיקוד אחד), כאשר הצבא אחראי גם על הגנת הנמל והצי כאשר הוא בנמל. ואילו תפקיד הצי הינו מתקפתי - אמנעת האויב מהתקרבות להוואי בטווח אשר יסכן את הבסיסים במרחב. הצי לא היה אחראי על הגנת פרל הרבור במקרה של תקיפה מהאוויר, אולם היה עליו לסייע לצבא באמצעים מתאימים בתפקידו זה.¹⁶ הרעיון המבצעי היה שהצי לא אמור להיות בנמל בעת מתקפת אויב, אלא בים הפתוח תוך שמירת גמישות מבצעית ללחימה באויב, ובמיוחד באמצעות נושאות המטוסים שלו כנגד האיום מהאוויר, אשר אל להן להתפס בבסיס כברווזים במטווח אלא לנהל מבצעים התקפיים נגד נושאות המטוסים של האויב.

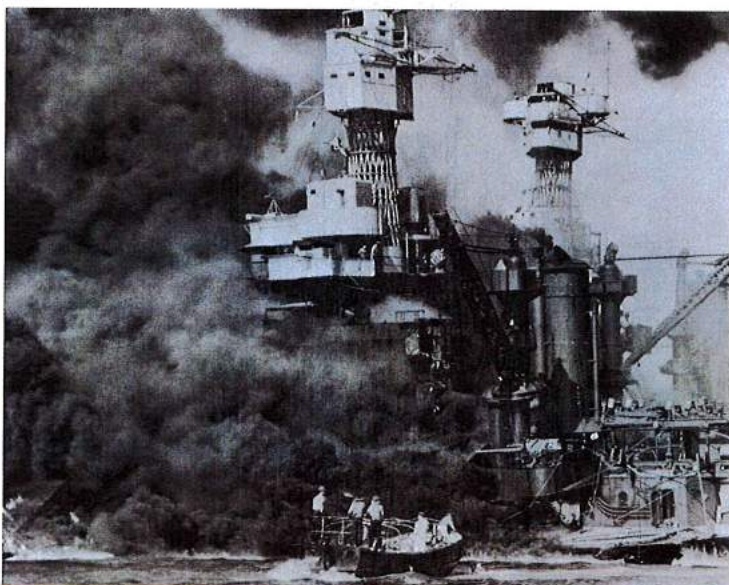
בעדותו בפני הוועדה התייחס בלוק לאיום של תקיפה מהאוויר והסביר שאפשרות זו הובאה בחשבון, ולשתי הזרועות ברור היה שסיורי אוויר היקפיים בעומק האוקיינוס מסביב לאיים הינם אחת השיטות היעילות ביותר לאתר צי אויב מתקרב, להתריע ולפעול נגדו. להפעלת שיטה זו אף נעשתה עבודת מטה מקיפה על ידי המטות שלו ושל גנרל שורט (מפקד הצבא באי), והמסקנה הייתה שיש צורך במספר של בין 200 ל־300 מטוסים לביצוע משימה זו: "על הנייר, הובטחו לנו 108 מטוסים לסיורי עומק ימיים במסגרת תוכנית העבודה של הצי המתייחסת לפיקוד ה־14... התוכנית הייתה להקים תשע טייסות סיור ועוד שתי טייסות תצפית, אולם עד לתחילת המתקפה לא סופק אף מטוס כיוון שאף מטוס לא נבנה עד אז."¹⁷

התברר כי במשך כל שנת 1941 ביקש בלוק שוב ושוב תגבור בכוח אדם ובאמצעי לחימה לצורך הגנת הבסיס, אולם ההיענות הייתה מועטה עד אפסית. לכוחות ארה"ב באותה עת היו עדיפויות וקדימויות אחרות, כמו אירופה (בריטניה) והפיליפינים.

בלוק המשיך "להפציץ" את משרד הצי בווישינגטון בדרישות הנובעות מהעברת הצי לפרל הרבור ומצורכי ההגנה עליו ובין השאר ביקש משחתות, מטוסי יירוט, מפציצים, מטוסי סיור ותותחי נ"מ. התשובה הייתה שהמשרד עושה ככל

החוף המערבי של אמריקה בפוג'ט סאונד (Puget Sound) ובסן דייגו. מספנות אלה יכלו לתקן ולשקם ואף לבצע אוברוול שלם לכל הספינות. בעוד נמל פרל הרבור, ב־1940, אשר היה בסיס לשייטת הוואי (נושאת מטוסים אחת, סיירת אחת וכמה משחתות), יכול היה לספק שירותים מוגבלים בלבד. ספינות יכלו לבצע תיקונים קלים, לתדלק ולהתחמש, אולם עבור תיקוני עומק היה צורך לשוט ליבשת של ארה"ב.

עם קבלת ההוראה הנשיאותית על שינוי בסיס האם של הצי החל בלוק מיידית בעבודה מאומצת להפיכת פרל הרבור לבסיס שיוכל לתמוך לוגיסטית בצי האוקיינוס השקט בכל השירותים הנדרשים למעט התיקונים המעמיקים ביותר. מבדוקים חדשים, מבדוקים יבשים ומכלי דלק גדולים נוספו, וב־1941 כבר הפך בסיס פרל הרבור לבסיס שונה לחלוטין שעבר מהפך של ממש ויכול עתה לשמש בסיס עיקרי לצי.¹⁴

חילוץ ניצולים. ברקע - אוניית המערכה West Virginia עולה באש לאחר המתקפה היפנית על פרל הרבור

יחד עם זאת בלוק, כמו גם מפקד הצי אדמירל גיימס ריצרדסון (מחליפו של בלוק ופקודו כמפקד שייטת ספינות המערכה שלו), מחו על העברת הצי בשל אי־מוכנותו הלוגיסטית של הבסיס בפרל הרבור. ריצרדסון, בשל מחאתו, הועבר מהפיקוד והוחלף בראשית שנת 1941 באדמירל קימל.¹⁵ ואילו אדמירל בלוק שקע בעבודה להכנת הבסיס למשימותיו החדשות תוך שהוא ממשיך לשלוח מכתבי מחאה לווישינגטון המדברים לא רק על הפן הלוגיסטי אלא גם על אי־מוכנותו של הבסיס מבחינה הגנתית ובעיקר על אי־יכולתו לעמוד בפני התקפה אווירית אשר מקורה בים (מנושאות מטוסים).

14. Gudmens, *ibid*, p.45.

15. Gudmens, *ibid*, p.50.

16. בעת ההיא חיל האוויר לא היה זרוע עצמאית, אלא חלק מהצבא, ולכן הצבא היה אחראי כנגד תקיפה מהאוויר של האויב.

17. *Pearl Harbor The Seeds and Fruits of Infamy*, Mises institute, Percy L. Greaves, Jr and Bettina B. Greaves, ed. 2010, p. 381.

נחזתה כמעט במדויק, ואף נבנתה תוכנית למניעתה תוך דרישת האמצעים המתאימים. אלא שהפיקוד העליון האמריקאי לא האמין שיש היתכנות גבוהה לביצוע מבצע ארוך טווח ונועז מסוג זה על ידי היפנים ולכן לא העלה את העדיפויות למתן אמצעי הגנה נאותים לפרל הרבור.

סיכום

בשני האירועים הנסקרים אשר התרחשו לפני 70 שנה והיו בעלי השפעה היסטורית מעבר למקום ולזמן התרחשותם ברור כי לפיקוד העליון בברית המועצות ובארצות הברית לא היה מחסור בידיעות בדוקות ובמודיעין מהימן לגבי המתקפות העומדות בשער. אולם לא סטלין ולא רוזוולט, כל אחד מסיבותיו שלו, לא אוו להאמין למודיעין, והתוצאות של התעלמות זו היו הרות אסון. קברניטים מסוגים שונים, ובמקרים האלה אין אנו רואים הבדל בין הדיקטטור העריץ הבולשביקי לדמוקרט הליברל האמריקאי, לא רצו להודות שהמדיניות שאותה ניהלו בשנים הקודמות הובילה למתקפות הבלתי נמנעות של המאוימים על ידיהם, יריביהם.

◀◀ מפקד הפיקוד אדמירל בלוך

לא חדל לשלוח מכתבי מחאה לוושינגטון המדברים על אימוכנותו של הבסיס בפרל הרבור מבחינה הגנתית ובעיקר על אייכולתו לעמוד בפני התקפה אווירית אשר מקורה בים (מנושאות מטוסים)

סטלין העדיף להאמין להיטלר ולמכתבים אשר שלח לו ולא לכל המודיעין שהונח לפניו,²¹ ואילו רוזוולט, מתוך נקודת מבט של עליונות מערבית, לא האמין עד לרגע האחרון שלפנים יש יכולת והעזה לתקוף את פרל הרבור. שני המנהיגים האלה עשו חישוב רציונלי של יחסי כוחות ועוצמה וכן של פוטנציאל לאומי, זמן ומרחב, ותוצאות כל הערכות המצב שלהם, זו אחר זו, הובילו לתפיסה המוטעית כי יריביהם (אויביהם בכוח) לא יתקפו כיוון שהם נחותים ולא יוכלו לעמוד לאורך זמן מול צבאותיהם שלהם. נראה כי גם במקרים האלה התממשה אמרתו המפורסמת של מולטקה "הזקן" (הרמטכ"ל הגרמני במלחמות פרוסיה-אוסטריה, 1866, ופרוסיה-צרפת, 1870-1871) שלפיה לאויב יש תמיד (בהערכות המצב) שלוש דרכי פעולה אפשריות, ובדרך כלל הוא בוחר בריבועית.²²

יכולתו להיענות לבקשות. כתוצאה ממאמציו של בלוך הוא תוגבר לבסוף בפלגה בת ארבע משחתות (רק לאחת מהן היה ציוד גילוי צוללות) ובפלגה בת ארבע שולות מוקשים.¹⁸ בלוך הפעיל מיד כוח חדש זה של משחתות בסיוורים

◀◀ סטלין האמין באמת ובתמים כי הגרמנים לא יפנו נגד רוסיה לפני שישלימו את הניצחון על בריטניה, כיוון שהמלחמה בשתי חזיתות לא הגיונית. מה עוד שהצבא הגרמני חלש יותר מהסובייטי ואינו מוכן למלחמה בחורף (מבחינת הצטיידות בביגוד, בשמנים, בדלקים וכו')

תכופים בפתחת הנמל, ואילו שולות המוקשים סיירו בתעלה הראשית של הנמל. אמצעים אלה אפשרו את השמדת כל ארבע צוללות הננס היפניות שתקפו את פרל הרבור ב-7 בדצמבר במקביל לתקיפה האווירית.

אולם מטוסי סיור ארוכי טווח לא התקבלו וכן תותחי נ"מ, על אף מזכרו המקיף והמפורט של בלוך בנושא פגיעותו של בסיס פרל הרבור מתקיפה אווירית שנשלח בפעם האחרונה ב-1 במאי 1941, כחודשיים לפני הפלישה הגרמנית לרוסיה ושבעה חודשים לפני התקיפה היפנית על פרל הרבור.¹⁹

לאחר סיום עבודתה של ועדת רוברטס הועברו מתפקידם אדמירל קימל וגנרל שורט, מפקדי הצי והצבא בעת התקיפה, ואילו בלוך התבקש להמשיך בתפקידו ולשקם את בסיס הצי בפרל הרבור ואת מתקניו. גם בתפקיד זה השלים אדמירל בלוך שירות של שנתיים, ובתוך זמן קצר ביותר - כארבעה חודשים, עד אפריל 1942 - הצליח להחזיר את הנמל שוב לתפקידו כבסיס העיקרי של הצי. מעדותו של אדמירל בלוך ומפניותיו הרבות למפקדת הצי בושינגטון ברור כי לא היה כאן מחסור במודיעין לגבי עוצמתו ויכולותיו של הצי היפני.

באיסופו ובעיבודו של המידע לגבי הצי היפני ועוצמתו עשה המודיעין האמריקאי שימוש בעבודתו החלוצית של קצין המודיעין היהודי קולונל ויליאם פרידמן, אשר היה מפענח הצפנים הראשי של משרד ההגנה האמריקאי במשך המלחמה ושימש ראש פרויקט "מגיך" לפיצוח קוד "ארגמן" היפני אשר הניב מידע שלא יסולא בפז על כוחות הביטחון היפניים בכלל ועל הצי המלחמתי בפרט.²⁰ תקיפת בסיס פרל הרבור באמצעות נושאות מטוסים יפניות

18. Percy L. Greaves, Jr and Bettina B. Greaves, ed, *ibid*, p. 386.

19. הוצג כראיה בפני ועדת החקירה של הצי בפיקוד אדמירל הארט כמוצג מס' 23.

20. בני מיכלסון, קולונל ויליאם (וולף) פרידמן, חלוץ הפיצוח של קודים וצפנים, מבט מל"מ 39, דצמבר 2004.

21. Murphy, *ibid*, p. 185.

22. על כך גם עמדה ועדת אגרנט במסקנותיה לגבי מלחמת יום הכיפורים וציינה את הסכנה שבסיבור היגיון האויב.

רשימת המקורות מופיעה באתר המל"מ, בגרסה האינטרנטית של הגיליון בעמ' 49

השבת הסורי

ביטחון עצמי עד כדי יהירות. בשאר אל-אסד

כמה ימים בטרם נפל שלטונו של חוסני מבראכ במצרים העניק הנשיא הסורי, בשאר אל-אסד, ריאיון לעיתון האמריקאי "וול סטריט ג'ורנל" ובו התייחס לראשונה לאירועים הרי הגורל שפקדו את תוניסיה ולאחריה את מצרים. בביטחון עצמי, עד כדי יהירות, הרגיע בשאר את מראייניו המודאגים כי "סוריה איננה מצרים". הוא הוסיף והסביר מדוע לדעתו תפסח רעידת האדמה שפקדה את העולם הערבי על סוריה: "אף על פי שאנו סובלים מבעיות קשות הרבה יותר ממדינות אחרות, הרי שאצלנו שוררת יציבות. זאת משום שאנו קשובים יותר לבני עמנו וקרובים יותר לעמדות ולתפיסות שבהן הם מחזיקים. כששורר מתח וכשנפערת תהום בין מדיניותה של הממשלה לבין עמדות הציבור, נפתח הפתח לאי-יציבות ולאי-שקט. מצרים קיבלה סיוע אמריקאי, ואילו אנו נותרנו בלא כלום ותחת בידוד בינלאומי, ובכל זאת אצלנו האנשים לא יצאו לרחובות כדי להפגין. שהרי העניין שמוציא אנשים לרחובות אינו הדרשה לרפורמות או בעיות כלכליות, אלא האמונה האידיאולוגית שלהם".

אלא שבתוך כמה שבועות התברר לנשיא הסורי גודל טעותו. ב-18 במרס 2011 פרצו, לראשונה זה שלושה עשורים, הפגנות ראשונות בכמה ערים במדינה ומהן התפשטו עד מהרה לכל רחביה של סוריה. בתוך כמה שבועות אחזה האש בכל רחבי המדינה. כאשר פרצו לראשונה ההפגנות בסוריה, נראה היה עם זאת כי בניגוד למצרים, היקפן של אלה מצומצם שכן השתתפו בהן מאות או לכל היותר אלפי מפגינים, לעומת מאות האלפים

ההתקוממות העממית שפרצה

בסוריה הפתיעה רבים •
ביניהם גם את השליט, בשאר אל-אסד • כיצד התפרצו המהומות במדינה שבה שלט משטר הבעת' עשרות שנים ביד רמה חכה לתמיכה רחבה של האוכלוסייה במדינה?
• ומדוע צמח המרי דווקא מאזורי הפריפריה, הידועים באופן מסורתי כמעוז כוחה של מפלגת הבעת'?

אייל זיסר*

* פרופסור להיסטוריה של המזרח התיכון, דיקן הפקולטה למדעי הרוח, אוניברסיטת תל אביב; zisser@post.tau.ac.il

והמיליונים שהפגינו בקהיר ובעריה האחרות של מצרים. מה שחשוב יותר היה העובדה שאותה הדגישו כתבים, פרשנים וחוקרים ולפיה ההפגנות היו מוגבלות לאזורי הפריפריה, בתחילה לעיר דרעא שבדרומה של המדינה ולעיריות ולכפרים שסביב לה. ממנה התפשט גל המחאה אל האזור הכפרי שסביב לדמשק. הכתבים והפרשנים גם הצביעו על ערי החוף הסורי כעל מוקד נוסף של מהומות שאותן תלו בחיכוך הבין-עמית המתקיים באזור זה שנים בין הרוב הסוני המתגורר בערים אלה: ג'בלה, בניאס, טרטוס ולאדיקיה, לבין כפריים עלווים שהיגרו במהלך השנים מחבל העלווים הסמוך והתיישבו בערי החוף שבעבר היו על טהרת בני העדה הסונית.

אלא שדווקא אזורי הפריפריה בסוריה הם שהיו את מעוז הכוח, ושמה מקור הכוח, של מפלגת הבעת' ושל משטר הבעת' שנכון במדינה לאחר מהפכת הבעת' של 8 במרס 1963. דרעא, אותה עיר מאובקת בדרום המדינה שבה התלקחה לראשונה אש המרי, היא עיר הולדתו של פארוק אל-שרע, סגן הנשיא הסורי, שהיה קודם לכן, במשך כשני עשורים, שר החוץ של סוריה ופניה של מדינה זו לעולם הרחב. בעיר אל-תל שבאזור הכפרי של דמשק, שאף היא הייתה מחלוצות ההפגנות במדינה, נולד עבדאללה אל-אחמה, עוזר המזכיר הכללי של מפלגת הבעת' - ההנהגה הלאומית, הנחשב מבחינה פורמלית וטקסית לשני בחשיבותו לבשאר אל-אסד בהיררכיה המפלגתית והמדינית בסוריה. ולבסוף, העיירה רוסתאן הסמוכה לחומץ - שבה נופץ בראשית אפריל, לקול מצהלות המפגינים, פסלו של חאפז אל-אסד - היא עיירת הולדתה של משפחת טלאס שבניה מילאו תפקידי מפתח במשטר הבעת' הסורי. מוצטפא טלאס שימש לאורך כ שלושה עשורים שר ההגנה והיה ידוע בקרבתו האישית לחאפז אל-אסד, ואילו הבן, מנאף טלאס, המוכר כאחד ממקורביו של בשאר אל-אסד, משמש אחד ממפקדיה של דיוויזיית משמר הרפובליקה, כוח עילית שתפקידו להגן על המשטר.

התמיכה העממית מתמססת

הפריפריה בסוריה שהעניקה למפלגת הבעת' את תמיכתה לאורך השנים, ושממנה שאב משטר הבעת' את כוחו, ולמעשה ממנו באו העומדים בראשו, פריפריה זו הפנתה לו עתה את גבה. בכך יש כדי לבטא תהליך מתמשך שעבר על סוריה בעשורים האחרונים שעניינו הצטמצמות או אף התפוגגות של בסיסי התמיכה העממיים של משטר הבעת' הסורי.

אחרי הכול, המשטר הסורי שנכון בעקבות מהפכת הבעת' של 8 במרס 1963, ויותר מכך, בעקבות תפיסת השלטון בידי חאפז אל-אסד בנובמבר 1970, שיקף את המציאות החברתית ולמעשה את המפה הסורית של שנות ה-50 וה-60 ונתן ביטוי לתמורות שהתחוללו במדינה, ועיקרן פריצתם של עדות המיעוטים ושל תושבי הפריפריה מקרב בני העדה הסונית אל מרכז הבמה הפוליטית במדינה. ואכן, את מקומה של האליטה העירונית הסונית ששלטה בחיים הפוליטיים ובחיי החברה והכלכלה זה מאות בשנים

החליפה קואליציה של כוחות פוליטיים וחברתיים עולים אשר באו מקרב מגורים דחויים ומקופחים בחברה הסורית עד לאותה העת - בני עדות המיעוטים ובני הכפר והפריפריה, ובראשם בני העדה העלווית.

ואולם בחלוף השנים נראה כי המשטר הסורי חדל מלשקף את החברה הסורית, וזו חדלה מלמצוא את ביטויה במשטה, במוסדותיו, בתפיסת עולמו ובדרכו. יש לזכור כי החברה הסורית עברה במהלך העשורים האחרונים שינויים מפליגים, בראש ובראשונה גידול דרמטי של האוכלוסייה, תוצאה של שיעורי ריבוי טבעי מן הגבוהים בעולם בשנות ה-70 וה-80 של המאה ה-20. סוריה אשר עליה השתלט אסד ב-1970 מנתה כשישה מיליון נפש, ואולם ב-2003 כבר נמנו בה קרוב ל-20 מיליון נפש. הגידול הדרמטי באוכלוסיית המדינה הביא לתהליך עיור מואץ אשר הפך את דמשק, את חלב וערים אחרות במדינה למפלצות אורבניות בנות מיליוני תושבים, ברובם מהגרים מאזורי הכפר והפריפריה.

◀ הפריפריה בסוריה שהעניקה

למפלגת הבעת' את תמיכתה

לאורך השנים הפנתה לה עתה את

גבה. בכך יש כדי לבטא תהליך

מתמשך שעבר על סוריה שעניינו

הצטמצמות או אף התפוגגות של

בסיסי התמיכה העממיים של משטר

הבעת' הסורי

בפער זה שבין מפלגת הבעת' והמשטר השולט בשמה בסוריה לבין המציאות שיצרו התהפוכות החברתיות והכלכליות שעברו על סוריה בעשורים האחרונים יש אפוא לראות את הרקע העמוק לזעזוע העובר על סוריה מאז מרס 2011 ושסופו מי ישרנו.

אלא שבהקשר זה ראוי להזכיר כי בדומה למשטרים רודניים אחרים בעולם הערבי, הקיף עצמו גם המשטר הסורי בשתי חומות של פחד. הראשונה, חומה בצורה ומוחשית עד מאוד של מנגנוני ביטחון שתפקידם היה להגן על המשטר ולדכא כל ניסיון להפילו או לערער - במחשבה, בדיבור או במעשה - על עצם קיומו. החומה השנייה, גבוהה לא פחות אך נעלמת מן העין, הייתה חומה שאותה נטע המשטר בליבות נתיניו, ועניינה הוא האמונה כי למשטר, כמייצגו של הסדר הקיים, אין תחליף, וכי נפילתו עלולה להביא לאנרכיה ולשפיכות דמים שאחריתן תהיה מרה. בין המסתופפים מאחורי חומות אלה ראוי להזכיר כמובן את עובדי המדינה, אלה המועסקים במערכות השלטון שהתרחבו באופן חסר תקדים בעשורים האחרונים. מועסקים אלה מהווים חלק ניכר של כוח העבודה במדינות ערב, ונדמה היה כי מחויבותם נתונה למשטר שדאג להם לפרנסה.

עתה נותר לצפות ולראות אם בטענה זו היה ממש או שבסוריה מה שהיה הוא שיהיה. בהקשר זה כדאי להזכיר כי במשך שנים נשען המשטר הסורי על תמיכתו האיתנה של הציר הרדיקלי במזרח התיכון, קואליציה רחבה של כוחות, החל במשטר האיתוללות באיראן וארגון חזבאללה בלבנון, עבור לתנועת חמאס וכלה בתנועות האסלאמיות הרדיקליות בעולם הערבי. אלא שבעקבות פרוץ המחאה בסוריה נתפרדה החבילה. בעוד שאיראן הוסיפה לתמוך במשטר הסורי, החלו התנועות המוסלמיות בעולם הסוני להתנתק מבשאר אל-אסד וממשטרו. את האות נתן השיח' קרדאוי, שהחל תוקף בחריפות בדרשותיו את בשאר ורומז למוצאו העלווי, ובעקבותיו הלכו תנועות "האחים המוסלמים" ברחבי העולם הערבי וכן ערוץ אל-גזירה הנותן ביטוי להלך רוח לאומני ערבי-אסלאמיסטי סוני. אף תנועת חמאס החלה שוקלת את צעדיה, וכך גם תורכיה, בעלת הברית הנאמנה של בשאר בשנים האחרונות, המוסיפה לתמוך בו בינתיים אך פוזלת לעבר החוגים האסלאמיים הסוניים בסוריה העשויים לתפוס בבוא היום את מקומו.

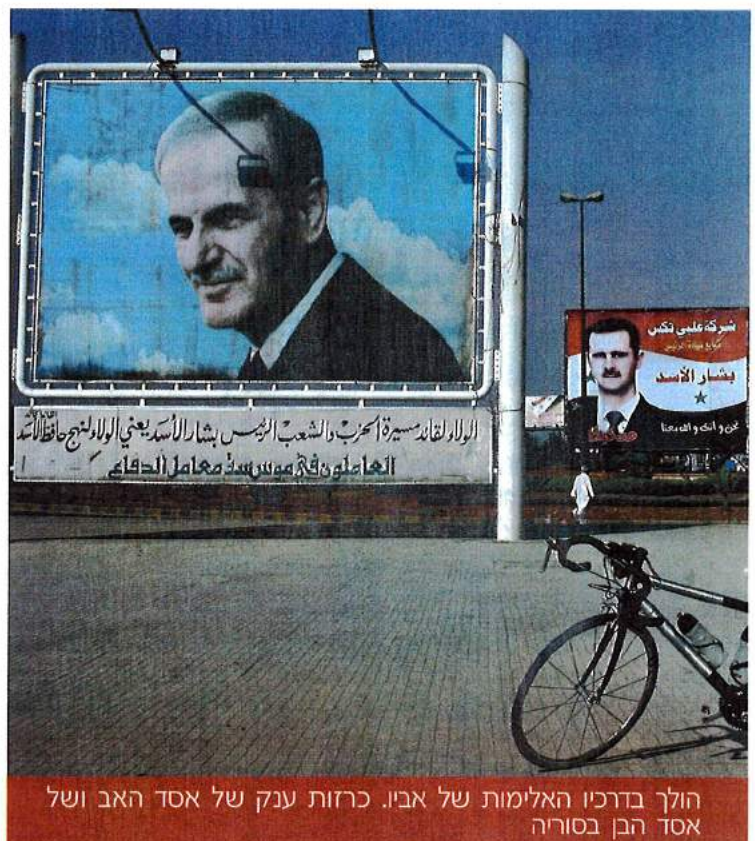
◀◀ בעקבות פרוץ המחאה בסוריה נתפרדה החבילה: בעוד שאיראן הוסיפה לתמוך במשטר הסורי, החלו התנועות המוסלמיות בעולם הסוני להתנתק מבשאר אל-אסד וממשטרו. אף תנועת חמאס החלה שוקלת את צעדיה, וכך גם תורכיה, בשנים האחרונות

מנגד נראה כי לישראל ולארצות הברית אין כל אינטרס בנפילתו של בשאר, אחרת אי-אפשר להסביר את האלם שאחז בבכירים הישראליים נוכח האירועים בסוריה, כמו גם את התגובה הרפה והמגומגמת שנשמעה מצדו של אובמה, אך לא ישירות ממנו או בקולו שלו. אחרי הכול, המשטר הסורי הקפיד לשמור על השקט לאורך גבול ישראל-סוריה לאורך 40 השנים האחרונות, אם כי בישראל היו מי שהצביעו על הידוק הקשר שבין סוריה לבין איראן וארגון חזבאללה כעל התפתחות שלילית של השנים האחרונות שראוי כי תביא לשינוי בעמדתה החיובית של ישראל כלפי בשאר ומשטרו. כך או אחרת, נראה כי כל אלה המעוניינים בשימור היציבות והסטטוס קוו במזרח התיכון התייצבו לצדו של בשאר, שעה שכל הכוחות המבקשים שינוי ואפילו שידוד מערכת, ובראשם הכוחות האסלאמיים בעולם הערבי, יצאו חוצץ נגדו.

חומה זו של פחד מפני העלול להתרחש במדינה במקרה של נפילת המשטר ניכרה במיוחד בסוריה בהתחשב בתולדותיה של המדינה, במבנה החברתי שלה ובמיקומה הגיאוגרפי, היינו, שכנותה ללבנון ולעיראק. ואכן, המודל העיראקי, מודל של חברה שנקלעה למרחץ דמים, לכאוס ולאנרכיה בעקבות הפלת משטרו של צדאם חוסיין, או המודל הלבנוני, מדינה וחברה המצויות דרך קבע על ספה של מלחמת אזרחים, הם מודלים רלוונטיים לאזרחיה של סוריה הרבה יותר מאשר המודל התוניסאי או המצרי.

הקואליציה המדינית מתפרקת

למול המחאה הגואה החליט בשאר ללכת בדרכי אביו ולהטיל לקרב את הצבא ואת כוחות הביטחון במאמץ לדכא את המרי ובעיקר להתיע את מרביתה של האוכלוסייה הסורית, ובייחוד תושבי הערים הגדולות, דמשק וחלב, אשר נותרו צופים במתרחש מן הצד. צחוק הגורל הוא כי מעשי הידיכוי האכזריים של משטרו של חאפז אל-אסד בשנות ה-80 המוקדמות הביאו דווקא את הנשיא

חולך בדרכיו האלימות של אביו. כרזות ענק של אסד האב ושל אסד הבן בסוריה

הסורי אל שיא תהילתו הפוליטית. חאפז אל-אסד הפך את סוריה למדינה יציבה ובעלת מעמד אזורי בינלאומי, ואילו הוא עצמו הפך מדינאי בינלאומי מוכר ומוערך, שהכול הוצים ביקרו. אפשר שבשאר מתקנא באביו. כך או אחרת, כשהחלו המהומות בעולם הערבי נשמעה הטענה כי הזמנים השתנו ובשל מהפכות האינטרנט, הפייסבוק וערוצי הטלוויזיה הלווייניים - שנות ה-80, שנות הידיכוי האכזרי בסוריה, אינן יכולות לחזור על עצמן.

הכרה מאוחרת

19.3.1949

11.10.1987

24.4.2010

19.5.2010

כאייד נמר חסון

אלון אריה

אריה סיידוף

אפרתם (אבי) לוי

הקיר במל"מ שעליו נחקק השם בעקבות החלטתה של ועדת ההנצחה. בתמונה הקטנה: כאיד חסון

כאייד חסון היה דרוזי ששירת בש"י ונשלח עם בן דודו במלחמת העצמאות למשימת מודיעין מעבר לקווי האויב • בעודם במשימה בצפון השומרון נתפסו השניים, נשפטו - וכאייד הוצא להורג • סיפורו הביא לאחרונה את ועדת ההנצחה של המל"מ להכיר בו כחלל של קהילת המודיעין שזכאי להיות מונצח באתר

שמעון אביבי*

אל קיר ההנצחה שבאתר לחללי קהילת המודיעין מצטרפים, למרבה הצער, שמות חדשים כל הזמן. האותיות מעידות על נופלים צעירים, על כאב טרי ועל משפחות שמצטרפות אל משפחת השכול. אולם שם אחד שנחקק לאחרונה על הקיר היה יוצא דופן. מי שהכירו אותו מבין אלה שחלקו לו את הכבוד באירוע חשיפת השם היו מבוגרים מאוד, ותאריך הנפילה היה לפני לא פחות מ-62 שנים. מאחורי השם - כאיד חסון - עומד סיפור יוצא מגדר הרגיל.

ביום שישי 14 במאי 1948 בשעות אחר הצהריים הכריז דוד בן-גוריון, ראש הממשלה הזמנית, על הקמתה של מדינת ישראל. שמונה שעות לאחר מכן, אור ל-15 במאי, פלשו צבאותיהן של חמש מדינות ערב לארץ ישראל. היה זה שלב מכריע שבו נשקפה סכנה חמורה למדינה הצעירה שהותקפה בידי צבאות סדירים שכללו חטיבות חי"ה, שריון, ארטילריה, חיל אוויר וחיל ים. זרוע אחת של הצבא העיראקי תפסה את מפעל החשמל בנהריים, אך לא הצליחה להתקדם יותר לאחר שנבלמה בקיבוץ גשר ובכוכב הירדן. טור אחר של צבא זה חדר לשומרון, התקדם למרכז הארץ ואף השתלט ליום אחד על מושב גאולים.

היה זה שבועיים לפני הקמת צה"ל¹, ולפיכך נזקק שירות הידיעות של ה"הגנה" באופן בהול למידע על הצבא העיראקי, היערכותו, יחידותיו, כלי נשקו, פעילותו, משימותיו ועוד. לשם כך נקט

1. צה"ל הוקם רק ב' 31 במאי 1948.

* ד"ר, חוקר העדה הדרוזית; shimon_avivi@hotmail.com

השירות סדרת צעדים, ובהם שיגור מתנדבים דרוזים לאזור השומרון.

מלכוד אחרי קרב יריות

כאיד חסון², דרוזי מדאלית אל-כרמל, יליד 1919, אשר שירת בש"י של ה"הגנה", נענה לפנייתם של גיורא זייד, מקים יחידת המתנדבים הדרוזים בצה"ל, ושל ג'דעאן עמאשה³, איש מודיעין ותיק של הש"י, להשתתף באופן פעיל במלחמה נגד האויב. כאיד נשלח עם בן דודו סעיד חסון, יליד 1915, אף הוא מדאלית אל-כרמל, לאסוף

◀◀ כאיד וסעיד הועמדו למשפט

בבית דין צבאי בשכם באשמת ריגול לטובת ישראל. הם נידונו למוות והובלו לבית הכלא בידי כיתת חיילים ירדנים במסע משפיל ברחוב הראשי בשכם, כשהם כבולים בידיהם וברגליהם ולבושים בבגדים אדומים של נידונים למוות

ידיעות על הצבא העיראקי בצפון השומרון. קרוב משפחה שלהם, פאיז חסון⁴, מסר להם דמי כיס בסך 10 לא"י והובילם בלילה בגיפ עד למבואות ואדי עארה (נחל עירון). כשברשותם נשקם האישי, משם המשיכו דרכם ברגל לכיוון הכפר עארה שבו הייתה מפקדה של חיל המשלוח העיראקי. עם אור ראשון נתגלו על ידי חיילים עיראקים, ונפתחה עליהם אש. השניים השיבו אש עד שאזלה תחמושתם ונאלצו להיכנע. כאיד נפצע ברגלו בקרב זה.

כאיד וסעיד חסון נמסרו לידי הלגיון הערבי הירדני ונכלאו בבית סוהר בג'נין, שם שהו כארבעה חודשים. הירדנים ניסו לאמת את קשריהם עם היהודים ושלחו לדאלית אל-כרמל פליט בשם מוחמד אל-מפלח. הלה הסתגן משכם לכרמל, התאספן אצל מוחמד אל-מחמוד בדאלית אל-כרמל, קיבל ממנו מידע על קשרי השניים עם היהודים והעבירו לירדן. כאיד וסעיד הועמדו למשפט בבית דין

צבאי בשכם באשמת ריגול לטובת ישראל. סעיד הודה באשמה, ואילו כאיד כפר בה. שניהם נידונו למוות והובלו לבית הכלא בידי כיתת חיילים ירדנים במסע משפיל ברחוב הראשי בשכם, כשהם כבולים בידיהם וברגליהם ולבושים בבגדים אדומים של נידונים למוות. בבית הכלא הושלכו בנפרד לצינוק ושהו בתנאי מאסר קשים ביותר. בתחילת נובמבר 1948 הודיע רדיו רמאללה על גזר דין המוות שהוטל על השניים. פאיז חסון דיווח על כך לסגן מפקד פלוגה א' בגדוד 123 של מחוז חיפה, שהיה המפקד הצבאי בדאלית אל-כרמל. משנודע הדבר בכפר סערו הרוחות, והתושבים הדרוזים איימו בתגובה לעשות שפטים בכ-300 פליטים מוסלמים מכפרי הכרמל שמצאו מפלט בכפרם. המוסלמים בדאלית אל-כרמל נאספו והחליטו לשלוח מכתב לשלטונות הירדניים בשכם ולהודיעם שאין שום קשר בין הנידונים למוות לבין מדינת ישראל, וכי "ביצוע גזר הדין יגרום להשמדתם של 300 המוסלמים הגרים בדאלית אל-כרמל וחיים ביחסי שלום עם שכניהם הדרוזים". משלחת של המוסלמים בכפר פנתה לסגן מפקד הפלוגה בדאלית אל-כרמל וביקשה ממנו להתיר לשיח' אסעד פחמאני (יליד 1881, פליט מהכפר אום אל-זינאת שמצא מפלט בביתו של נג'ם חסון בדאלית אל-כרמל) ולשיח' דאוד אבו אל-היג'א מעין חוד להעביר לשכם את המכתב הזה ולדבר על לב השלטונות הירדניים שיחוו את השניים, כדי למנוע פגיעה אפשרית במוסלמים בדאלית אל-כרמל. מאחר שהדבר לא היה בסמכותו פנה סגן מפקד הפלוגה לג'דעאן עמאשה, "האחראי על המודיעים המקומיים", והלה חזר אליו עם החלטתו של קצין המודיעין המרחבי בחיפה שיש לאפשר העברתו של המכתב האמור. ג'דעאן עמאשה הסיע את שני חברי המשלחת המוסלמים עד מעבר לאג'ון (אזור צומת מגידו), ומשם המשיכו לשכם כשהמכתב איתם.

בסופו של דבר הקלו השלטונות הירדניים בעונשו של סעיד חסון והמירו אותו במאסר עולם. גורלו של כאיד חסון לא שפר עליו, הוא לא זכה להקלה בעונשו וב-19 במרס 1949 הובא לכיכר המרכזית בשכם ושם הוצא להורג בתלייה לעיני הציבור. גופתו נשארה תלויה שלושה ימים ואחר כך נקברה בשכם.

הכרה כחלל צה"ל

כששמע בן-גוריון על הפרשה, הורה לנהוג במשפחתו של כאיד חסון כאילו היה יהודי ולהעניק פיצוי כספי לאשתו.

2. כאיד חסון נולד ב-1919 בכפר הדרוזי דאלית אל-כרמל להוריו נמר ונאיפה חסון. היה בן זכר יחיד להוריו, והיו לו ארבע אחיות. בנעוריו עבד עם בני משפחתו בחקלאות. בהיותו בן 18 התגייס למשטרת המנדט הבריטי ונשלח לשרת כשוטר מוסף בקריות אשר במפרץ חיפה. בתפקיד זה בא במגע עם יהודים ולמד להכירם. בגיל 20 התחתן עם חמדה, ונולדו להם שלושה ילדים (בן אחד, פואז, ושתי בנות, פואזה ופאיזה). הוא התגייס לארגון ה"הגנה" ב-1947 ושירת בש"י (שירות הידיעות של הארגון).
3. ג'דעאן עמאשה הגיע מהר הדרוזים לעספיא ב-1937 והתגייס מיד ל"הגנה" כדי לפעול נגד הכנופיות הערביות שפעלו בכרמל ולמען השמירה על הדרוזים מפניהן. עד מהרה עבר לש"י ובמסגרת שיתוף הפעולה עם המודיעין הבריטי הועבר להפעלתו במטרה לזהות אנשי כנופיות ולעוצרם. הבריון נשק מסוריה לארץ ישראל למען ה"הגנה". הוחדר בידי הש"י לשמש נהגו של מפקד חיפה הערבית יונס נפאע ומסר את הידיעות שאסף לידי מפעילו גיורא זייד. היה יד ימינו של גיורא זייד בהפעלת מודיעין דרוזים.
4. פאיז חסון החל לפעול בשורות ה"הגנה" מתחילת מאורעות 1936. הוא אסף מידע על הכנופיות הערביות שפעלו באזור הר הכרמל ומסרו לאמסטר ולאבא חושי. בתקופת המרד הערבי הועבר להפעלת המודיעין הבריטי בדומה לג'דעאן עמאשה (ראו הערה 3). הוא היה בחוליה של שלושה דרוזים בפיקודו של ג'ול אמסטר שיצאה לבירות ב-1939 להתנקש בחייו של המופתי הירושלמי חאג' אמין אל-חוסייני שנמלט לשם, אך נכשלה במשימתה.

על כך כתב ביומנו בתאריך 14 באוקטובר 1949: "שאו⁵. נשלח דרוזי למשולש, נתפס ונתלה. אשתו מבקשת עזרה (מדלית הכרמל). אמרתי שיש לנהוג במשפחתו כאילו היה יהודי ויש להעניק לאשתו לפחות 300 לא"י".

הנחיה זו סיימה טיפול שנמשך ללא תוצאות חודשים אחדים. על פי הוראת בנימין גיבלי (ראש מחלקת המודיעין), ב־24 באוקטובר 1949 מסר דוד קרון (מפקד יחידת הקמ"נים המרחביים⁶) לאלמנה 400 לא"י בנוכחות גיורא זייד ונכבדי הכפר. גשם של ברכות מצד הדרוזים ניתן על מדינת ישראל ועל צה"ל על שאינו עושק אלמנות ודואג לגידולם ולחינוכם של היתומים. הטיפול הפורמלי במתן הכרה לכאיד כחלל צה"ל נמשך זמן רב והסתיים רק ב־1980. מצבה לזכרו הוקמה בבית הקברות הצבאי בעספיא במעמד עם רב.

סעיד החל בריצוי עונש מאסר העולם שהוטל עליו, אך כעבור שלוש שנים וחודשיים ימים גאל אותו רצח המלך עבדאללה מהמשך ייסוריו. ב־20 ביולי 1951, בעת ביקורו במסגד אל־אקצא על הר הבית בירושלים, נרצח המלך עבדאללה בידי מתנקש פלסטיני בשם מַצְטַפָּא שְׁכָרִי. למחרת, ב־21 ביולי, הוכתר טלאל בן עבדאללה למלך ירדן, ולכבוד הכרתו פורסמה פקודת חנינה ל־150 אסירי כלא שכם. סעיד הוחזר לישראל והתקבל בכפרו בכבוד מנצחים. הוא הוכר כחייל צה"ל משוחרר רק 17 שנים אחרי שהוחזר ארצה, לאחר שניהל מאבק משפטי ממושך בעניין זה. כיום סעיד חסון בן 96 ומתגורר בכפרו דאלית אל־כרמל.

הנצחה במל"מ

כאיד חסון הוכר, כאמור, כחלל צה"ל. הצבא התייחס אליו, לאחר מותו, כאל איש מודיעין; הטיפול במשפחתו הופקד בידי מחלקת המודיעין הצבאית, ומפקד יחידת היומינט היה זה שמסר לאלמנתו את המענק הכספי שהייתה זכאית לקבל. אך לא נמצא ולו גוף אחד שיטפל בהנצחתו במל"מ.

אולם לאחרונה חלה התפתחות בעניין, לאחר שהצגתי את סיפור שליחותו המודיעינית של כאיד חסון בפני ועדת ההנצחה של המל"מ: ב־3 במאי 2011 אישרה הוועדה את ההמלצה להכיר בו כחלל של קהילת המודיעין שזכאי להיות מונצח באתר ההנצחה הממלכתי של חללי הקהילה בגלילות. ב־11 במאי 2011 נפגשתי כנציג המל"מ עם בני משפחתו של כאיד חסון בדאלית אל־כרמל כדי לבשר להם על ההחלטה וכדי לקבל הסכמתם להנצחתו באתר ההנצחה בגלילות. בין הנוכחים בפגישה היה אדם שהדהים אותי בסיפורו. היה זה נגיב פארס מכפר ראמה. הוא דיבר על

חֻמְדָּה (אלמנתו של כאיד) כעל אשתו הראשונה ועל חֻמְדָּה (אשתו) כעל אשתו השנייה, התייחס לפאיזה (בתו של כאיד) כאל יוצאת חלצו, וכל הנוכחים התייחסו אליו כמי שהיה בגלגולו הקודם⁷ כאיד חסון. לבקשתי סיפר נגיב את סיפורו: הוריו התגרשו בילדותו, והוא גדל אצל סבתו בכפר ראמה. אמו התחתנה בשנית עם דרוזי ממשפחת חניפס בשפרעם ועברה להתגורר שם. סבתו לקחה אותו מדי פעם לבקר את אמו בשפרעם. באחד הביקורים הללו, בהיותו כבן שלוש־ארבע, הוא פגש בבית אמו גבר זה, שהיה

בן הדוד סעיד חסון (מימין) ונגיב פארס בביתו של סעיד בדאלית אל־כרמל, מאי 2011 (צילום: שמס חסון)

חבר של בעל האם. נגיב נצמד לרגלו של הזה, לא רצה לעזובו, אמר שזה בן דודו ולא הפסיק למלמל את השמות חמדה, פואז ופאיזה. הגבר הזה היה סעיד חסון, בן דודו של כאיד. בתחילה לעגו לנגיב, אך לכשגדל סיפר פרטים נוספים ששכנעו את בני המשפחות של כאיד ושל סעיד שנשמתו של כאיד אכן נתגלגלה לגופו של נגיב. נגיב נולד מגמגום. הגמגום, לדבריו, מהווה סימן לחניקה שעבר בזמן שנתלה בגלגולו הקודם. הוא ירא מחבָּלִים, מִפְחָד מחושך ומלילה, וכשהיה נהג ב"אגד" קיבל פטור מעניבת עניבה שדמתה בעיניו לחבל תלייה. עד היום נגיב הוא חלק בלתי נפרד ממשפחת חסון, בני המשפחה היו אלה שחיתנו אותו, הוא שותף לכל שמחותיהם ואבליהם וכמובן השתף עם בני המשפחה באירוע חשיפת שמו של כאיד על קיר המבוך באתר ההנצחה הממלכתי של חללי קהילת המודיעין בגלילות.

5. שאול אביגור, מונה בספטמבר 1949 לתפקיד עוזר שר הביטחון, תפקיד שבו שירת עד נובמבר 1950. אביגור כנראה דיווח לבן־גוריון על המקרה, ובן־גוריון הנחה אותו כיצד לטפל בכך.

6. הקמ"נים המרחביים נקראו גם בשם "קצינים לתפקידים מיוחדים" (קת"ם) והשתייכו ליחידת מודיעין צבאית שנקראה "המחלקה המיוחדת (מודיעים)" שבראשה עמד דוד קרון. לימים נקראה היחידה בשם מודיעין 10 ויחידה 154.

7. האמונה בגלגול נשמות היא עיקרון בסיסי בדת הדרוזית. הדרוזים מאמינים שנשמתו של דרוזי שמת נכנסת בגופו של תינוק דרוזי שזה עתה נולד. אמונה זו תורמת לכידות בני העדה, מקרבת לבבות בין המשפחות וממתנת עימותים ביניהן. עקרון גלגול הנשמות בדת הדרוזית נקרא בערבית תַנְאֶסַח או תַקְמִיץ, והוא משולל לבישת כותונת (בערבית קַמִיץ). גוף האדם משמש רק כסות לנשמה, והיא מחליפה כותונת זו כאשר הוא מתבלה, כלומר, עם מותו של האדם.

אבי קהילת המודיעין הישראלית

אפרים הלוי*

אבשלום פיינברג, ממקימי מחתרת ניל"ק, היה האבטיפוס של איש המודיעין הישראלי • הצעיר בעל הרקע התרבותי המגוון פיתח יכולות מרשימות של מחקר מודיעיני, ביצוע דיווח • נאום יו"ר המל"מ בחנוכת האנדרטה המחודשת לזכרו בפארק חדרה ב-13 ביוני

אבשלום יצא למצרים לאחר כמה כישלונות של אחרים כדי ליצור קשר עם הבריטים. הוא זייף תיעוד לצורך נסיעה זו והצליח להגיע לקצין מודיעין צעיר, סגן לנארד וולק, ולרכוש את אמונו. שלב "הקמת המגע" הוא קריטי בכל מהלך של "יומינט" - המודיעין האנושי להבדיל מהטכנולוגי - ואבשלום אכן הצליח "להתנדב" אצל מפעילו לעתיד, וולק. זה העביר אותו סדרת הדרכות מרוכזות, הטיל עליו משימות ונתן בו אמון. והנה המתגייס הופך מגייס: מעתה נוצרים הדפוסים לחתירה משותפת למטרה - תבוסת התורכים במלחמה. בהמשך נתפס אבשלום על ידי התורכים, הצליח להשמיד ראיות שהיו בידיו ועמד בהצלחה בחקירות קשות של שוביו. שלבים אלה של השמדת ראיות ועמידה בחקירה הם מן הרכיבים הקשים ביותר הן בהכשרת קצין המודיעין למילוי תפקידו והן בהתנסות בפועל במשימות שהן לעתים ממש קשות מנשוא.

אבשלום פיינברג

אנו נפגשים כאן היום, כמאה שנה אחרי שאבשלום פיינברג היה נתון בעיצומה של פעילות ענפה, בראשיתית, בתחום המודיעין האסטרטגי והטקטי של עם ישראל בארצו - הרבה שנים והרבה מאוד מעשים לפני שקמה מדינת ישראל. אבשלום וחבריו שהקימו את ניל"ק - נצח ישראל לא ישקר - היו צאצאי העלייה הראשונה של ראשית הציונות, אך

לא היו שליחי ההנהגה היהודית של אותם ימים בארץ ישראל. הם לא נהנו מתמיכתה וגיבשו תפיסה אסטרטגית וגיאוגרפולטית שונה לגמרי מזו של פרנסי העדה. על אבשלום כתב מרדכי בן הלל הכהן כי הוא "טיפוס לא נורמלי, סורר ומורה שאינו מקבל מרות ונכון להפקיר גם את עצמו גם את כל סביבו". אגלה לכם סוד: תיאור זה נכון גם היום ליחידי סגולה ב"מוסד" - דמויות ייחודיות ושוברות מוסכמות.

הצעיר כמו הוכשר משחר נעוריו ליעודו - סבו, מאיר בלקינד, דאג לחינוכו היהודי, ואילו אביו שלח אותו לכותאב המוסלמי שם למד ערבית וקוראן. עוד שנתיים בילה בבית הספר "כל ישראל חברים" ביפו ושנתיים נוספות בבית הספר אליאנס בפריז - ממש הכשרה מעמיקה לקראת שליחותו הלאומית.

מצויד בכלים לשוניים ותרבותיים רחבים אלה פיתח אבשלום מיומנויות ודרכי פעולה של קצין מודיעין ותיק ומנוסה הן כדי לפתח תפיסה כוללת של משימות ומטרות והן כדי להגשים אותן. תחילה התפיסה: לא יהיה עתיד לעם היהודי בארץ ישראל אם לא יזכה לפשוט מעליו את עול השלטון העות'מאני. לשם כך על היהודים להתחבר לבעל ברית חיצוני, במקרה זה הבריטים הלוחמים בתורכים במזרח התיכון, ולסייע לו במערכה שלו. על היהודים להמחיש את יכולותיהם המקצועיות ועליהם לספק בפועל מידע ערכי וייחודי כדי להוכיח את ערכם כבעל ברית וכדי לזכות בתמורה מדינית לאחר מכן. בכך היה חלוץ של גישת יסוד מודיעינית-אסטרטגית שעוצבה דורות מאוחר יותר והמשמשת אבן יסוד להתנהלותה של ישראל מאז הקמתה. מהמקום שממנו בא, בתוך יישוב עברי שמנה עשרות אלפים בלבד, כושר הראייה של אבשלום לחזות מרחוק את הצורך הבסיסי הזה היה נדיר באיכותו.

◀ על אבשלום נכתב: "טיפוס לא

נורמלי, סורר ומורה שאינו מקבל מרות ונכון להפקיר גם את עצמו גם את כל סביבו". אגלה לכם סוד: תיאור זה נכון גם היום ליחידי סגולה ב"מוסד" - דמויות ייחודיות ושוברות מוסכמות

לאחר מכן השתחרר אבשלום מכלאו וחזר לפעילות - גם זה מהלך נועז כשלעצמו בשים לב לחוויות הקשות שבהן התנסה. את מותו מצא בדרכו למצרים במשימת מודיעין, עת נתקל יחד עם חברו למסע, יוסף ליזנסקי, בחבורת בדואים אי שם באזור עזה בואכה רפיח.

אני מסתכל על אבשלום דרך משקפת המודיעין של ישראל במאה ה-21, ומה אני רואה? תחילה המחקר - ניתוח המצב העכשווי, בחינת המטרה האסטרטגית, ניתוח השחקנים בזירה וזיהוי האויב מצד אחד ובעלי ברית פוטנציאליים מצד אחר.

בשלב השני בא הביצוע על כל מרכיביו: פיתוח מיומנויות של איסוף מודיעין, ייצור ציוד עזר (למשל זיוף מסמכים), הקמת מגע עם המסייע הפוטנציאלי ורכישת אמונו, קבלת הדרכה מסודרת כולל צפנים ואמצעי הסתרה, יציאה לאיסוף מידע ולאחר מכן הרישום והדיווח, מלאכה מקצועית המחייבת דיוק רב וסגנון בהיר מצד

*ראש "המוסד" לשעבר, יושב ראש עמותת המל"מ

יוני

5 ביוני

יום חיל המודיעין על היום הזה הכריז ב־1972 ראש אמ"ן, אלוף אהרון יריב, לציון חלקו של המודיעין הצבאי בניצחון במלחמת ששת הימים.

7 ביוני 1981

מבצע אופרה תקיפת הכור בעיראק והשמדתו, שהתאפשרו אך ורק הודות למודיעין איכותי ומדויק ולשיתוף פעולה בין כמה גופים בקהילת המודיעין.

9-12 ביוני 1955

מבצע ירקון מבצע סיור העומק הראשון של צה"ל במדבר סיני לאיסוף מודיעין שטח וקרקע, שנערך במסגרת ההכנות לקראת מבצע עומר לכיבוש שארם אישיח' (שהתבטל) ובדיעבד סייע להכנות למבצע קדש (אוקטובר 1956).

21 ביוני 1972

מבצע ארגז 3 המבצע לחטיפת קצינים סורים, במטרה להשיג קלפי מיקוח לשחרור טייסים שנפלו בידי הסורים. בוצע על ידי סיירת מטכ"ל מערבית לעיתא אישעב שבדרום לבנון.

יולי

4 ביולי 1976

מבצע יונתן/אנטבה ("כדור הרעם") שחרור הנוסעים הישראליים והיהודים שנחטפו לאנטבה במהלך טיסת "אייר פראנס" ב־27 ביוני 1976. כוחות מובחרים ובהם סיירת מטכ"ל, גולני ואחרים חילצו את רוב החטופים בשלום. מפקד הסיירת, יוני נתניהו, נהרג.

11 ביולי 1956

המבצע לסיכולו הממוקד של מצטפא חאפז חיסולו של ביכבאשי מצטפא חאפז, קצין המודיעין המצרי שהפעיל את הפידיאין. החיסול נעשה באמצעות סוכן משוטה שהעביר לו חבילה ממולכדת. כשפתח אותה היא התפוצצה, והוא נהרג במקום יחד עם מחליפו המיועד.

19-20 ביולי 1969

הפשיטה על האי גרין (מבצע בולמוס 6) לוחמי שיטת 13 וסיירת מטכ"ל פשטו על האי גרין המבוצר בצפון מפרץ סואץ וניהלו שם קרב קשה. למבצע, אחד המשמעותיים במלחמת ההתשה, קדמה מלאכת איסוף והכנת תיק יעד מודיעיני מפורט.

22 ביולי 1948

ההודעה השנייה על כינון שירות המודיעין הצבאי השירות היה אמור להתחיל לפעול ב־30 ביוני, אך הסתייגות ראש אג"מ יגאל ידן הביאה להקפאת המהלך, עד לפרסום פקודה מטעמו שבה הוכרז על הקמת שירות המודיעין הצבאי ב־22 ביולי והפסקת פעילות מחלקת אג"מ 3 - גוף המודיעין שפעל עד אז.

גדעון מיטשניק

אחד ומשכנע מן הצד האחר. השלמת המעגל מחייבת פיתוח דרכים להעברת החומר לתעודתו, וגם בזאת נתן אבשלום את ידו

אבשלום היה אמן הכתיבה לכל סוגיה, ובצד יכולו העשיר בשירה ובפרוזה ידע היטב כיצד לדווח ומה לדווח. דו"ח בן כמה עמודים שכתב ושלח להנרייטה סולד, ממנהיגות יהודי ארצות הברית, הוא מסמך מרתק המתאר את מצב היישוב היהודי בארץ ישראל בראשית המאה. זהו המעגל השלם של עולם המודיעין והוא השתקף כולו בדמותו של צעיר יהודי אחד, אבשלום פיינברג.

אני מסתכל על שלל ביצועיו ותפיסותיו של אבשלום כמה שנה אחרי מותו בשנה העשרים ושמונה לחייו, ודמותו עולה במלוא זוהרה כקצין המודיעין הראשון של עם ישראל בראשית דרכו לתקומה ולעצמאות.

קבר אבשלום פיינברג בבית הקברות הצבאי בהר הרצל. ליד הקבר ניטע במאי 2009 חומר מהדקל שצמח מגלעין התמר שחייה בסיסו של אבשלום בעת שנרצח

אבשלום נהרג ב־1917. מדריכו, הסגן הצעיר במודיעין הבריטי, הפך לימים לאחד הארכיאולוגים הבולטים של הבריטים במזרח התיכון. סר לנארד וול. הוא היה אחד מחבורת הארכיאולוגים הבריטים הצעירים ששירתו כקציני מודיעין דוגמת לורנס הידוע כ"איש ערב" ואחרים. לחלק מחבורה זו הייתה השפעה רבה מאוד על החלטת ממשלת בריטניה מנובמבר 1917 לתמוך בהקמת בית יהודי בארץ ישראל - זו הידועה כהכרזת בלפור. באותם ימים נהגה ממשלת בריטניה לזמן קציני מודיעין, לא רק בכירים, לישיבות קבינט לא רק למסור מידע והערכות על נושאים אסטרטגיים אלא גם לחוות דעה על המדיניות הרצויה בענייני השעה. על הכרזת בלפור ניטש ויכוח סוער בקבינט, וקציני המודיעין נחלקו בהערכותיהם ובדעותיהם. אגב, בראש המתנגדים להכרזה עמד השר היהודי אדווין מונטגיו. אין לי ספק כי בין אותם קצינים שציידו בהכרזה היו אלה שבאו במגע עם לוחמי המודיעין דוגמת אבשלום פיינברג.

חודשים מעטים אחרי מותו של לוחם נועז ומוכשר זה הושלם מעגל עשייתו. התפיסה שלו ושל חברותיו וחבריו בניליי קרמה עור וגידים. אין הישג נעלה יותר מזה בשדה המודיעין, ואנו מצדיעים כאן היום לאבי קהילת המודיעין של מדינת ישראל.

מתייחדים עם זכרם

חנן מזור*

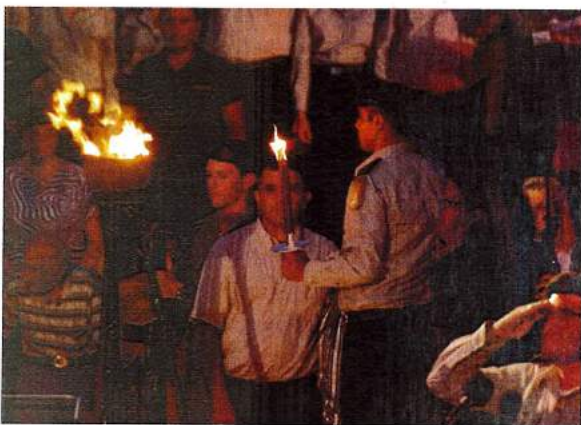
טקס הזיכרון השנתי לחללי קהילת המודיעין נערך באתר ההנצחה בגלילות במעמד בני המשפחות השכולות ושורת מכובדים

צילום: דן כתר

בפני מפקדיו גם אם אינה עולה בקנה אחד עם מה שהמפקד רוצה לשמוע. לדבריו, יש לתת דגש לפלורליזם בחשיבה המודיעינית ולבססה על עיבוד המידע ועל ניתוחו. כמו כן יש לעודד ריבוי דעות וניתוחים מעמיקים, למגר הססנות אישית וספק ולחזק את הביטחון ביכולת המערך ואת כושר השכנוע.

נוסף על כך ציין יעלון כי חלה חובה על העוסקים בעבודת המודיעין להשמיע את קולם במקומות הנכונים ולא בפרהסיה כל עוד לא מתנוסס "דגל שחור" מעל ההחלטות. על המפקדים ומקבלי ההחלטות להימנע מאמירות שעלולות לעורר דיונים ציבוריים נרחבים בנושאים רגישים שכן אלה יכולים לגרום לסכנה לביטחון המדינה. בשם המשפחות השכולות נשאה דברים הגב' שושי גרינברג, אחות שכולה.

על הארגון המופתי היו אמונים סא"ל ורד לביקרוק, ראש ענף פרט במפקדת קצין מודיעין ראשי, ואנשיה. את הביצוע המוצלח הובילו רס"ב סעדיה שוקרון, ראש מדור נוהג, ואנשיו.

כדי להתייחד עם זכר הנופלים והנפטרים באתר ההנצחה לחללי הקהילה בגלילות. לראשונה מאז חנוכתו במתכונתו המחודשת היה התיאטרון הפתוח מלא עד אפס מקום, לאחר שהגיעו אליו בני המשפחות השכולות, מפקדי אמ"ן בכירים, קציניו

וחייליו, ראשי קהילת המודיעין בעבר וחברים לשירות של הנופלים והנפטרים. אורחי הכבוד בטקס היו המשנה לראש הממשלה והשר לעניינים אסטרטגיים רב-אלוף (מיל) משה בוגי יעלון, ראש המטה הכללי רב-אלוף בני גנץ, ראש "המוסד" תמיר פרדו, ראש השב"כ יורם כהן, ראש אמ"ן אלוף אביב כוכבי, יו"ר המל"מ אפרים הלוי, קצין מודיעין ראשי תא"ל אריאל קארו, מזכירו הצבאי של הנשיא תא"ל חסון חסון ונכבדי העדה הדרוזית, סגנית ראש עיריית רמת השרון ונציג בכיר של אגף ההנצחה במשרד הביטחון.

המשנה לרה"מ יעלון שיבח בנאומו את עבודת המודיעין והדגיש את חשיבותה בהגנה על המדינה, בתקיפת האויב ובניהול יחסי החוץ של ישראל. בהמשך פירט את תפיסתו לגבי מודיעין: לדבריו השר, על הקמ"ן להשמיע את דעתו

* סמנכ"ל תפעול במל"מ ומנהל אתר ההנצחה; hmlm@intelligence.org.il

סמל חמ"ן

גדעון מיטשניק*

האם עצרתם פעם לחשוב מה מקורו של הסמל המופיע על הכומתה ועל תג הכתף של חיל המודיעין? • התחקיר שלפניכם בא לבדוק מדוע נבחר פרח החבצלת - והאם זו בכלל חבצלת • ראש אמ"ן לשעבר אלוף שלמה גזית, למשל, גורס אחרת

עזרה מבריטניקה

הסמל עבר מדור לדור, מראש אמ"ן אחד לבא אחריו, ודומה שרובם היה משוכנע שמדובר על צמח החבצלת. אלא שראש אמ"ן לשעבר (1974-1979) אלוף בדימוס שלמה גזית מציע הסבר אחר לחלוטין, שאם הוא נכון - הוא עשוי לנפץ את מיתוס החבצלת.

"על הקיר שמול שולחן הכתיבה שלי במשרד ראש אמ"ן היה תלוי מימים ימימה סמל חמ"ן גדול", מספר גזית. "בכל פעם שהעפתי מבט לעברו הטרדתי מן השאלה מה מקור סמל זה. ידעתי, כמובן, שראשי חיל המודיעין אימצו ב-1948 או ב-1949 את סמל תנועת הצופים העולמית, שהוא סמל החבצלת הידוע. המרכיב של הסיירות ושל ההתמצאות בשטח בתנועת הצופים הוא שהוליד ככל הנראה את רצון החיכוך. אך עדיין נשארתי עם תעלומה: מה הביא את באדן פאוול הבריטי לאמץ את החבצלת, סמל בית המלוכה הצרפתי, כסמל של תנועתו.

"שאלתי חקרת, חיפשתי באנציקלופדיות - ולא מצאתי לכך תשובה. כמעט אמרתי נואש, אלא שאז קיבלתי במתנה ליום הולדת ה-50 שלי את המהדורה החדשה של האנציקלופדיה בריטניקה. כמובן שחיפשתי מייד את התשובה גם שם, ושוב לא מצאתיה. אלא שיחד עם כרכי האנציקלופדיה קיבלתי גם 100 בולים (קופונים) אשר התירו לי לפנות למערכת האנציקלופדיה בארה"ב ולשאול שאלה שלא מצאתי לה תשובה בכרכים שבידי. וכך אומנם עשיתי.

"התשובה שקיבלתי הפתיעה אותי: באדן פאוול כלל לא אימץ את סמל החבצלת של בית המלוכה הצרפתי. הוא בחר כסמל לתנועת הצופים העולמית את סמל המחט המעוטרת של מצפן יורדי הים הסינים, סמל שמקורו לפני יותר מאלפיים שנה.

"שלוש שנים מאוחר יותר החמנתי לטייוואן כאורח רשמי של ראש המודיעין הסיני הלאומני. נטלתי עמי ערימה של סמלי חמ"ן קטנים, ארוזים בתוך קופסת זית קטנה. כאשר הענקתי את הסיכה כמזכרת, סיפרתי למארחי את סיפור הסמל החזה של מארחי הסינים - אשר גם הם שמעו את הסיפור לראשונה - התרחב מנחת..."

על מקורו של תג הכתף של חיל המודיעין - בגיליון הבא.

במשך שנים היה שגור אצלנו הזיהוי המוחלט בין פרח החבצלת לבין אמ"ן. לא ברור מתי זה בדיוק החל, אך גם ספרי ההיסטוריה של אמ"ן, שכתב פרופ' גלבה, נקראו "שורשי החבצלת" ו"צמיחת החבצלת". כך גם נקרא אחד הפרויקטים היוזרתיים של אמ"ן בעשור האחרון "חבצלות". אך האם הפרח המופיע בסמל הוא אכן חבצלת? רשימה זו באה לנסות לגלות מהו מקורו של הסמל שעל הכומתה ובתג הכתף של כל המשרתים בחיל המודיעין. לצד הניסיון להביא כאן הסבר אני פונה לכל אחד מכם שיודע ממקור ראשון מדוע נבחר הסמל ומה מקורותיו. בבקשה ספרו לנו על כך, ואם ברשותכם מסמכים לצורך - מה טוב.

האומנם חבצלת?

סמל חמ"ן נחשב מסורתי לחילות מודיעין. על פי תחקיר שנערך מול כמה מוותיקי אמ"ן, היה זה ככל הנראה איסר בארי, ראש שירות המודיעין הצבאי הראשון (1948), או מחליפו חיים הרצוג, שרכש את הכשרתו בצבא הבריטי, ש'אימצו' את סמל תנועת הצופים הבינלאומית של באדן פאוול הבריטי.

זאת בדומה לכמה שירותי מודיעין באירופה שאימצו סמל דומה. לפי אותה גרסה, באדן פאוול עצמו "שאל" את סמל החבצלת של בית המלוכה הצרפתי לתנועת הצופים העולמית.

בהנחה שאכן מדובר בחבצלת, הרי שלעובדה ששירותי המודיעין "התאהבו" בסמל החבצלת נמצאו לפחות שני הסברים: הראשון הוא שכשם שביללה החבצלת נפתח וביום היא נסגרת - כך הם אנשי המודיעין הפועלים בחסות המסתורין והחשיכה, השני הוא שבתקופות קדומות הכינו מצמח החבצלת אבקה לטובת הכנת דיו סתרים.

לצד זאת, יש הטוענים כי אין זה כלל פרח החבצלת אלא פרח הללוטוס, פרח האירוס או פרח הוורד, המצויים בסמלי בתי מלוכה. אחד מהם הוא בנו של חיים הרצוג, תא"ל (מיל) מייק הרצוג, יוצא חיל המודיעין בעצמו, שאומה: "אני זוכר בבירור ששמעתי מאבי פעמים רבות שסמל חמ"ן הוא ה-Fleur-de-lis, וכי מקורו בכתב החרטומים הקדום והוא אומץ ברבות השנים על ידי בית המלוכה של צרפת. נדמה לי שאבי אמר שהתרגום העברי לפרח החבצלת היה כנראה שגוי. זכור לי שהתרגום הנכון יותר היה שושן או אירוס."

* סא"ל, לשעבר רע"ן ההיסטוריה והמורשת בחמ"ן; gidim2007@gmail.com

תודה לאלוף (דימ') שלמה גזית, לתא"ל (מיל') מייק הרצוג ולאל"מ (מיל') אמנון בירן על סיועם

44 שנים למלחמת ששת הימים

בדרך לקרבות ברמת הגולן

9.6.67 - מפקדת חטיבה 45 על זחל"ם, בקדמת הרכב המח"ט, אל"מ משה (בריל) בר כוכבא

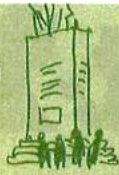
לאחר כיבוש הכפר הדרוזי בוקעאתא

10.6.67 - נכבדי הקהילה הדרוזית מקבלים את פניהם של לוחמינו

הפריצה לצפון השומרון

יוני 1967 - ביקור אלוף פיקוד הצפון דוד (דדו) אלעזר במפקדת האוגדה. במרכז אלוף דוד אלעזר, מאחוריו קמ"ן הפיקוד ז'מקה גנדלר ומשמאלם מפקד חטיבה ממוכנת 45 אל"מ משה (בריל) בר כוכבא ואלוף מתי פלד

גדי זהר*

תעודת גמר

שנת הלימודים תשע"א הייתה שנה מוצלחת לפרויקט ימי חוויה לנוער. אלפי תלמידים, מכל שכבות האוכלוסייה ומכל רחבי הארץ, ביקרו במל"מ במסגרת הפרויקט. עשרות מתנדבים תרמו את תרומתם. גם אתם מוזמנים להצטרף

דימונה, ירוחם ועוד. חתך המבקרים מאפיין את החברה הישראלית: בני ישיבות לצד תלמידי בתי ספר עיוניים ומקצועיים, ותיקים לצד עולים חדשים ודרוזים. הביקורים התנהלו לפי התוכנית המאושרת שכללה בין השאר את המבוק ואת פרק ההנצחה, ביקור במוזיאון המודיעין שנפתח מחדש ובמוזיאון מרכז עמית ("הטרור"), פרשיית מורשת והמיצג החדש - "כוח הידע".

השתתפות המתנדבים מבין חברי עמותת המל"מ הייתה מרשימה: בתוכנית השתתפו כ-26 מדריכים מתנדבים. שבעה מדריכים העבירו כ-60 הדרכות במבוק ובהנצחה. במחזורונים הדריכו שלושה מדריכים וכן חיילות שהעבירו יותר מ-60 הדרכות. 16 מדריכים סיפרו על 14 פרשיות שונות ל-40 קבוצות. כמה מהמדריכים סיפרו את סיפורם לא פחות מחמש פעמים במהלך השנה. מרכזות התוכנית היא ניצה אלינוב, שפועלת אף היא בהתנדבות, ולצידה קבוצה של מתנדבים שנמצאים במל"מ לפחות יומיים בשבוע באופן קבוע. כותב שורות אלה תרם את תרומתו הצנועה בהכוונת התוכנית.

המל"מ מימן באמצעות קרנות שונות את ההסעות של מרבית הקבוצות בעלות של כ-60 אלף שקל. לאחרונה קיימנו דיון לקחים בהשתתפות הצוות הקבוע והנהלת המל"מ. ביולי יתכנס כל צוות המתנדבים לסיכום הפעילות, להפקת הלקחים ולתכנון הפעילות לשנה הבאה שעליה אנו כבר שוקדים.

ברצוני להודות לכל המתנדבים שנטלו חלק בתוכנית חשובה זו, ששכרם בתגובות הנלהבות ומחממות הלב של התלמידים ושל המורים שאירחנו ובתחושת המשימה והתרומה שממלאת אותם. אנו מבקשים להרחיב את קהל המדריכים המתנדבים, ונשמח לעזור לכל אחד למצוא את מקומו בתוכנית.

סוף שנה הוא זמן טוב לסיכומים, זמן שבו אפשר להסתכל על הישגי השנה שחלפה ולחוש סיפוק. לרגל סיומה של שנת הלימודים תשע"א אנו מביאים את סיכום הפעילות של תוכנית ימי חוויה לנוער שמתיימת ביוני הייתה זו השנה הראשונה שבה הופעלה התוכנית באופן מלא על פי המודל החדש שנבחן בשנה שעברה במסגרת פיילוט. הנתונים אכן מרשימים: במשך עשרה חודשים ביקרו באתר 2,368 תלמידים, ועליהם נוספו כ-300 תלמידי בית הספר הריאלי בחיפה שביקרו במסגרת התוכנית להנצחת ברוך כהן ויטתיעו בעתיד בתוכנית ימי החוויה. התקיימו 44 ביקורים באתר, מהם שמונה שבהם איחדנו כיתות מבתי ספר שונים. 38 ביקורים אורגנו דרך פרויקט 'קדם עתידים', והיתר היו מבתי ספר שונים שאינם במסגרת הפרויקט.

◀ המל"מ מימן באמצעות קרנות

שונות את ההסעות של מרבית הקבוצות בעלות של כ-60 אלף שקל. כ-30 מתנדבים ועובדי המל"מ נטלו חלק בפעילות והקדישו מזמנם להצלחת התוכנית

מרבית המבקרים היו מכיתות י"א-י"ב, ומיעוטם מכיתות נמוכות יותר. התלמידים הגיעו מכל רחבי הארץ. מהישובים רמת מגשימים שברמת הגולן, קריית שמונה, חצור הגלילית, צפת, טבריה, ראש פינה, בית שאן, עפולה, הקריות, רמלה-לוד, ירושלים, אשדוד, שדרות.

*תא"ל (מיל'), ראש ועדת מורשת ותכנים במל"מ; gadi_z@netvision.net.il

הודעות

קוראי כתב העת מוזמנים לעיין
גם בידיעון האינטרנטי!

רואי מל"מ

אגרת המידע של המרכז למורשת מודיעין (מל"מ) | אתר ההנצחה הממלכתי לחילי הקהילה

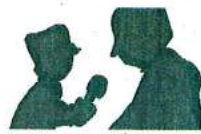
המל"מ על מסך הממשל שלך

המעוניינים להימנות עם מקבלי הידיעון
יפנו לדוא"ל: mlm@intelligence.org.il

הסיפור שלי

אתם מוזמנים לכתוב לנו סיפורים
אישיים, חוויות, מאמרים ואף
להציג את אמנותכם

mlm@intelligence.org.il

כל כלב ביג'י יומו יוסף לוי*

חבקוק כהן היה קצין שטח צעיר ומוכשר ביחידת הקת"ם. לאחר שנרצח ב-1951 במפגש שקבע עם סוכן והתגלה כמארב, התחייב יוסף לוי, קצין הקת"ם האחראי על הגזרה שבה נרצח - ולא פחות מכך, חברו הטוב מימי בית הספר היסודי - לאתר ולחסל את האחראים למותו

הם היו בני בית במושבה. הכרנו רבים מהם ואף קיימנו עמם קשרי ידידות. בפי הערבים נקראה אז ראשון "עיון קרא", על שם מעיין עין הקורא שנבע אז במערב ראשון על גבול החולות. ידיעת השפה הערבית הייתה אחד הגורמים להשתלבותנו בקהילת המודיעין. חבקוק בן העדה התימנית, דובר הערבית ובעל החזות המזרחית גויס בשנות טרום המדינה ליחידת המסתערבים של הפלמ"ח ובה שירת עד לפירוקה והצטרפותו ליחידת הקת"ם בחיל המודיעין. הוא לחם במסגרת המסתערבים, יצא לשליחות בארץ אויב והגיע לבירות שלבנון ב-1947 כחלק מחוליית מרגלים שבה שימש אלחוטן. כמו כן היה שותף למבצע הטבעת האיכטה של היטלר שהייתה בשירות האויב.

החלל הראשון של הקת"ם

אני, שהייתי חבר בקלוב התעופה, הגעתי למחלקת הטיס של הפלמ"ח שבסיסה היה בקיבוץ נען, קרוב לשדה התעופה ברמלה שבו היה הבסיס של חברת "אווירון" אשר על מטוסיה התאמנו טייסי הפלמ"ח. מחלקת הטייסים הייתה תחת פיקודו של בלק האגדי, אשר לאחר מכן היה מראשוני הטייסים של אל על, ובהדרכתו של הטייס פיני בן פורת, חבר קיבוץ נען אשר נהרג בהטיסו מטוס נוסעים של אל על בשמי בולגריה. המחלקה הייתה מסופחת לפלוגה ו' של הפלמ"ח בפיקודו של שייקה גביש, אשר הוציא אותנו למסעות במדבר יהודה כאשר טייסי הפלמ"ח ליוו אותנו מלמעלה. בין החניכים במחלקה היה גם סטף ורטהיימר הידוע, אשר בהיותו מסגר מעולה עסק גם בפיתוח כלי נשק רקטיים.

אני התאמנתי בטיסה על המטוס "טילורקפט" פייפה אך לאחר ביצוע טיסת הסולו התברר כי יש לי בעיה של עיוורון צבעים, ולכן נאלצתי לפרוש מהמחלקה. במלחמת העצמאות שירתו כמפקד מחלקה בגדוד פשיטה 89 תחת פיקודו של משה דיין. לחמנו במבצע "דני", בכיבוש לוד ורמלה, במבצע "עובדה" ובכיבוש עוגיה אל-חפיר (כיום ניצנה). לאחר כמה שנים יצא לי לפקד על בסיס זה, אשר היה מקום מושבה של ועדת שביתת הנשק הישראלית-מצרית, ובה שהו בצוותא חיילים ישראלים ומצרים תחת פיקודי.

בסיס קת"ם דרום היה ממוקם במבנה ערבי נטוש בעיר העתיקה בבאר שבע. אני צורפתי לבסיס כקצין שטח ואחראי על הגזרה המזרחית הירדנית מהר חברון

לא רק "המוסד" ידע לנקום על רצח יהודים על ידי בני עוולה. גם אנו ביחידת הקת"ם, או בכינויה "מודיעין 10", ידענו לפגוע ולחסל את מי שהרגו חבר ביחידה.

סגן חבקוק כהן בבוקר צאתו אל המשימה שממנה לא חזר (צילום: גמליאל כהן)

כך עשינו עם מי שהרגו את קצין השטח סגן חבקוק כהן מראשון לציון, ידיד אישי שלי מנוער. חבקוק למד איתי בבית הספר העממי "חביב" בראשון לציון והיה חבר טוב ואהוב על התלמידים בבית הספר. אביו היה שרת בית הספר (אז נקרא שמש), וחבקוק עזר לו בעבודתו. הוא היה בן העדה התימנית וגר בשכונת התימנים במזרח ראשון, לא רחוק מהבסיס הצבאי הבריטי סרפנד.

בתחילת שנות ה-40 גויסנו אני, חבקוק ועוד רבים מתלמידי בית הספר ל"הגנה" במסגרת הגדנ"ע. מפקדנו היה משה סלומון ז"ל, בנו של המורה האגדי אברהם סלומון. משה, אשר נפל בקרבות מלחמת העצמאות, ארגן אותנו כמתנדבים בגדנ"ע. במסגרת זו התאמנו כקשרים באיתות מורס, בדגלים וכן בקפא"פ (קרב פנים אל פנים) ובתרגילי סדר. משה לקח אותנו למסעות בסביבה, בעיקר בדיונות החול שבמערב ראשון, שם נשלחנו לאסוף תחמושת שנשארה ממטווחי הצבא הבריטי שנערכו בחולות. כמו כן יצאנו למפגשים עם גדנ"עים מערים שכנות שהתקיימו מדי פעם במקווה ישראל.

רבים מאיתנו ידעו את השפה הערבית. ראשון לציון הייתה מוקפת פרדסים וכרמים שבהם עבדו ערבים מהסביבה.

*לשעבר קצין איסוף באמ"ן וב"מוסד"; joely@012.net.il

במקביל גייסנו סוכן ממשפחה ידועה מחברון הידוע במעלליו בתחום הפלילי. הוא צויד בנשק מתאים ושוגר באחד הלילות הסוערים מהגבול בין סדום לכפר סאפי בסיוע קב"ט סדום אשר הדריך אותו במעברים בין בריכות המלח והביצות.

◀◀ לאחר כמה גיחות חזר הסוכן

ששלחתי עם מידע מפורט לגבי

זהות המפגעים. במקביל גייסנו

סוכן ממשפחה ידועה מחברון הידוע

במעלליו בתחום הפלילי. הוא צויד

בנשק מתאים ושוגר באחד הלילות

הסוערים מהגבול בין סדום לכפר

סאפי בסיוע קב"ט סדום

הסוכן ביצע את משימתו בהצלחה וחיסל את בני העוולה. בתגובה הפגיו צבא ירדן בתותחים את המפעל בסדום, ועקב כך הוא ננטש לכמה שעות. אירועים אלה הובילו לחקירה מטעם אלוף הפיקוד, ובסופה הוא המליץ להעמיד אותי למשפט צבאי. בסופו של דבר לא התקיים המשפט, אבל הועברתי לתפקיד אחר.

דרומה לאורך הערבה ועד לעקבה. הפעלתי סוכנים אשר המפגשים איתם היו בעיקר במאהלים של שיחים בדואים ששיתפו איתנו פעולה וכן בעין חוסוב (חצבה) בערבה ובאילת.

חבקוק היה קצין שטח בבסיס קת"ם ירושלים. ב־20 בדצמבר 1951 יצא למפגש עם סוכן בצפון הערבה בלוויית שני מלווים. במקום המפגש הוכן לו מארב. חבקוק ואחד המלווים נורו למוות. חבקוק היה לחלל הראשון של יחידת הקת"ם. ביחידה הוחלט לא לשקוט ולא לנח עד שניפרע מרוצחיו.

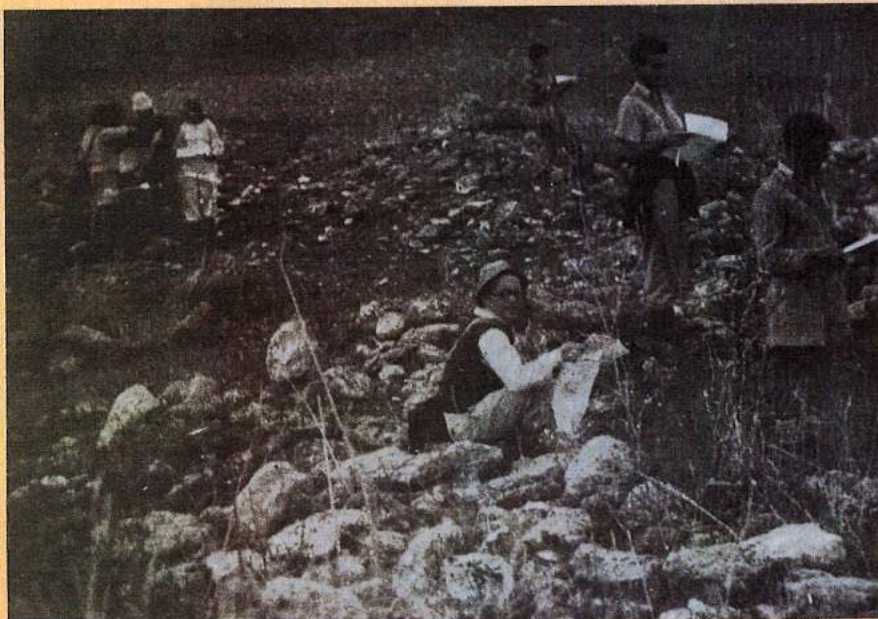
מחויבות אישית לנקמה

במהלך שנת 1952 גויס צמד מתנקשים, צויד ואומן בנשק אוטומטי וברימונים ונשלח בליווי חיילים מיחידה 300 עד לגבול. משם המשיכו השניים לכיוון סאפי במטרה להתנקש ברוצחיו של חבקוק. הצמד התברבר בביצות המלח הטובעניות שבגבול בין סדום לסאפי וחזר באפיסת כוחות בלי שהצליח לבצע את המשימה.

אני כממונה על הגזרה קיבלתי על עצמי את המשימה וראיתי בה מחויבות ואתגר אישי. במהלך שנת 1953 שיגרתי את הסוכן המודיע הבדואי, אשר שירת בזמנו במשטרת רוכבי הגמלים "הג'נה" בתקופת המנדט הבריטי והכיר ככף ידו את כל מרחבי הערבה משני צדי הגבול. הוא נשלח לצפון הערבה ולאזור "עור א־סאפי". לאחר כמה גיחות חזר עם מידע מפורט לגבי זהות המפגעים.

מי בתמונה?

מי בתמונה?

תמונה זו, שמקורה ביצחק אלרון (הלפריק), צולמה לדבריו בעת סיור או פעילות אחרת של קורס מודיעין ב־1949 בדרום הארץ.

האם תוכלו לסייע לפענח מי מצולמים בתמונה?

אברהם אלזון

2011-1927

אברהם, ליד תל אביב, התגייס ב-1946 לפלוגה ח' של הפלמ"ח, וכחבלן בגדוד השישי השתתף בכל קרבות חטיבת "הראל" בתש"ח. כקצין, השתתף ב"צוות ההפעלה" בראשות חיים לסקוב, שארגן מחדש את צה"ל אחרי המלחמה, ואחרי קורס מג"דים היה מפקד בית הספר לחבלה. ב-1953 הצטרף ליחידה מבצעית

של חיל המודיעין, היה מושל צבאי בצפון, בגזרת גוש חלב-עכו, שירת כקצין אג"ם בחטיבה 11 והתמנה למפקד גוש מגן בפיקוד הדרום. ב-1964 התמנה לראש ענף ביטחון שדה. במלחמת ששת הימים היה שותף מלא לתוכנית ההונאה של צה"ל מול צבא מצרים.

אחרי שירות קצר במחלקת ביטחון והסברה (בה"ס) חזר לביטחון שדה כראש המחלקה הראשון, בדרגת אל"ם, יישם את לקחי המלחמה וקידם את האבחון הביטחוני ואת תחום אבטחת המחשבים. לאחר מלחמת יום הכיפורים שוב פעל ליישום לקחיה, הקים את ענף ההונאה ואת היחידה לביטחון קשר "עיט". אברהם היה ישר דרך, צנוע - מלח הארץ, היה בעל תומך ואוהב לרעייתו שרה, שאותה הכיר בצה"ל, אב מסור לבנות - סמדה, עדינה ואיריס - וסב אוהב לששת נכדיו.

יחזקאל זאב (רוזי) חונן

2005-1916

יחזקאל נולד בעיר אברוד שבטרנסילבניה. בפברואר 1941 הגיע ארצה באוניית המעפילים "דאריין 2", נתפס על ידי הבריטים ונכלא במחנה עתלית. ביוני 1942 שוחרר והתגייס לצבא הבריטי במסגרת הבריגדה הארץ ישראלית, על פי קריאה מטעם הסוכנות היהודית, ולחם באירופה.

באוגוסט 1946, לאחר פעילות במחנות ההשמדה המשוחררים וסיוע בהבאת שארית הפלטה ארצה, פורקה הבריגדה. לאחר השחרור החל לעבוד בדואר הנדסה של המנדט בתל אביב. הוא ניצל את תפקידו לטובת יחידות של ההגנה, של האצ"ל ושל הלח"י. עם הכרזת המדינה גויס לחיל הקשר. לאחר שנתיים, שבהן עבר קורס קצינים, הוצב בחיל האוויר כאחראי על הקשר החילי - מפקדה, כנפות וטייסות. ב-1963 יצא לשליחות בחיל האוויר הצרפתי וב-31 במאי אותה שנה השתחרר בדרגת רס"ן ותיק.

חודש לאחר מכן החל לעבוד ב"מוסד". הוא יצא לגמלאות ב-1981 (בהיותו בן 65), אך התבקש להמשיך לעבוד ב"מוסד" בחוזה מיוחד עד מרס 1993 (בגיל 77), אז נאלץ לעזוב בשל מחלת אשתו עדינה.

הותיר אחריו שלושה ילדים: דליה, יעל וגדק, 11 נכדים ונינים.

יהודה דומיניץ

2009-1926

יהודה נולד בעיר קארלסבד שבצ'כיה. ב-1939 עלה בגפו לארץ ישראל משפחתו שנותרה שם נספתה בשואה. ב-1949 החל לעבוד כעוזר למנהל מחלקת העלייה והקליטה בסוכנות היהודית. בתחילת שנות ה-50 התגייס לצה"ל במסגרת העתודה האקדמאית ושירת במטכ"ל.

בין יתר תפקידיו בסוכנות היהודית היה איש הקשר בין הסוכנות ל"מוסד" ולשירותי הביטחון בכל הקשור למבצעי עלייה שונים ולהגנה על יהודים. במסגרת עבודתו בסוכנות היה מעורב בכל מבצעי העלייה, ביקר ברוב ארצות העולם כדי לבדוק את מצב הקהילות שם, היה ממונה על סידורי ההסעה, על תחנות המעבר, על העברת המטענים, על השגת המסמכים וכו'.

בשנים 1978-1986 היה מנכ"ל מחלקת העלייה בסוכנות היהודית.

במקביל לעבודתו בסוכנות, ועוד יותר לאחר פרישתו, התנדב יהודה לפעילות ציבורית ענפה בעמותות שונות. זכה לעיטור "יקיר ירושלים" וכן ל"פרס בן גוריון".

היה ידוע בנועם הליכותיו, בהיותו אדם אוהב שלום ורודף שלום, צנוע וענו, וככזה "גויס" לעתים ליישב מחלוקות וסכסוכים בין גורמים שונים.

אשר סולל (סולוביצ'יק)

2010-1920

אשר נולד בבאקו שבאזרבייג'ן תלה ארצה בגיל 12. ב-1942 התגייס לצבא הבריטי ולחם במצרים, בסוריה, בקפריסין, באיטליה, בכרתים ובתוניסיה. ב-1946 השתחרר מהצבא הבריטי ועם פרוץ מלחמת השחרור גויס, בדרגת סרן, לחיל ההנדסה של צה"ל.

ב-1952 עבר לאגף המודיעין והיה למפקדה השני של יחידת המיפוי של צה"ל (שנקראה אז שירות מפות וצילומים). למעשה, הוא שירת בשני תפקידים: מפקד יחידת המיפוי של צה"ל בדרגת סגן אלוף וסגן מנהל מחלקת המדידות הממשלתית. הוא היחיד ששירת בשני התפקידים. לאחר שפרש פוצל התפקיד לשניים.

הוא נחשב למומחה לסימון גבולות ישראל והיה זה אשר קבע את המונח הקו הירוק. על בסיס התוואי שסימן בערבה נקבע הגבול עם ירדן בהסכם השלום ב-1994.

ב-1969 פרש מצה"ל. הוא המשיך לשרת כסגן מנהל אגף המדידות (היום המרכז למיפוי ישראל) עד 1985, אז פרש לגמלאות. בשלוש השנים הבאות עסק במחקר בנושא התייחוס הגיאוגרפי של גבולות הזכויות על קרקעות בארץ ישראל ומיפויים שזיכה אותו בתואר ד"ר באוניברסיטת תל אביב.

אשר השאיר אחריו אישה, שני בנים, שישה נכדים ונינה.

ברית דמים

סטלה שדות*

ליד צומת המוביל, בתוך גן ירוק ורחב ידיים, שוכן אתר הנצחה הממלכתי לחללים הבדואים שנפלו במערכות ישראל. ביקור מיוחד שם שארגן המל"מ למשפחות השכולות הפגיש אותן עם סיפורי הנופלים בני המיעוטים שמסרו את נפשם על הגנת המדינה

גדולה שעליה חקוקות מילות שירה של חמוטל בן זאב: "לתת את הנשמה ואת הלב, לתת, לתת כשאתה אוהב". את האירוח החם של המשפחות פתחנו בכיבוד קל באוהל אותנטי המוצב במקום כמיטב המסורת הבדואית. משם המשכנו לשוטט בגן והגענו אל אנדרטת הנופלים הבדואים. האנדרטה, העשויה בטון, מעוצבת בצורה המזכירה אוהל בדואי, ועליה חקוקים שמות החללים בערבית ובעברית. בהמשך הקשבנו לסיפורים במוזיאון למורשת הבדואית, המציג סמלים ומנהגים מהפולקלור הבדואי לצד כלי מלחמה צבאיים ייחודיים. המוזיאון מספר את סיפורן של היחידות הבדואיות בצה"ל ותרומתן הרבה לביטחון ישראל, כדוגמת יחידת הגששים וגדוד הסיור הבדואי.

באחת מפנינות האתר נמצא פסל - "אבן הדמעות" שמו - הבא לסמל את הלב הדואב והבוכה על הנופלים. הפסל דמוי לב שבור שבין סדקיו מטפטפות "דמעות" של מים. בפינה אחרת נמצאות "כריות" הנצחה של שמות הנופלים, המאפשרות למשפחות להתייחד עם זכר יקיריהן בזמן הטקסים הממלכתיים, זמן שבו מתכנסים שבטי הבדואים מכל קצות הארץ. זה אינו מקום קבורתם של הנופלים; החללים עצמם קבורים בבתי העלמין השבטיים שבתחומי יישוביהם.

◀ גולת הכותרת של האתר היא הגן המטופח והמעוצב להפליא, שהעוסקים במלאכת הגינון בו הם ילדי החללים

במסגרת הסיור האזנו להרצאתו המאלפת של הדוקטורנט וסא"ל (במיל') פאיד קוזלי בנושא "הבדואים: מורשתם, מנהגיהם והקשר לתרומתם לביטחון ישראל".

בתום הסיור שכלל ארוחת צהריים חולק שי למשפחות: "הגדה לפסח" מעשה ידם להתפאר של ילדי "אקים", אגודה לאומית לקידום אנשים עם פיגור שכלי בישראל. הסיור הסתיים בשירת התקווה.

תודתנו נתונה למארחינו האדיבים: למר זיאד סעדי, יו"ר יד לבנים הבדואים, לרב-נגד פואד גריפאת, האחראי לתיאום המגור הבדואי במשרד הביטחון, ולעליזה, מרכזת הפעילות באתר. תודה גם להנהלת המל"מ על היוזמה ועל הארגון.

*אמה של מיטל שדות ז"ל; sadotstella@gmail.com

במרס 2007 נפתחה מסורת: ביקור המשפחות השכולות בבית יד לבנים הדרוזים בדאלית אל-כרמל סימן את תחילתה של פעילות, שמטרתה לחזק את הקשר ולהצביע על הברית בין המשרתים בצה"ל מקרב המיעוטים לבין מדינת ישראל. וכך, במסגרת הסיורים הייחודיים למשפחות השכולות, התקיים ב-12 באפריל 2011 סיור לרגל חג הפסח באתר הנצחה הממלכתי לחללים הבדואים שנפלו במערכות ישראל, ובו נחשפנו גם לתרבות ולמסורת הבדואיות.

אנדרטת הנופלים שעליה חקוקים שמות החללים בערבית ובעברית

אתר הנצחה, הנמצא ליד צומת המוביל, הוקם בשנת 1993 בתוך גן וחורשה טבעית ונחנך על ידי ראש הממשלה דאז יצחק רבין. הוא כולל חדר הנצחה ובו אלבומי זיכרון אחידים המספרים את סיפוריהם של הנופלים וכוללים את שמותיהם ואת תמונותיהם של 176 הנופלים משנת 1948 ואף קודם לכן. חדר ה"זיכור" מעוצב בצורה המכבדת ביותר את החללים הבדואים. במבנה המשתלב עם הנוף נמצאים ספרייה, חדרי פעילות ומשרדי ההנהלה. המקום מיוחד במינו, ומתקיימים בו סיורים ומפגשים חינוכיים לנוער ולמבוגרים כאחד.

גולת הכותרת של האתר היא הגן המטופח והמעוצב להפליא, שכמו האתר גם הוא פרי יחמתו ומפעל חייו של קצין מג"ב לשעבר, בנו של חלל, אף הוא קצין מג"ב, שנהרג בקרב עם מחבלים בגבול לבנון - מר זיאד סעדי. הוא גם זה הדואג שכל העוסקים במלאכת השימור וטיפוח המקום יהיו מתנדבים, במיוחד אלה העוסקים בגינון שהם ילדי החללים. גן האתר משתרע על שטח נרחב של חורש טבעי, הוא כולל כרמי זיתים, ונטועים בו פרחי שדה עונתיים. יש בו פינות חמד רבות, והוא מעוצב להפליא ובוהק בניקיונו.

הכיכר הראשית נקראת על שם יצחק רבין, ולידה אבן שחורה

מאחורי הגלימה

מכוניתו של קפוצ'י מוכנסת למוסך המשטרה במגרש הרוסים בירושלים

במאי 1974 נחשף מאגר עצום של אמצעי לחימה בירושלים. התהליך שהביא לחשיפתו החל כשליד ארמון הנציב התגלו שלושה טילי קטיושה כשהם מכוונים ומוכנים לשיגור לעבר מרכז העיר, יום אחד בלבד לאחר שהתגלה בעיר מטען חבלה שהורכב משלוש פצצות בזוקה. זמן קצר לאחר מכן נעצרו שלושה אחים בני משפחת מלעבה והודו בביצוע שורה של פיגועים ובהם רצח נהג מונית ומלכוד מכוניתו. השלושה גם הודו כי השתייכו לארגון פת"ח וכי קיבלו במשלש, בבית ספר של הכנסייה היוונית-קתולית בבית חנינא, אמל"ח רב שאותו השלישו בשלושה משלשים שונים. משלשים אלה הוסגרו לחוקרים.

עוד לפני הגעת ידיעות של ממש באשר למקורות האמל"ח, הלכה והתבססה בשב"כ הערכה שלפיה הוחדר הנשק דרך מעברי גבול רשמיים על ידי אנשים המורשים לעבור ללא חיפוש כגון אנשי אר"ם, דיפלומטים או אנשי כמורה. הערכה כזו אין בה כמובן דק, והשירות פעל באמצעים המודיעיניים שברשותו כדי להתחקות אחר נתיב הברחת האמל"ח ומקורו.

היה זה אחד המקורות שהופעלו על ידי השב"כ זה זמן נגד מפקדות הפת"ח אשר הביא לבסוף את הפרי המקווה. פריצת הדרך הגיעה בסוף יולי 1974 כאשר חזר המקור משליחות ודיווח כי הוטל עליו על ידי מפעילו בפת"ח, "אבו פיראס", בעצה אחת עם המפקד הצבאי של הארגון "אבו ג'יהאד",

**כשברחבי ירושלים נמצאו
מטענים וטילים מוכנים
להפעלה, בשב"כ נדרשו
לחשוף מיד את נתיב
ההברחה ולסגור אותו.
המברח שנחשף היה לא
אחר מארכיבישוף ערבי
שניצל את מעמדו המיוחד
במעברי הגבול**

הביא לדפוס: רפי קיטרון

להיות משליש האמל"ח הראשי בגדה המערבית. עוד נאמר לו, לאחר שהושבע לסודיות, כי האדם המעביר את האמל"ח לתוך הגדה ושממנו יקבל אותו לחלוקה הוא לא אחר מאשר המוטראן (ארכיבישוף) הילאריון קפוצ'י. על המקור הוטל ליצור עמו קשר, לקבל את האמל"ח שיוברח במכוניתו ולהסתירו עבור חוליות מחבלים בגדה המערבית.

הספר של הכנסייה היוונית-קתולית בבית חנינא. כן סיפר כי ביולי התבקש שוב להעביר אמל"ח. הפעם הוסלק האמל"ח במקומות שונים במכוניתו וכאמור נמצא ונתפס עם מעצרו. מעצרו של קפוצ'י ותפיסת האמל"ח לא סימנו עדיין את סיום המבצע. לאחר שהודה והסכים לשתף פעולה עם השירות הוא שוחרר לביתו. למחרת, בהנחיית השב"כ

שלל האמל"ח שנתפס. הוסלק במקומות שונים במכונית

מכונת עמוסה חומר נפץ

קפוצ'י, ערבי יליד חלב שבסוריה, תושב מזרח ירושלים, היה למעשה האישיית הקתולית-ערבית הבכירה במזרח העיר. עובדת היותו איש דת לא הפריעה לו, כך התברר, לקיים קשרים אינטימיים עם נשים ולעסוק בהימורים ובמשחקי קלפים. גם בעסקי הברחות לא בחל, תוך ניצול מעמדו המיוחד.

בעקבות המידע החדש הציב השב"כ מעקב ותצפיות אחרי מעשיו ותנועותיו של קפוצ'י. ב-8 באוגוסט 1974 העלה העיקוב כי מכונתו עמוסה חומר נפץ ועושה דרכה בנסיבות חשודות לירושלים, שעה שקפוצ'י ועוזרו בתוכה. על רקע החשש הכבד מפני אפשרות של פיצוץ חומר הנפץ - בין במתכוון ובין כתוצאה מתאונה - שעלול להביא לאסון, הוחלט לעצור את המכונת לאלתר.

כך אכן נעשה, והמכונת על יושביה הועברה לתחנת המשטרה במגרש הרוסים ושם, בסדנת הרכב, פורקה לחלקיה. החיפוש העלה שלל רב, ובין היתר נמצאו במקומות מסתור שונים ארבעה רובי קלשניקוב, שני אקדחים, כמה חבילות של חומר נפץ פלסטי, נפצים חשמליים, רימונים ועוד.

בחקירתו הכחיש קפוצ'י בתחילה את מעורבותו בהברחה וטען כי האמל"ח הוחדר למכוניתו ללא ידיעתו. אולם מעטפה שנמצאה בכליו, ועליה שורבט בכתב ידו מספר הטלפון של "אבו פיראס" בלבנון, הסגירה את פעילותו. הוא הודה כי באפריל 1974 קיבל ממנו מזוודה ותיק, העביר אותם במכוניתו לגדה המערבית והסתירם, כפי שהונחה, בבית

ובפיקוחו, נוצר הקשר בין המקור לקפוצ'י, ובפגישה ביניהם העביר האחרון את שתי המזוודות ובהן אמל"ח דמה. לכאורה התנהל הכול למישרין, ומדי יום התקיימו פגישות עם הסוכן החדש, קפוצ'י, אלא שעדויות שונות הצביעו על כך שבכוונתו לברוח במהלך כנס של בישופים בבירות, והוחלט אפוא לעוצרו.

שב"כ הלכה והתבססה הערכה

שלפיה הוחדר הנשק דרך מעברי גבול רשמיים על ידי אנשים המורשים לעבור ללא חיפוש כגון אנשי או"ם, דיפלומטים או אנשי כמורה

בכך תם המבצע. קפוצ'י הועמד לדין, נידון ל-12 שנות מאסר, אך שוחרר בנובמבר 1977, אחרי שלוש שנים בלבד, בעקבות פניית האפיפיור. למרות הבטחת הוותיקן, ותוך המריית פיו, הפך קפוצ'י לדובר פעיל של העניין הפלסטיני ברחבי העולם. ב-2009 השתתף במשט לבנוני שניסה להגיע לעזה, וב-2010 היה אחד ממשתתפי משט המרמרה. מכל מקום, חשיבותו הרבה של מבצע זה הייתה בכך שבאמצעותו נחשף ונסגר נתיב הברחה מרכזי של פת"ח, דבר שהביא לשיבוש משמעותי ביכולתו להוציא אל הפועל פיגועים רבים באותה עת.

תוכנית אוגנדה

הטרמינל הישן - שבו הוחזקו חטופי המטוס עד שחרורם

ט יסה מס' 139 של "אייר פראנס" התנהלה כסדרה. זה עתה המריא המטוס, שיצא מנמל התעופה בן-גוריון בדרכו לפרז, מאתונה שבה ערך חניית ביניים. הקברניט סיים לבצע את שלב ההמראה, והדיילות עברו בין המושבים וחילקו שתייה קלה ל-248 הנוסעים.

לפתע קמו ממושביהם ארבעה מהנוסעים - גבר ואישה גרמנים ושני גברים ממוצא פלסטיני - ובאיומי נשק פרצו לתא הטייס והשתלטו עליו. הגרמני וילפריד בזה, שיתברר כמפקד חוליית החוטפים, יצר קשר עם מגדל הפיקוח של אתונה ודיווח על החטיפה.

כך החל סיפור חטיפתו של מטוס "אייר פראנס" לאנטבה, שהסתיים עם חזרת החטופים ומחלצתם לארץ שבוע אחר כך, לאחר שהושלם בהצלחה מבצע חילוץ נועז 3,800 ק"מ מהבית, מהמהוללים בתולדות צה"ל.

נחיתת ביניים בלוב

המטוס המריא מאתונה כשבין נוסעיו כ-90 ישראלים ביום ראשון, 27 ביוני 1976, בשעה 12:20. 40 דקות מאוחר יותר במבוק החדשות של השעה 13:00, כבר הודיע קריין "קול ישראל" על חטיפת המטוס והטסתו אל יעד לא ידוע. כשביקשו החוטפים אישור נחיתה בשדה התעופה של בנגאזי, הובהר בשלב זה יעדו של המטוס.

בעת הנחיתה בבנגאזי שבלוב התחזתה אחת הנוסעות, פטרישה היימן, לאישה בהיריון שהחלה לדמם (בכך שפצעה עצמה במפשעה). היימן, תושבת פתח תקווה, שהייתה גם בעלת דרכון בריטי, הורדה מהמטוס רק לאחר שהמחבלת בדקה במו עיניה את הדימום. עם הגיעה של היימן למחרת היום לאנגליה נודעו הפרטים הראשונים על מהלכי המחבלים בעת החטיפה:

• חוליית החוטפים מונה ארבעה אנשים - גבר ואישה ממוצא גרמני ושני גברים ממוצא פלסטיני - שעלו לטיסה באתונה.

**אתגר קשה עמד בפני ישראל
כשנחטף לאנטבה מטוס
צרפתי ובו 90 מאזרחיה: כיצד
מתכננים במהירות מבצע
חילוץ במדינה זרה ורחוקה
שהקשר הדיפלומטי עימה
מנותק כבר ארבע שנים •
במלאת 35 שנה למבצע "כדור
הרעם" מספר קמ"ן המבצע על
ההכנות המודיעיניות שהפכו
אותו להצלחה מוחצת**

אמנון בירן*

* אל"מ (מיל'), לשעבר קצין מודיעין

החטיפה ובגיבוי החוטפים, ומכאן - על מידת מעורבותם של חיילי צבא אוגנדה ושל המערכת האזרחית כולה. אידי אמין, שבעבר נשען בצורה קיצונית על העזרה והסיוע שקיבל מישראל, הפך בן לילה לשונא ישראל ולתומך נלהב ביאסר ערפאת ובפלסטינים. מעורבותו האישית בפרשת חטיפת המטוס הצרפתי נותרה בגדר תעלומה במהלך אותו שבוע, וכל ניסיונות השכנוע שנעשו - באמצעות שיחות טלפון שביצע מי ששימש בעבר ראש המשלחת הצבאית לאוגנדה, אלי"מ (מיל) ברוך (בורקה) בר-לב - לא הובילו לפתרון הבעיה.

גם התבטאותו הפומבית בכנס "אחדות מדינות אפריקה" באשר לחטיפת המטוס ולהנחתתו באנטבה, שלפיה הוא אפשר את נחיתת המטוס בארצו משיקולים הומניטריים בלבד, לא תרמה לפתרון הנושא.

אולם מה שהתבהר, ככל שנקפו הימים, היה מידת מעורבותו של צבא אוגנדה באנטבה ובהגנה על האזור, שהייתה מקיפה: החל מהחזקת חיילים סביב הטרמינל "הישן" (שבו הוחזקו החטופים) וכלה בהחזקת תגבורת צבאית ניכרת בעיירה אנטבה.

נכנסים לפעולה

ביום שלישי 29 ביוני 1976 התבצעה באנטבה סלקציה בין הנוסעים הישראלים והיהודים לבין שאר הנוסעים ה"זרים", והישראלים הועברו ל"אולם הקטן". למחרת החל שחרור הנוסעים ה"זרים".

עם הגעת המשוחררים הראשונים לפריז הם תוחקרו על ידי גורמי ביטחון צרפתיים, בשיתוף עם נציגי "המוסד", על התלאות שעברו. מידע זה תורגם לעברית ונשלח ארצה בטלפרינטר. המידע החל להגיע לכאן בשעות הבוקר של יום חמישי והמשך לזרום ארצה עד גמר תחקורו של אחרון המשוחררים.

אידי אמין, שבעבר נשען בצורה

קיצונית על העזרה והסיוע שקיבל מישראל, הפך בן לילה לשונא ישראל ולתומך נלהב ביאסר ערפאת ובפלסטינים. מעורבותו האישית בפרשת חטיפת המטוס הצרפתי נותרה בגדר תעלומה במהלך אותו שבוע

מיד כשנודע ששוחררו חטופים לצרפת, נשלח לשם עמירם לויך (אז קצין במחלקת איסוף של אמ"ן) כדי לסייע בתחקורים.

קריאת סיפוריהם האישיים של המשוחררים יחד עם שיחות בעל פה עם לויך יצרו תמונת מצב אמיתית ביותר על שהתרחש במהלך החטיפה ובעיקר על מציאות החיים בטרמינל באנטבה.

• פלג ודיע חדד של "החזית העממית לשחרור פלסטין" עומד מאחורי החטיפה.

• פירוט הנשק שנשא.

• תיאור ההשתלטות על הנוסעים, הבדיקות הגופניות והפרדת המשפחות והילדים.

מיד לאחר הנחיתה בבנגאזי הגיע לשדה התעופה שגריר צרפת בלוב, מלווה בפקידיים לובים, ואלה דרשו מהחוטפים לשחרר לאלתר את המטוס ואת נוסעיו. החוטפים לא נענו להם והוסיפו דרישה לתדלוק המטוס. דרישתם זו מולאה רק לאחר כחמש שעות, כך שהשהייה בבנגאזי נמשכה כשש שעות.

היעד: אנטבה

המטוס החטוף המריא מלוב ב-22:30 לעבר יעד לא ידוע רק בסביבות 04:30 נודע - באמצעות האזנה לרשתות בקרה אוויריות - על תקשורת בין המטוס לבין מגדל הפיקוח של אנטבה.

◀▶ הוחל בריכוז "חומר מודיעיני" על

המקום, בדגש על שדה התעופה ועל הטרמינל, אך הוא סבל מליקוי אחד חמור: הוא לא עמד במבחן העדכניות. שינויים שבוצעו בשטח שדה התעופה בארבע השנים הקודמות לא קיבלו ביטוי בנתונים

בשעות אחר הצהריים הושמעה ברדיו הבריטי הודעה קצרה שלפיה הועברו הנוסעים החטופים לטרמינל "הישן" באנטבה, וחיילים אוגנדים שומרים על המטוס החטוף.

באותו זמן אוגנדה לא הייתה כלולה במעגל המדינות שישראל מקיימת עליהן מעקב מודיעיני שוטף, לאחר שבמרס 1972 הורה שליט המדינה אידי אמין על ניתוק הקשרים עם ישראל. מכיוון שכך, מרגע שנודע בארץ דבר החזקת החטופים באנטבה הוחל בריכוז "חומר מודיעיני" על המקום, בדגש על שדה התעופה ועל הטרמינל:

• נמצאו ורוכזו מפות של אפריקה, של אוגנדה ושל אנטבה.

• נמצא תצלום אוויר אלכסוני (מתוך אטלס גיאוגרפי) של שדה התעופה ושל העיירה.

• רוכזו תמונות, צילומי קרקע וסרטטים שצילמו חיילי צה"ל ששירתו באנטבה בשנים 1968-1972.

• הוכנו שרטוטים ומרשמים של המבנה הפנימי של הטרמינל "הישן".

אך כל אלה סבלו מליקוי אחד חמור: הם לא עמדו במבחן העדכניות. שינויים שבוצעו בשטח שדה התעופה בארבע השנים הקודמות לא קיבלו ביטוי בנתונים האלה.

על היעדר המידע ה"קרקעי" נוסף גם היעדר אינפורמציה של ממש על מידת מעורבותו של שליט אוגנדה בנושא

- המידע שהגיע מצרפת שינה את ההבנות ואת המסקנות המבצעיות שהחזקנו בהן עד כה:
- מעתה היה ברור היקף שיתוף הפעולה שבין החוטפים לאוגנדים.
- כעת היה ברור שישאל נותרה היחידה שיכולה וצריכה לפעול לשחרור הנוסעים שישארו באנטבה.
- מעתה הדעת נטתה לצורך לפעול בהיקף משמעותי הרבה יותר מאשר לפני כן, מאחר שיש להבטיח גם דרך המעטפת שיצרו האוגנדים סביב החטופים.

מפת ישראל ואפריקה עם נתיב הטיסה לאנטבה

עם זאת, ולמרות שפע המקורות והסיפורים, נותרו כמה שאלות מבצעיות/מודיעיניות ללא מענה ברור ומובהק.

בתחום "הקרקעי":

- מתאר מסלולי ההסעה והנתיבים בתוך המרחב של "השדה החדש" נותרו עלומים כשהיו.
- נושא התדלוק ב"שדה החדש" נותר כנעלם.
- אפשרויות המעבר למטוסים ולרכב, בין ה"שדה החדש" ל"ישן" נותרו לא ברורות.

בתחום "האויב" (הן באשר לאוגנדים והן באשר לחוטפים):

- האם באולם שבו מוחזקים החטופים קיים חומר נפץ ערוך ומוכן להפעלה (אידי אמין בהופעותיו הדחופות בפני החטופים הדגיש כי "אין אני יכול לפעול למענכם פה, מאחר שהחוטפים הניחו חומרי נפץ מסביב")?
- היכן יימצאו הישראלים כאשר נגיע לחלצם - ב"אולם הגדול" (שבו הוחזקו הנוסעים ה"זרים"), או ב"אולם הקטן" (שבו הוחזקו הישראלים כאשר אחרון ה"זרים" עזב את אנטבה)?

בתחום "האווירי":

- איך נבטיח התקרבות ללא התגלות? מסלולים דולקים? נחיתה ב"הפתעה"? אי-העברת אינפורמציה לחוטפים? לכל העוסקים במבצע היה ברור שללא סיוע מודיעיני עדכני של "המוסד" לא ניתן יהיה לפעול במרחק כה גדול מהארץ. "המוסד" תרם להצלחת המבצע המתוכנן בשלושה תחומים עיקריים: הוא הביא, כאמור, לקבלת כל תחקורי פריז וסייע בהפקתם; הוא הביא צילומים עדכניים של כל שדה התעופה באנטבה - "החדש" ו"הישן"; והוא דאג להניח את כל התשתית הארגונית לשיתוף הפעולה הלוגיסטי שנדרש לקבל מקניה בשדה התעופה של ניירובי (בנושאי תדלוק, וטיפול בנפגעים).

41 שעות לגלגל מבצע

מבצע "כדור הרעם" הוא ציון דרך משמעותי בדרכה של מדינת ישראל בהגנה על אזרחיה בפרט, ועל יהודים בכלל, בכל מקום בתבל שבו הם נקלעים למצוקה. מבצע זה בוצע בלחץ זמנים ניכר: גלגול המבצע החל ביום חמישי 1 ביולי 1976 בשעה 18:00 לערך, והמבצע יצא לדרך בשבת 3 ביולי 1976 ב-11:00 לערך - בתוך 41 שעות בלבד.

המבצע החל בשבת בצהריים, עם המראת המטוסים משארם א-שיח, והסתיים עם חזרת המחלצים והחטופים לארץ ביום ראשון 4 ביולי 1976, שבוע ימים לאחר החטיפה.

◀ עם הגעתם לפריז של

המשוחררים הראשונים מבין

הנוסעים ה"זרים" הם תוחקרו על ידי

גורמי ביטחון צרפתיים על התלאות

שעברו. מידע זה תורגם לעברית

ונשלח ארצה בטלפרינטר

במבצע השתתפו כוחות מחילות שונים בצה"ל: טייסת "קרנפים" של חיל האוויר, מטוסי ממסר ופיקוד, תובלת בית חולים מוטס וכוחות וציוד תדלוק; כוחות קרקעיים של סירת מטכ"ל, בפיקודו של סא"ל יוני נתניהו; כוחות מחטיבת הצנחנים, בפיקודו של מתן וילנאי; וכוחות מחטיבת גולני בפיקודו של אורי שגיא. על המבצע פיקד חפ"ק קצין חיל רגלים וצנחנים ראשי בפיקודו של דן שומרון.

במהלך הביצוע נפגעו כמה אזרחים מקרב הנוסעים החטופים, ושלושה מהם מתו מפצעייהם: אידה בורכוביץ, פסקו כהן וז'אן ז'ק מימוני, וכן נפגע קשה ונפטר לאחר זמן קצר יוני נתניהו, מפקד סירת מטכ"ל. החטופה דורה בלוך פונתה ערב המבצע לבית חולים בקמפלה, שם נרצחה למחרת המבצע על ידי אנשי אידי אמין.

במבצע שמעורבים בו בני ערובה ואולטימטום - לעתים אין די זמן לגיבוש נתוני מודיעין שלמים ומקיפים, והקמ"ן נאלץ להשלים את תמונת המצב החסרה ב"ידיעות" על ידי

סא"ל יוני נתניהו, מפקד סיירת מטכ"ל שנהרג במבצע

- נמצא שיש חיבור בין המסלול החדש לישן, שאפשר לקרב את מטוס פיני החטופים אל הטרמינל "הישן".
- נמצאו ברחבת החניה "החדשה" הפירים המתאימים שאפשרו לנו להיערך לתדלוק המטוסים בעזרת ציוד התדלוק המיוחד שהבאנו איתנו.
- כל אלה ועוד אפשרו לנו להצליח במבצע מזהיר זה ולהחזיר הביתה יותר מ-100 חטופים. האם זה רק מזל?

- השלמתן ב"הערכות" ולהתפלל ש"הערכות" אלה אכן יימצאו תואמות את המציאות בשטח. להפתעתנו, רוב ה"הערכות" שלנו נמצאו נכונות בשטח:
- מסלול הנחיתה נמצא מואר כשהמטוס הראשון הגיע לנחיתה.
- מגדל הפיקוח "לא הרגיש" בנחיתת המטוס הראשון ולא העביר התרעה לגורמי השדה או לחוטפי המטוס בטרמינל "הישן" ואפשר לכוח שעל המטוס הראשון להגיע בהפתעה עד פתח הטרמינל "הישן".
- מספר החיילים האוגנדים ופריסתם בשטח הטרמינל "הישן" תאמו את הערכתנו.
- הטרמינל "הישן" לא נמצא ערוך ומוכן לפיצוץ.
- כל החטופים נמצאו "באולם הגדול".

"דיווחתי שיוני נפגע, הצטרפתי לחוליית הלחימה ונכנסתי פנימה"

גם ממרחק של 35 שנה, תמיר פרדו, ראש "המוסד" הטרי, זוכר כל רגע ממבצע חילוץ החטופים באנטבה. מהרגעים שלפני ההמראה, דרך רגעי הקרב ועד לשיבה לארץ - פרדו משחזר את חוויותיו כקצין צעיר במבצע ההיסטורי בריאיון מיוחד ל"מבט מל"מ"

מתוך ארבעת המטוסים, הוא משחזר את הטיסה העביר בנמום על אחד הגיפים. "כשירדנו מהמטוס יוני נתן לי את מפת המילוט וביקש שאשמור אותה אצלי למקרה הצורך. עותק של התצ"א היה בכיסי".

מהמטוס התקדמו הכוחות אל הטרמינל בשיירת מכונות המאבטחת כביכול את רכב של נשיא אוגנדה אידי אמין. "המוסד" ארגן לנו בהשאלה את מכונת המרצדס, מספר פרדו. "במקור היא הייתה בצבע לבן, ובעזרת ספרי" צבעו אותה בשחור". המרצדס ירדה ראשונה מהמטוס, ואחריה הלנדורבר שבו ישב פרדו ולצד פנחס בוכריס, לימים מפקד יחידה 8200. "התחלנו בנסיעה, אחד אחרי השני, והגענו לנקודת ההיתקלות. בזמן שיתר המטוסים נחתו אנו כבר היינו במצב של תחילת עבודה. הייתי צמוד ליוני, רצתי לידו, בריצה די מהירה. על גבי היה ציוד תקשורת לחפ"ק של דן שומרון (מפקד המבצע - א"א) וגם קשר חירום. נוסף על כך נעשה שימוש בתקשורת פנימית ייעודית של היחידה. יוני נפגע, התכופף ונפל. קראתי לדוד חסין הרופא. דיווחתי למוקי בצר, סגנו של יוני בכוח הפריצה, שיוני נפגע ושייקח פיקוד הצטרפתי לאחת מחוליות הלחימה ונכנסנו פנימה". חוליה זו נתקלה באחד המחבלים, שאחז בידו רימון זרחן. הרימון התפוצץ וגרם לפרדו כוויות קלות.

ביזכרו נחרט מראה פניהם הממומות של החטופים, שקיבלו את כוח החילוץ בהפתעה מוחלטת. במקום החלה התארגנות מהירה לקראת הטסתם חזרה. "בהמראה חזרו החטופים במטוס הראשון, ואמחנו חזרו במטוס האחרון". הוא מספר בזכות הקשרים והתשתית שהכשיר "המוסד" בקניה התאפשרה בין היתר נחיתת הביניים בנייחבי לצורך תדלוק המטוסים בדרך הביתה.

את מפת המילוט שנמסרה לו על ידי יוני וששמר על גופו במשך המבצע מסר פרדו לפני שנים אחדות למשפחת נתניהו.

ראש "המוסד" תמיר פרדו לא שוכח עד היום את הרגעים האחרונים במטוס לפני תחילת מבצע "כדור הרעם". "לפני הנחיתה יוני עבר בין כלם, לחץ ידיים לחבריה וחילק מילות עידוד וחיוזק". הוא משחזר, כשאנו נפגשים בלשכתו בשעת ערב מאוחרת. 35 השנים שעברו מאז המבצע לא הקהו את הזיכרונות של מי שהיה אז קצין

תמיר פרדו

הקשר של סיירת מטכ"ל ולקח חלק בחוליית הפיקוד. "המבצע לא היה רק של היחידה", מבקש פרדו להדגיש, "המבצע היה של צה"ל. היו שם כמה יחידות: סיירת מטכ"ל, סיירת גולני, סיירת צנחנים, חיל האוויר - כל מה שאתה רק חצה". את הכוחות שהשתתפו במבצע הוא מגדיר "נבחרת החלומות". על חלקה של סיירת מטכ"ל הוא מספר: "היו ליחידה שני תפקידים. כוח אחד, בפיקודו של יוני, תפקידו היה לשחרר בני ערובה מתוך הטרמינל הישן. הכוח השני, בפיקודו של שאול מופז, היה אחראי על אבטחת החלק הצבאי של השדה, לכיוון המיגים".

לארגון שבראשו עומד היום פרדו היה חלק מודיעיני ותשתיתי בתכנון המבצע בין היתר, השתתפו אנשי "המוסד" בחקירת המשוחררים בצרפת. "לאחר החטיפה שוחררו בני הערובה הזרים", אומר פרדו. "המוסד" ארגן צוות חקירה שיצא לפריז. בראשות הצוות מטעם הסיירת יצא עמירם לוי. בהמשך סיפק "המוסד" מודיעין עדכני על אנטבה. "צילומי האוויר שהגיעו ממש ברגע האחרון חולקו לנו לפני ההמראה בשארם אשיח", הוא מזהיר. יודעי דבר ידעו לספר כי ראש הממשלה דאז, יצחק רבין, התנה את היציאה למבצע בצילומים האלה.

בשבת בצהריים המריאו המטוסים אל עבר היעד הרחוק, "במבצע ביהודה חוליית פיקוד שכללה ארבעה חברים: יוני נתניהו, אליק רון, דוד חסין הרופא ואני. היינו במטוס הראשון

אבנר א'
amim@intelligence.org.il

מדור "מודיעין", נועד לשמש במה למחשבת המודיעין ולדיסציפלינה של עשיית המודיעין בהקשרי הביטחון הלאומי, על מגוון הדעות הרחוחות בארץ ופעמים גם בעולם. העשרת מרכיבים אלה ב"במה לוויכוח" תתרום ותסייע לביטחון הלאומי.

מנהיגות מודיעינית מול מנהיגות מבצעית

עמוס גלבע*

מחקר שנערך במספן מודיעין ים העלה שבעה פרדוקסים מרכזיים המאפיינים את המנהיגות המודיעינית מול זו המבצעית • דעה חופשית, חשיבה, סגנון עבודה ואומץ לב, בין היתר, באים לידי ביטוי באופן שונה אצל המפקד המבצעי ואצל מפקד המודיעין • על המתח התמידי שבעבודת המודיעין

יכול להעריך לפיה את פקודיו. במודיעין החשיבה היא ליבת העבודה, ומפקד המודיעין דורש חשיבה עצמאית, מבוססת על קריאת חומה החשיבה, בניגוד למעשה, סמויה מן העין, וקשה למדוד אותה. מפקד המודיעין תלוי הרבה יותר ביורש האינטלקטואלי של פקודו מאשר המפקד המבצעי.

בגיליון "מערכות" 436 מאפריל 2011 התפרסם מחקר שנעשה במספן מודיעין ים על "מנהיגות מודיעינית".¹ במחקר עלו שבעה פרדוקסים מרכזיים המאפיינים את המנהיגות המודיעינית מול המנהיגות המבצעית.² בשל חשיבות הדברים וערכם מצאתי לנכון להביא בתמצית בפני קוראי "מבט מל"מ" את שבעת הפרדוקסים הללו, עם הארות ותוספות משלי המופיעות בתוך סוגריים.

◀◀ למפקד במודיעין קשה לבחון את הפקודים שלו עד כמה הם קראו חומר והעמיקו בו, בין השאר מכיוון שיכולתו לשלוט בכל תחומי העיסוק של פקודיו היא מוגבלת מאוד. לכן הוא נותן להם חופש פעולה, ויש לו בהם אמון מוחלט

פרדוקס ראשון: דעה חופשית מול היררכיה צבאית נוקשה

מנהיג מודיעין חייב ליצור אווירה של פתיחות המאפשרת חופש דעה, וזאת בתוך מערכת הדורשת משמעת וציות. כאשר מפקד השייטת, למשל, יצעק שעכשיו מסתערים, איש לא יקום ויערער על דבריו. במודיעין יכולים הקצינים לקום ולהביע דעה המנוגדת לחלוטין לדעת מפקדם. יתר על כן - הוא צריך לעודדם לעשות כך! (לדאבון הלב, לפי ניסיוני, מעטים, מעטים מאוד הם קציני המודיעין המעויזים לחלוק "בפומבי" על העמדה שמציג מפקדם; הדינמיקה הקבוצתית והנטייה הטבעית ליטות אחר דעת המפקד הקובע את קידומן ומעמדם מכתובות למרבית אנשי המודיעין ציות והליכה בתלם של דעת המפקד).

לדעתי, הסוגיה מורכבת, מכיוון שגם המפקד המבצעי צריך לחשוב, כמו שנאמר: "סוף מעשה במחשבה תחילה". יתר על כן, בשלב "המחשב" של הערכת המצב צריכים קציני המטה, בדיוק כמו אנשי המודיעין, להפעיל את החשיבה העצמאית והמקורית שלהם.

פרדוקס שני: החשיבה, שהיא כלי העבודה המרכזי של איש המודיעין, נחשבת לבזבז זמן ביחידה המבצעית

בעולם המושגים של היחידות המבצעיות הזמן לחשיבה הוא בבחינת זמן מבזבז שכן אין בו עשייה. המפקד דורש מפקודיו עשייה, העשייה גלויה לעין, והמפקד

פרדוקס שלישי: סגנון העבודה ביחידות המבצעיות הוא מאוד ריכוזי, ובמודיעין הוא מאוד ביזורי
למפקד במודיעין קשה לבחון את הפקודים שלו עד כמה

1. כותבי המחקר הם תא"ל אבי ארזוני, לשעבר ראש מספן ים וכיום מפקד בסיס חיפה; רס"ן תמר ברש, ראש מדור פיתוח ארגוני בחיל הים, והונן דרורי, ראש צוות בבית הספר לפיתוח מנהיגות.
2. בדרך כלל אנו דנים ביחסי המודיעין מול מקבלי ההחלטות בדרג המדיני, וקוראים לכך בקיצור "המודיעין והקברניט". זה נובע לדעתי מהעובדה שזווית הראייה היא מעמדתו של ראש שירות (ראש אמ"ן, "מוסד", שב"כ) מול אלה שמעליו בדרג המדיני.

לכידת אייכמן: עכשיו התערוכה

אבנר א*^{*}

במלאת 50 שנה לפתיחת משפטו של הצורר אדולף אייכמן הושקה ב"מוסד" תערוכה שבה הוצגו לראשונה התעודות והחפצים המקוריים ששימשו במהלך מבצע לכידתו בארגנטינה, לצד ציורי צבי מלחין מבית המבטחים, סרטונים וקטעי קול

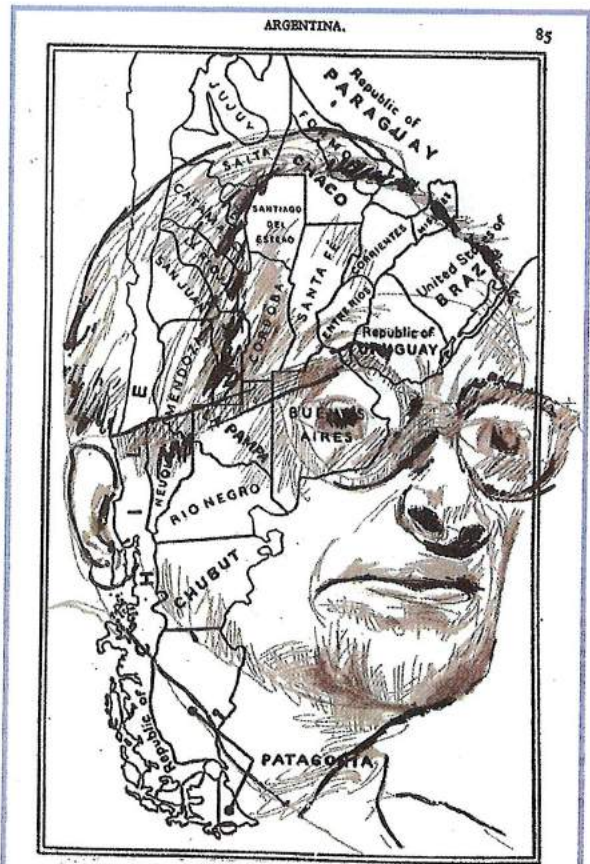
בתערוכה שלבו פריטים וחפצים שונים ששימשו את צוות המבצעים בשטח - החל במזוודה הכוללת ערכה להכנת אמצעים מסייעים, ששימשה את משה תבור, וכלה בתעודות ומסמכים. בלטו בתצוגה המסמכים שהוכנו בשטח על ידי שלום דני, שעליהם מתנוססת תמונתו של אייכמן, כפי שצולמה ופותחה בבית המבטחים שבו נכלא בארגנטינה עד הטסתו ארצה. עוד בתערוכה רשימה בכתב ידו של יעקב גת המפרטת את החפצים והפריטים שהיו על גופו של הצורר בעת שנתפס. מתוכם הוצגו המפתחות לביתו וכמה חפצים אישיים אחרים.

הפן האמנותי של התערוכה בא לידי ביטוי בעבודותיו של צבי מלחין. אחת מהן היא פסל ברונזה של הכפפות ששימשו אותו לאחיזת אייכמן בליל החטיפה. הכפפות המקוריות נמצאות כיום במכון "משואה" שבקיבוץ תל יצחק. בזמן השמירה בבית המבטחים ישב מלחין מול אייכמן הרתוק למיטתו ועיניו מכוסות. בהיעדר דפי נייר החל מצייר על דפיו של מדריך תיירות לארגנטינה. בעפרונותיו הצבעוניים יצר ציורים מרהיבים: אייכמן במדי נאצים בדף בודד, ומגד שוכב על קרונות רכבת ובידיו אקדח. הנטייה לאמנות בקרב אנשי המבצעים מעניינת בפני עצמה. לעתים היא פורצת שנים לאחר הפעילות. רפי איתן, מי שפיקד על המבצע בארגנטינה, הפך לימים, בין יתר עיסוקיו, לפסל מוכשר.

בחזית התערוכה הוצבה "מכונת החטיפה" - מכונת אמריקאית משנות ה-50, נוצצת ומבריקה, שהושאלה באדיבות יו"ר "מועדון החמש", המועדון לרכבי אספנות בישראל. למכונת הוצמדו לוחיות מקוריות ששימשו במבצע. תחנת האוטובוס שנקבעה בשביל המוביל לבניין שבו הוצגה התערוכה נשאה את מספר הקו 203 - שבו נהג אייכמן לעשות שימוש. סרטונים שונים שהוקרנו ברקע כללו ראינות עם אנשים שהשתתפו במבצע, מידע כללי על המרדף אחר הנאצים ועוד. בין קטעי הקול שהושמעו במחזוריות בלטה הודעתו הדרמטית של ראש הממשלה דאז, דוד בן-גוריון, על לכידתו של אייכמן והבאתו ארצה. נאמו של התובע במשפט, גדעון האוזנה, הכולל את המשפט "עמדי ניצבים כאן בשעה זו שישה מיליון קטגורים", מרגש גם ממרחק 50 השנים שחלפו. כמו כן הושמעה עדותו הקטועה של הסופר יחיאל דינור, הוא ק. צטניק.

ביום השנה לחטיפה, 11 במאי, ביקרה בתערוכה רוני מלחין, אלמנתו של צבי. יומיים לאחר מכן הצטרפו לסיור ילדיה. בספר האורחים של התערוכה כתב עומר מלחין: "... אבא היה אוהב ונהנה מהתצוגה. ללא ספק היה לו מה לומר, להעיר ולהתלוצץ. אבל מבסוט". בתו תמי הוסיפה: "כתתו של צבי מלחין, חידדתם את הגאווה והגעגוע שלי לאבא. המון תודה. תערוכה מרגשת".

ביום השואה תשע"א, ולרגל ציון 50 שנים לתחילת משפטו של אדולף אייכמן, נחנכה ב"מוסד" תערוכה המתארת את מבצע הלכידה. ציטוטים מספרו של איסר הראל "הבית ברחוב גריבלדי" שימשו השראה לנושא המרכזי - "בין ספרות למציאות": ניסיון להציג את האמת בין מגוון הספרים, המאמרים והסרטים העוסקים באירוע. בסיוע

אדולף אייכמן כפי שצייר אותו צבי מלחין על עמוד ממדריך התיירות ובו מפת ארגנטינה

השב"כ הוצג הרקע שקדם למבצע ובתוך כך אמצעי הצילום ומצלמת ה"לייקה" ששימשו את צבי אהרני בשטח. ניתן דגש על הצגת חומרים שטרם ראו אור. על אותו בית עלוב ונטול תשתיות ברחוב גריבלדי סיפר אברהם שלום בפגישה שנערכה עמו כי בניגוד לאדם רגיל המשפר את תנאי מגוריו, פעל אייכמן בלוגיקה הפוכה. מטרתו הייתה לגרום לכך שהעוקבים אחריו יקבלו את הרושם שאין סיכוי שאדם כמו אייכמן יתגורר בתנאי מגורים כה ירודים וירע את תנאי חייו במעבר מכתובת לכתובת.

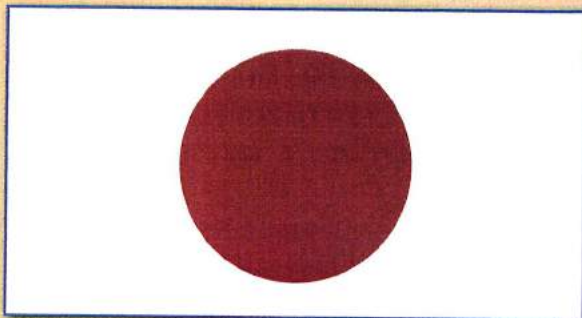
* אוצר התערוכה; amlm@intelligence.org.il

קהילת המודיעין היפנית נעם שפירא*

ארץ השמש העולה מתמודדת בשנים האחרונות עם אתגרים מודיעיניים רבים וסבוכים - מחזית צפון קוריאה ועד רוסיה וסין • כיצד בנויים שירותי המודיעין ביפן, ומהן משימותיהם המרכזיות? • חלק ראשון מתוך שניים

לכן, למשל, נקרא הצבא "צבא ההגנה העצמית". לפיכך מאיישים את שירותי המודיעין אנשי משטרה האמונים על חקירות ומודיעין פנים, ולא התפתחו כשירות ותרבות של מודיעין התקפי יחם דוגמת "המוסד" או MI-6. כמחצית מ-170 עובדי המשרד הם מהמשטרה הלאומית, והשאר ממשרד החוץ וממשרדי ממשלה נוספים. בדרך כלל ראש ה-CIRO הוא מהמשטרה הלאומית, וסגנו ממשרד החוץ.

תפקוד המשרד למודיעין ולמחקר זכה לביקורת שלילית, וב-1986 הוקמה "הוועדה המאוחדת למודיעין" (JIC) במודל הבריטי תחת פיקוד הקבינט, נוסף על CIRO. על רקע ההפתעה המודיעינית שנחלה יפן בעקבות השיגורים של טילי קרקע-קרקע מצפון קוריאה הוקמה ב-2001 תחת CIRO "מנהלת המודיעין מלוויינות", ובעקבות חשיפות שונות של ניסיונות ריגול ביפן, בעיקר מצד רוסיה, סין וצפון קוריאה, הוקם ב-2008 תחת פיקוד הקבינט "המרכז לריגול נגדי".

כמה בעיות יסוד קיימות בקהילת המודיעין היפנית, בעיקר על רקע התרבות היפנית. נציין ארבע מהן:

1. המונח JOHO ביפנית משמעו "מודיעין" וגם "ידיעות" (אינפורמציה), ומכאן יש אי-בהירות שורשית הן של העוסקים בנושא והן של צרכני המודיעין לגבי מה צריך להיות תפקיד המודיעין.

2. תרבות של אי-שיתוף במידע ושמירה על "סודיות/פרטיות" כיוון שכל גוף (מיניסטרו) יפני רואה במידע חלק מנכסיו.

3. הנטייה להגיע לקונסנזוס בקבלת החלטות, גם בנושאים שניים במחלוקת.

4. מקומו הנחות של מקצוע המודיעין בביורוקרטיה היפנית וההשפעה הרבה של גורמי המשטרה הלאומית על CIRO, בהיותם המרכיב העיקרי בכוח האדם של CIRO ובראשותו. ראשי הממשלה השונים העלו רעיונות לביצוע שינויים במבנה הקהילה ובתחומי האחריות, אך תקופת כהונתם הקצרה מנעה זאת עד כה. לחץ האירועים השונים באסיה והפתיחות הגוברת של יפן לעולם עשויים לזרז את התהליכים לחיזוק המערכת המודיעינית ביפן בעתיד הקרוב.

המשך יבוא בגיליון הבא.

בשנים האחרונות אירעה שורה ארוכה של תקלות וכשלים בשירותי המודיעין של יפן: באוגוסט 1998 הופתעה יפן משיגור טאפאודונג 1 מצפון קוריאה; במאי 2001 גורש מיפן לסיין בנו של שליט צפון קוריאה קים ג'ונג איל לאחר שניסה להיכנס ליפן בזהות בדויה; במאי 2004 התאבד פקיד הצופן היפני בשגרירות יפן בשנחאי, לאחר שנפל ל"מלכודת דבש" של המודיעין הסיני; בראשית שנת 2008 התעמד לדין עובד "משרד המודיעין והמחקר" בקבינט היפני לאחר שהואשם במסירת מידע לנציג המודיעין הרוסי בשגרירות בטוקיו במשך תקופה ארוכה; במהלך 2009 הופתעה יפן משיגורי הטילים ארוכי הטווח מצפון קוריאה. מה היכולות והכוונות של צפון קוריאה? מה כוונות רוסיה וסין כלפי יפן? מי אחראי בקהילת המודיעין היפנית על מניעת התקלות הללו, או על ניצול ההזדמנויות שהן יוצרות? איך בנויה קהילת המודיעין הזאת ומה משימותיה המרכזיות? על כך במאמר בגיליון זה והמשכו בגיליון הבא.

יפן - תעודת זהות

משטר: מונרכיה חוקתית
ראש המדינה: הקיסר אקיהיטו
ראש הממשלה: נאוטו קאן
שטח: 377,915 קמ"ר (איים)
אוכלוסייה: 126,475,664 (הערכה ל-2011)
צפיפות: 345 נפש/קמ"ר
תמ"ג לנפש: \$34,299

קהילת המודיעין היפנית נסמכת כיום על הגופים הבאים: משרד המודיעין והמחקר בקבינט, המודיעין במשרד ההגנה, המודיעין של המשטרה הלאומית, המודיעין במשרד החוץ והמודיעין של המשרד לביטחון הציבור. בגיליון זה נעסוק בגוף הבכיר שבראש הרשימה. עד תחילת שנות ה-50 נסמכה יפן לצורך ביטחונה הלאומי על המודיעין שהתקבל מארה"ב, ורק ב-1952 הוקם במזכירות הממשלה, תחת אחריותו של ראש הממשלה, "המשרד למודיעין ולמחקר של הקבינט" (ביפנית Naikaku Joho Chosasisu או בראשי תיבות NAICHO). בספרות המקצועית הוא נקרא CIRO. הכוונה הייתה להקים מעין CIA יפני. מאז הקמתו התבסס CIRO על קבלת מודיעין מארה"ב ומאוסטרליה וכן ממקורות גלויים ומידיעות ומודיעין שהיו אמורים להתקבל מכל שאר גופי המודיעין והאיסוף של משרדי הממשלה השונים. משימתו היא לתאם את הפעילות המודיעינית של הגופים השונים, להעביר הערכות ולייעץ לראש הממשלה ולממשלה. מאז מלחמת העולם השנייה קיימת ביפן רתיעה מתוקפנות.

*אל"ם (מיל'), מנכ"ל "אגמון"; noam43200@gmail.com
מקורות: עיתונות יפנית, משרד החוץ היפני, ויקיפדיה

פרשנו.קום

"אלף לילה.קום", מאת: ג'קי חוגי, ספריית מעריב, 2011, 352 עמודים

יוסי נשר*

אצל השכן: כאבים, תסכולים, פחדים, אהבות, שנאות. בכך הוא מנתץ את "חומת המגן" שהקמנו לעצמנו ומשיל את המשקפת הצה'לית שדרכה נהגנו לתצפת על הנעשה מעבר לגדר הביטחון.

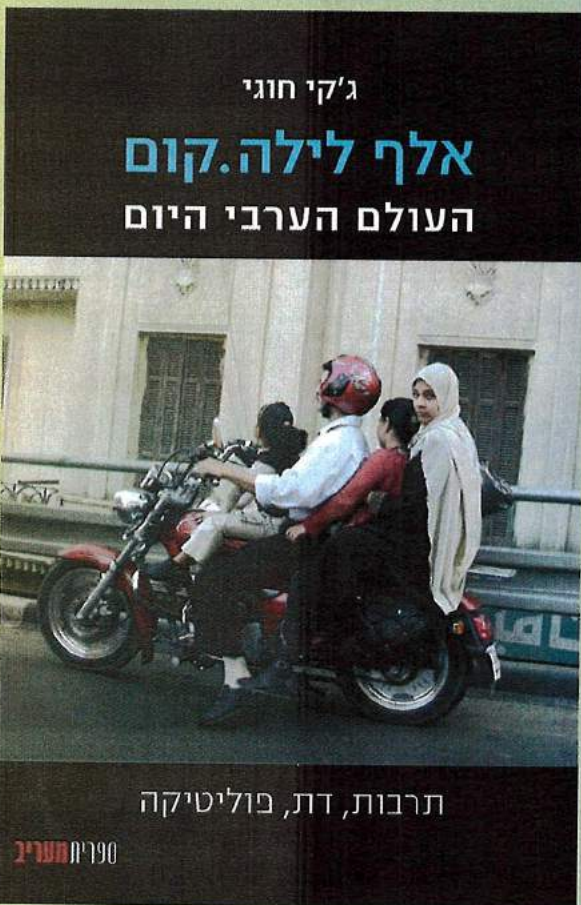
"אלף לילה.קום" מעמת את הקורא הישראלי, אולי בפעם הראשונה, עם מלאכת העיכול של אינפורמציה כמעט גולמית, מקוונת במקורה, עתירת בסומת ערבית, נטולת

"אלף לילה.קום", ספר הביכורים של ג'קי חוגי, הפרשן לענייני ערבים של גלי צה"ל, הוא חלוץ הכותרים הישראליים בשפה העברית העוסקים בזרמים התת-קרקעיים שיצרו את צונאמי המחפכות השוטף בימים אלה את בירות העולם הערבי. כך כבר מכתיר אותו אתר האינטרנט של מגזין הרדיו והטלוויזיה המצרי "מספרו" (Maspero). הנקרא על שם בניין הטלוויזיה המצרית השוכן על גדות הנילוס. התואר הזה מטיל על "אלף לילה.קום", כמעט בעל כורחו, תפקיד מכוונן בשיח ובדור-שיח התקשורתי המתהווה בינינו לבין שכנינו המתעצבים מחדש לנגד עינינו.

אי אפשר להתעלם מהעובדה שבתקשורת הערבית המקוונת (דוגמת אתר האינטרנט של היומון המצרי "אל-דוסתור") היו שבחרו להציג את הספר כתוצר של תחנת הרדיו הצבאית הישראלית. ודאי נוח לגורמים מסוימים בעולם הערבי לקטלג את העיסוק שלנו בהם כ"ביטחוניזם", החוסך מהם את ההתערטלות הלא מחמיאה לעתים, אך בעבורנו - פרשני העולם הערבי - הוא מהווה "חומת מגן". חומה זו ממנה שנים ארוכות מהציבור הישראלי את ההצצה האינטימית, הסיזיפית לעתים, לקרביהם ואף למבושיהם, אך בעיקר לאנושיותם ולמורכבותם, של מי שהתרגלנו לסווג מתוך עצלות ובעצה אמריקאית כ"ציר הרשע" או "מחנה השלום".

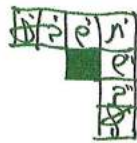
ספרו של חוגי, כמו גם עבודתו העיתונאית החקרנית והסקרנית, הם אנטיטזה לביטחוניזם של "מר ערב" (התואר הגששי שהודבק לדב עירון ז"ל, הפרשן המיתולוגי לענייני ערבים של קול ישראל). חוגי מתמקד בעבודתו בצדדים החברתיים, התרבותיים, התקשורתיים והדתיים של העולם הערבי ותר אחר הזרמים התת-קרקעיים המקוונים בחברה הערבית - כל זאת בלי להזניח את הצד הצבאי-ביטחוני. הוא ניחן באוזן מוזיקלית ובקשב רב - כלי עבודה המאפשרים את תרגומו של מה שנראה בשמיעה ראשונה כרעש שכנים מטריד למלוודיות מורכבות, נעימות יותר או נעימות פחות.

הקורא, הצופה, המאזין הישראלי התרגל במשך שנים לעכל את העולם הערבי כמזון לעוס - תובנות, הערכות, מסקנות. הפרשנים הפכו לרבני האינפורמציה המגיעה מהשכנים. הפרשנות הקלאסית נוטה לסכם או לתרגם לנו את המתרחש מעבר לגבול לתובנות במקרה הטוב או לקלישאות וסיסמאות במקרה הפחות טוב, כפעולת הכיוץ של קבצים במחשב (Winzip). לעומת זאת ג'קי חוגי פותח את הקובץ המכווץ לקבצים קטנים ומתרגם בספרו את התובנות והמסקנות שלו לסיפורים הקטנים החושפים את הקורא הישראלי ישירות למציאות המורכבת

תיווך עיתונאי ולעיסה פרשנית. האיכות הגולמית בספר משקפת במקרה או שלא במקרה את מגמות "העיתונות החדשה" בתקשורת הערבית, המתבססת יותר ויותר על חשיפת קהלי היעד לחדשות גולמיות, נטולות תיווך ופרשנות עיתונאית. למשל "דף המהפכה הסורית נגד בשאר אל-אסד" ברשת הפייסבוק, מקור החדשות העיקרי כיום לגל המחאות בסוריה. בהיעדרה של התקשורת הקלאסית באתרי ההתרחשויות, הוא מספק לגולשים ולצופים חדשות כתובות וקטעי וידאו שמקורם הגולש או הצופה עצמו, ללא עריכה עיתונאית וללא הכשר מרבני המדינה. האם נפגמת בכך אמנות החדשות? לאו דווקא. מה שאולי נפגע הוא מעמדו

*ראש דסק המזרח התיכון, קול ישראל בערבית; yossinesher@gmail.com

יואב דייגי

dyogenes@netvision.net.il

מי היה האיש שהיה?

נולד בפולין ב־1916. עלה לישראל ב־1936, עבד בפרדסים ולמד באוניברסיטה העברית לטינית ויוונית עתיקה. הידע שלו בשפות סייע לו בהמשך דרכו. שירת במשטרת היישובים העבריים ובדצמבר 1939 התנדב לצבא הבריטי ושירת במהלך מלחמת העולם השנייה בגדוד העברי השני. עם שחרורו מהצבא הבריטי גויס לש"י (שירות הידיעות של ההגנה), שם היה מפקד הפלוגה המיוחדת שטיפלה בנושאים רגישים במיוחד. עסק בחקירת פרשה שהסעירה את היישוב היהודי מיד לאחר קום המדינה. המשיך את פעילותו החשאית במסגרות הממלכתיות החדשות שהוקמו לאחר הקמת המדינה. התקדם בהיררכיה והגיע עד לפסגה. במסגרת תפקידו היה מעורב בפרשייה שהסעירה את המדינה הצעירה בהקשר למעקב סמוי אחר ראשי האופוזיציה.

פתרון החידה מגיליון 58

האיש שהיה הוא אל"מ עוזי יאירי שנהרג בפעולת הפריצה למלון סבוי בתל אביב במרס 1975. בן 39 היה בנופלו. הפעולה נועדה לשחרר את בני הערובה שנתפסו על ידי מחבלים שהשתלטו על המלון לאחר שנחתו מהים בחוף תל אביב.

עוזי התגייס לצה"ל במרס 1955 ושירת בנח"ל המוצנח. הוא הובא לסיירת מטכ"ל על ידי מפקד הסיירת דב תמרי, שימש סגנו וב־1967 התמנה למפקד הסיירת. לאחר לימודים בבית הספר לפיקוד ומטה בצבא ארצות הברית חזר ב־1969 לשרת כסגן מפקד חטיבת הצנחנים. עוזי פיקד על החטיבה במלחמת יום הכיפורים ובקרבות החווה הסינית שם ספגה החטיבה אבידות כבדות בהרוגים ובפצועים.

לאחר המלחמה עבר לאמ"ן מחקר כאחראי על נושא ההתרעה ובעת שירותו בתפקיד זה נהרג כשהצטרף לסיירת מטכ"ל בפריצה למלון סבוי אף שתפקידו לא חייב זאת. עוזי היה הפרפקציוניסט האולטימטיבי. את השלמות דרש קודם כול מעצמו ולכן היה כה מיוסר. השאיר אחריו אישה, דליה, שהייתה עורכת ומגישה בקול ישראל, וחמישה ילדים.

הזוכה בפתרון החידה מהגיליון הקודם הוא: אלעד עודד

פתרונות יש לשלוח למל"מ
דוא"ל: mlm@intelligence.org.il
פקס: 03-5497731

בין הפותרים נכונה יוגרל ספר

של העיתונאי הקלאסי, שף האינפורמציה.

אחד הצירים המרכזיים של הספר הוא 'החברה הערבית בין מודרנה למסורת'. אחת האנקדוטות בספר - 'גירושין גרסת סלולר' - מתארת את מורכבות חייה של שירין המצרייה בעידן שבו משתדרג לו לכאורה מוסד הגירושין, בעידן שבו בעלה אומנם כבר מדלג על שירותי רשם הנישואים ושולח לה את הגט שבו חפצה באס-אס-אס, אך הממסד ההלכתי עדיין בשלו, מסרב להחיר את קשר נישואיה.

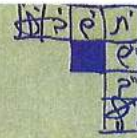
הפורמט האנקדוטי של הספר והבחירה המאוזנת של הקטעים הופכת את 'אלף לילה קום' לכלי רב ערך לקהלי יעד רבים ומגוונים, ובראשם הציבור הצמא להיכרות אינטימית יותר עם החברה הערבית, אך ודאי וודאי גם האקדמיה וקהילת המודיעין העסקות בימים אלה ממש באיתור רטרואקטיבי של שורשי רעש האדמה הפוקד את העולם הערבי. הספר מעורר עניין רב גם בכלי התקשורת שמעבר לגבול. תרגומו לשפה הערבית יתרום להעשרת השיח ולהעמקת הדור שיח בין העמים ואולי אף יזרו את הכתיבה של חיבור מקביל בצד הערבי, שילקט בסקרנות ובצמא אנקדוטות המייצגות את החברה הישראלית העכשווית.

ספרו של חוגי אולי לא התיימר

לנבא את גל המהפכות הנוכחי, אך הוא מאפשר "משט ערבסקו" בזרמים התת־קרקעיים שיצרו אותו

ספרו של חוגי אולי לא התיימר לנבא את גל המהפכות הנוכחי, אך הוא מאפשר "משט ערבסקו" בזרמים התת־קרקעיים שיצרו אותו. גל המהפכות בעולם הערבי נמצא היום בשלב המעבר מצירי לידה מתקדמים ללידה מאוחרת. אפילו שמו טרם נקבע סופית - מחאות, התעוררות, צונאמי, או אולי פשוט מהפכות - ת'ווראט, כפי שהעולם הערבי בחר להגדיר זאת, ללא ההתפלפלות המיותרת סביב שאלת ההבדל בין הפיכה למהפכה.

באסם פתחי, ילד מצרי בן 10, תלמיד בית ספר יסודי בכווית, הוא קורבן אחד מני רבים של עננת חוסר הוודאות הרובצת בכבדות בלתי נסבלת כמעט בשמי העולם הערבי. לפני כמה שבועות הוא סולק בגסות מלימודיו במערכת החינוך הכוויתית. הרקע: שאלה תמימה (המזכירה במעט את 'סצנת הדייסה' של אוליבר טוויסט) שהפנה למורו הכוויתי: "מדוע אתם בכווית לא עושים מהפכה?" (כמו אצלנו במצרים...). אביו, מורה באוניברסיטה הכוויתית, ניסה לשכנע את הכוויתים לסגת מהחלטתם בכל דרך, כולל ניסיון להסביר שהילד לא מבין את משמעות המושג מהפכה ובסך הכול חוזר על מה שהוא שומע יום-יום בתקשורת, אך נתקל בסירוב קטגורי: "הילד שלך מסית למהפכה בקרב התלמידים הכוויתים". הידיעה הופיעה בתחילת יוני באתר של היומון הכוויתי 'אל-ראי', ואילו נכתבה כמה חודשים קודם לכן הייתה בוודאי נכללת בספרו של ג'קי חוגי... או שמא תופיע בכרך הבא של 'אלף לילה קום'.

מאוזן:

1. כינוי למאגרי ידע; 5. איסוף המידע הנדרש לתכנון משימה ספציפית ולביצועה; 8. שימש ראש חטיבת המחקר בלהק מודיעין אוויר ושירת בתפקיד נספח צבאי בארה"ב בדרגת אלוף; 10. גומה בסלע שנאספים בה מי גשמים; 12. פעולה צבאית המכוונת להריגת פעילי פח"ע המעורבים בטרור (ר"ת); 14. יושב בכלא בארה"ב באשמת ריגול למען ישראל; 17. אות לועזית שמתלווה למספר ומציינת שהמדובר במטוס קרב; 18. גורם שמפריע לפתור בעיה (כתיב חסר); 20. טשטוש או העלמה של פגמים בדו"ח (בהשאלה); 21. אמצעי שיבוש או הטעיה של מכ"מ שמפוזר בידי מטרה פוטנציאלית; 22. שם רבי שמוזכר בתלמוד הירושלמי (סדר נזיקין, מסכת עבודה זרה, דף ל"א, א' פרק ד' הלכה, ב' גמרא); 24. ממפקדי יחידת המיפוי הצבאית; 26. ממפקדיה הראשונים של יחידת המיעוטים; 28. רצועה סגורה שנועה במסלול קבוע ומעבירה חומרים ממקום למקום (משמאל לימין); 29. יחידה במשרד הביטחון הממונה על בינוי, נכסים, אפסנאות ומשק (ר"ת); 30. ממפקדי צבאו של דוד המלך; 33. מפקד טייסת הקרב הראשונה של חיל האוויר; 35. שם הצופן שבמלחמת ששת הימים שימש לחיל האוויר פקודה למתקפה על שדות התעופה ועל המטוסים של מדינות ערב; 37. ישראלי שהציע את שירותיו למודיעין המצרי באתיופיה ונתפס בידי שב"כ ב-1961; 39. מראשי שב"כ (ש"פ); 41. יחידה למבצעים מיוחדים (ר"ת); 42. מילת קריאה של צער או כאב; 43. בעיר זו הרגו אנשי "המוסד" מלצר מרוקאי שזוהה בטעות כראש ארגון "ספטמבר השחור"; 45. אל התהום המימי במיתולוגיה המצרית; 46. אות יוונית שמסמלת בסטטיסטיקה את הממוצע באוכלוסייה; 47. שם הצופן המצרי למלחמת יום הכיפורים; 49. שלב ניתוח המידע המתקבל מגורמי האיסוף, הערכתו והסקת מסקנות ממנו; 50. סוכן המודיעין הפולני שהוחדר לשב"כ ונתפס ב-1957;

			7	6	5		4	3	2	1
11				10		9			8	
	17			16		15		14		12
		21					20		19	18
			25			24		23		22
				28			27		26	
31						30				29
	36			35			34		33	32
		41			40			39		38
			45		44			43		42
				48		47			46	
						50				49

שבמלחמת ששת הימים שימש לחיל האוויר פקודה למתקפה על שדות התעופה ועל המטוסים של מדינות ערב; 37. ישראלי שהציע את שירותיו למודיעין המצרי באתיופיה ונתפס בידי שב"כ ב-1961; 39. מראשי שב"כ (ש"פ); 41. יחידה למבצעים מיוחדים (ר"ת); 42. מילת קריאה של צער או כאב; 43. בעיר זו הרגו אנשי "המוסד" מלצר מרוקאי שזוהה בטעות כראש ארגון "ספטמבר השחור"; 45. אל התהום המימי במיתולוגיה המצרית; 46. אות יוונית שמסמלת בסטטיסטיקה את הממוצע באוכלוסייה; 47. שם הצופן המצרי למלחמת יום הכיפורים; 49. שלב ניתוח המידע המתקבל מגורמי האיסוף, הערכתו והסקת מסקנות ממנו; 50. סוכן המודיעין הפולני שהוחדר לשב"כ ונתפס ב-1957;

מאונך:

1. מראשי שב"כ; 2. מאותיות ה"א"ב; 3. פעילות שיטתית ומדעית שמיועדת ליצור ידע מדעי או טכנולוגי חדש (ר"ת); 4. תנועה בכיוון מסוים כדי להגיע למפגש עם מטרה; 6. תפקיד צבאי שממלא אותו, בדרך כלל, קצין בדרגת סא"ל; 7. איבר חיוני בגוף; 9. ממזכירי הממשלה; 11. העברת ידיעות, מודיעין ומסמכים מגורמי האיסוף אל הצרכנים; 13. שירות המודיעין של אצ"ל (ר"ת); 15. גיבורת ספרו של סטיבן קינג; 16. כיהן בתפקיד יועץ ראש הממשלה לענייני מודיעין (ש"פ); 17. מה, אדון בשפה הבורמאית; 19. קצין מודיעין סובייטי שנעצר בידי שב"כ ב-1973; 21. מזכ"ל חזבאללה שחוסל בידי חיל האוויר בלבנון ב-1972; 23. מלך וכהן גדול משושלת החשמונאים; 25. כותב; 27. מכשיר עזר לביצוע דבר; 30. צניעות; 31. מראשי "המוסד"; 32. איש עסקים ישראלי שהופעל כסוכן בידי המצרים, אשר מימנו לו הקמת מפעל טקסטיל בקריית גת, ונחשף בידי שב"כ; 34. מחלץ, מציל; 36. תפקידו לעסוק בחקר מודיעין ולהציג תמונת מודיעין למפקדיו (ר"ת); 38. מפני ש-, משום ש-; 40. כינויו של ברוך כהן, עובד שב"כ ו"המוסד", שנרצח במדרוד ב-1972; 43. סוכן ישראלי של המודיעין המצרי, שמפעליו נכשלו בניסיונם להעביר במזודה מרומא לקהיר ב-1964; 44. מאחיו של דוד המלך; 46. כלי נשק של איש מודיעין (כתיב חסר); 48. הרחמן יצילנו (ר"ת).

פתרון התשבץ מהגיליון הקודם

פתרונות יש לשלוח למל"מ
דוא"ל: mlm@intelligence.org.il
פקס: 03-5497731
בין הפותרים נכונה יוגרל ספר

הזוכה בפתרון התשבץ
מהגיליון הקודם היא:
ורדה ברנמילר

			J	I	S	E	J	O	R		
H	H	T	S		S		J	N	?	S	
J	I	I		A	H	A		I	I		
H	S	S		T		S		J	K		
	I		S	I	S	R	S		A		
S	I	H	R	T		H	R	S		A	
			I		?	S					
	S		S	S	S	I	H		J		
	I		S		R		I		H		
J	N	I	H	N		H	R	?	H		
	T		J	I	N	S	A				
K	R	S		?		J		S	S		
S	S	I		S	S	H		R	I	S	
J	N	H	I	S		R	I	R	S		
J	I	N	S	S	S	I	S				